

Republika e Kosovës - Republika Kosova - Republic of Kosovo
MINISTRIA E BUJQËSISË, PYLLTARISË DHE ZHVILLIMIT RURAL
MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, ŠUMARSTVA I RURALNOG RAZVOJA
MINISTRY OF AGRICULTURE, FORESTRY AND RURAL DEVELOPMENT

PROGRAM ZA RURALNI RAZVOJ 2020 - 21

Sadržaj

PROGRAM RURALNOG RAZVOJA 2020-21	8
1. Opšti zahtevi koji se primenjuju za sve mere osim ako nije drugačije napisano u specifičnoj meri:	8
2. Aplikanti koji su prihvatljivi za podršku	9
3. Zahtevi za apliciranje za podršku	9
3.1 Sledeći uslovi se takođe primenjuju za investicione mere:	10
3.2 Isplata rata i avansi za podršku investicija.....	10
4. Finansijski uslovi	11
5. Investicije prihvatljive za podršku.....	11
6. Neprihvatljivi troškovi u okviru programa:.....	12
7. Administrativna procedura.....	12
8. Administrativne kontrole	13
9. Verifikacija prihvatljivih troškova i procena ekonomske i finansijske održivosti.....	13
10. Kontrole na terenu.....	13
11. Kriterijumi za izbor i rangiranje projekta/bodovanje.....	13
12. Odobravanje projekata i ugovaranje	14
13. Odbijanje projekata.....	14
14. Sprovođenje projekta.....	15
15. Odobrenje plaćanja	15
16. Ex-post kontrole.....	15
MERA 101: INVESTICIJE U FIZIČKU AKTIVU POLJOPRIVREDNIH GAZDINSTVA ..	16
1. PRAVNA OSNOVA	16
2. OPRAVDANOST	16
2.1 SEKTOR VOĆA.....	17
2.2 SEKTOR POVRĆA I PLASTENIKA (UKLJUČUJUĆI KROMPIR)	18
2.3 SEKTOR MESA	18
2.4 SEKTOR MLEKA	19
2.5 SEKTOR GROŽĐA	20
2.6 SEKTOR JAJA.....	20
3. OPŠTI CILJEVI	21
3.1 POSEBNI CILJEVI.....	21
3.1.1 SEKTOR VOĆA I SEKTOR POVRĆA (UKLJUČUJUĆI I KROMPIR)	21

3.1.2 SEKTOR MLEKA I SEKTOR MESA	21
3.1.3 SEKTOR GROŽĐA	21
3.1.4 SEKTOR JAJA.....	22
4. VEZA SA DRUGIM MERAMA U PPRR.....	22
5. KRAJNI KORISNICI.....	22
6. ZAJEDNIČKI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI.....	22
6.1 PRIHVATLJIVI APLIKANTI	22
6.2 NACIONALNI STANDARDI.....	23
6.3 EKONOMSKA ODRŽIVOST	23
6.4 DRUGI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI.....	23
7. SPECIFIČNI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI.....	25
7.1 Sektor voća (jabuka, kruška, šljiva, višnja, orah, lešnik, trešnja, kajsija, breskva, dunja, jagoda, malina, kupina, borovnica)	25
7.2 Sektor povrća i plastenika (uključujući krompir)	26
7.3 Sektor mesa.....	26
7.4 Sektor mleka	26
7.5 Sektor grožđa.....	27
7.6 Sektor jaja.....	27
8. PRIHVATLJIVE INVESTICIJE	27
8.1 PRIHVATLJIVE INVESTICIJE ZA SEKTORE	27
8.1.1 <i>Investicije u sektor voća</i>	27
8.1.2 <i>Investicije u sektoru povrća i plastenika (uključujući krompir) i za skladišta</i>	28
8.1.3 <i>Investicije u sektor mesa</i>	28
8.1.4 <i>Investicije u sektor mleka</i>	28
8.1.5 <i>Investicije u sektor grožđa</i>	29
8.1.6 <i>Investicije u sektor jaja</i>	29
9. KRITERIJUMI SELEKCIJE ZA PODSEKTORE	30
Tabela 1: Kriterijumi selekcije za sektor voća	30
Tabela 2: Kriterijumi za izbor za sektor povrća i plastenika (uključujući krompir)	31
Tabela 3: Kriterijumi za izbor za sektor mesa.....	31
Tabela 4: Kriterijumi za izbor za sektor mleka	32
Tabela 5: Kriterijumi za izbor za sektor grožđa.....	33
Tabela 6: Kriterijumi za izbor za sektor jaja.....	34
10. STEPEN JAVNE PODRŠKE	36

11. BUDŽET.....	36
Tabela 7: Planirana raspodela budžeta između sektora za 2020-21. Godinu	36
12. INDIKATORI - POKAZATELJI MERE	37
Tabela 8: Pokazatelji mera / targeta.....	37
13. ADMINISTRATIVNI POSTUPAK.....	38
14. ROK ZA SPROVOĐENJE.....	38
15. GEOGRAFSKO PROSTIRANJE MERE	38
MERA 103: INVESTICIJE U FIZIČKIM SREDSTVIMA ZA PRERADU I TRGOVINU POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA ZA 2020-21. GODINU	39
1.ZAKONSKA OSNOVA.....	39
2. 1 SEKTOR PRERADE MLEKA	40
2.2 SEKTOR ZA PRERADU MESA	41
2.3 SEKTOR ZA PRERADU VOĆA I POVRĆA	42
2.4 SEKTOR ZA PROIZVODNJU VINA.....	43
3.OPŠTI CILJEVI	43
4. POSEBNI CILJEVI.....	44
4.1.1Prerada mleka.....	44
4.1.2 Prerada mesa	44
4.1.3 Prerada voća, povrća i proizvodnja vina.....	44
5. VEZA SA DRUGIM MERAMA U PPRR.....	44
6. KRAJNI KORISNICI.....	45
7. ZAJEDNIČKI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI.....	45
7.1 VRSTE PODRŽANIH PREDUZEĆA.....	45
7.2 NACIONALNI STANDARDI.....	45
7.3 EKONOMSKA ODRŽIVOST PREDUZEĆA.....	45
7.4 DRUGI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI.....	46
8.SPECIFIČNI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI.....	47
8.1 Pod sektori za preradu mleka i mesa	47
8.2 Pod sektori prerade voća i povrća	48
8.3 pod sektor proizvodnje vina	48
9. PRIHVATLJIVA ULAGANJA.....	48
9.1.1 Prihvatljiva ulaganja za pod meru prerade mleka	49
9.1.2 Prihvatljiva ulaganja za pod meru prerade mesa	49
10. IZBORNI KRITERIJUMI.....	50

Tabela 1: Pod mera prerade mleka	50
Tabela 2: Pod mera prerade mesa.....	52
Tabela 3: Pod mera prerade voća i povrća.....	53
Tabela 4: Pod mera proizvodnje vina.....	54
11. STEPEN JAVNE PODRŠKE	55
12. BUDŽET.....	55
Tabela 5: Planirana budžetska podela , prema pod merama:.....	55
13.POKAZATELJI - INDIKATORI MERE	56
Tabela 6: Merni pokazatelji-indikatori	56
14. UPRAVNI POSTUPAK.....	57
15. ROK ZA SPROVOĐENJE.....	57
16. GEOGRAFSKO PROSTIRANJE MERE	57
MERA 302: DIVERSIFIKACIJA FARM I RAZVOJ POSLOVANJA 2020-21.....	58
1.ZAKONSKA OSNOVA.....	58
3.OPŠTI CILJEVI	60
3.1 POSEBNI CILJVI.....	60
4. VEZA SA DRUGIM MERAMA PPRR.....	60
5. ZAVRŠNI KORISNICI.....	61
6. ZAJEDNIČKI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI.....	61
7.POSEBNI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI.....	63
7.1 Proizvodnja meda	63
7.2 Prikupljanje, obrada i promocija ne drvnih šumskih proizvoda.	63
7.3 Prerada poljoprivrednih proizvoda u domaćim ekonomijama	63
7.4 Razvoj zanatskih aktivnosti.....	63
7.5 Razvoj ruralnog turizma.....	63
7.6 Akvakultura / uzgajanje ribe.....	64
7.7 Uzgoj živine za jaja i meso.....	64
8. PRIHVATLJIVE INVESTICIJE.....	65
9.1 PRIHVATLJIVE INVESTICIJE PREMA PODMERAMA	65
9.1.1 Proizvodnja meda	65
9.1.2 Prikupljanje, obrada i promocija ne-dravnih šumskih proizvoda.....	66
9.1.3 Prerada poljoprivrednih proizvoda u porodičnoj ekonomiji.....	66
9.1.4 Razvoj zanatske delatnosti.	66

9.1.5 Razvoj i promocija ruralnog turizma.....	66
9.1.6 Akvakultura / uzgoj-gajenje riba.....	67
9.1.7 Uzgoj-gajenje živine za jaja i meso.....	68
10.KRITERIJUMI ZA IZBOR POD MERA.....	69
Tabela 1: Proizvodnja meda.....	69
Tabela 2: Prikupljanje, obrada i promovisanje nedravnih šumskih proizvoda	70
Tabela 3: Prerada poljoprivrednih proizvoda u porodičnom domaćinstvu.....	70
Tabela 4: Razvoj zanatske delatnosti.....	71
Tabela 5: Razvoj ruralnog turizma	72
Tabela 6. Akvakultura / uzgoj-gajenje riba	72
Tabela 7.Uzgoj-gajenje živine za jaja i za meso.....	73
11.STEPEN JAVNE PODRŠKE	74
12.BUDŽET.....	74
Tabela 8: Planirana raspodela budžeta, u skladu sa pod merama:.....	74
13.POKAZATELJI MERA.....	75
Tabela 9: Pokazatelji cilja.....	75
14.ADMINISTRATIVNE PROCEDURE	76
15.ROK ZA SPROVOĐENJE.....	76
16.GEOGRAFSKO PROSTIRANJE MERE.....	77
MERA 303 "SPROVOĐENJE STRATEGIJA LOKALNOG RAZVOJA -PRISTUP LEADER" - ZA LOKALNE AKCIONE GRUPE (LAG) - ODABRANE	78
1.PRAVNI OSNOVA	78
2.OBRAZLOŽENJE.....	78
3. SPECIFIČNI CILJEVI.....	79
4. ODNOS PREMA DRUGIM MERAMA U PPRR-U	79
5. KRAJNJI KORISNIK.....	81
6.STEPEN JAVNE PODRŠKE	81
7.RASPODELA BUDŽETA PO AKTIVNOSTIMA	81
Tabela 1. Budžet.....	81
Tabela 2. Prihvatljivi troškovi za funkcionalizaciju LAG-ova i MRR-a.....	83
8.UPRAVLJANJE PRIHVATLJIVIH TROŠKOVA	83
9.INDIKATORI MERE.....	84
Tabela 3. Pokazatelja.....	84
10.GEOGRAFSKI OBIM MERE	85

MERE ZA NAVODNJAVANJE POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA.....	86
1. PRAVNA OSNOVA	86
2.OBRAZLOŽENJE.....	86
3.OPŠTI CILJEVI	87
3.1.POSEBNI CILJEVI.....	87
4.POVEZIVANJE SA DRUGIM MERAMA U PPR	87
5.KRAJNI KORISNICI.....	87
6.ZAJEDNIČKI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI.....	87
7.POSEBNI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI.....	88
8.PRIHVATLJIVE INVESTICIJE	89
9.KRITERIJUMI ZA IZBOR.....	89
Tabela 1. Kriterijumi za izbor količine navodnjavanja poljoprivrednog zemljišta	89
10.STEPEN JAVNE PODRŠKE	90
11.BUDŽET.....	91
Tabela 2. Raspodela planiranog budžeta:	91
12.INDIKATORI MERE.....	91
Tabela 3. Indikatori praćenja-monitoringa	91
13.ADMINISTRATIVNI - UPRAVNI POSTUPAK.....	92
14.ROK SPROVOĐENJA	92
15. GEOGRAFSKI OBIM MERE	92

PROGRAM RURALNOG RAZVOJA 2020-21

Ministarstvo Poljoprivrede, Šumarstva i Ruralnog Razvoja (MPSRR), kao nadležni nacionalni organi, izradilo je Program ruralnog razvoja 2020-21. Ovaj program zasnovan je na nacrtu sedmogodišnjeg programa za poljoprivredu i ruralni razvoj 2014-20, koji je pripremljen u skladu sa Zajedničkom Poljoprivrednom Politikom (ZPP) Evropske unije i instrumentom pretpripristupa za ruralnog razvoja (IPARD II) .

Program Ruralnog Razvoja 2020-21 bavi se strateškim ciljevima poljoprivredno-ruralnog razvoja za period 2014-2020, a to su:

- povećanje konkurentne sposobnosti poljoprivredno-prehrambenog sektora koji se zasniva na upotrebi savremene tehnologije, povećanju proizvodnje, produktivnosti i bezbednosti hrane kako bi bili konkurentni na domaćem i inostranom tržištu kao i smanjenju negativnog trgovinskog bilansa;
- poboljšanje kvaliteta života ljudi u ruralnim oblastima putem raznih aktivnosti na i van farmi, u cilju otvaranja novih radnih mesta i povećanja prihoda ruralnog stanovništva;
- zaštita životne sredine i prirodnih resursa, preko investicija u navodnjavanje, odvodnjavanje, obradu otpada kao i obnovljive izvore energije.

S obzirom na činjenicu da je Kosovo već određeno za budućnost u EU-u, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja počelo je da usklađuje svoje politike sa Zajedničkim poljoprivrednim politikama (ZPP). Podrška data u okviru programa uslovljena je poštovanjem svih kriterijuma prihvatanja i izbora kao i uslova kontrole i praćenja nakon realizacije projekta. Podrška pružena u okviru programa ne sme biti predmet bilo kojoj drugoj nacionalnoj podršci ili drugim donatorima.

Za sprovođenje PRR-a, upravni autoritet će u bliskoj saradnji sa Agencijom za razvoj poljoprivrede pripremiti administrativno uputstvo o sprovođenju mera koje će obuhvatiti sve uslove i kriterijume za sprovođenje programa.

1. Opšti zahtevi koji se primenjuju za sve mere osim ako nije drugačije napisano u specifičnoj meri:

- finansiranje mera, uključujući budžet, stepen podrške, minimalni i maksimalni iznos ukupnih opravdanih troškova;
- pravila kvalifikovanosti: prihvatljivi aplikanti, prihvatljive investicije/ aktivnosti, prihvatljivi troškovi;
- kriterijumi izbora;
- procedure za apliciranje, uključujući odredbe o administrativnoj kontroli i kontroli prihvatljivosti, proveru isplativosti investicija;
- prateća dokumenata koja se zahtevaju kako bi se dokazala kvalifikovanost aplikantata i investicija kao i prioriteta u sistemu izbora;
- procedure ugovaranja i odredbe za izmenu- dopunu ugovora.

- obavezu da se ne menja investicija u periodu od najmanje tri godine nakon završetka projekta;
- objavljivanje imena korisnika koji su dobili podršku;
- objašnjenja o obavezama za publicitet i vidljivost; kao i
- kaznene mere u slučaju nepoštovanja uslova predviđeni pre i posle sprovođenja projekta.

Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP), u saradnji sa UA, razvije modele za obrasce aplikacije i poslovne planove kao i obezbeđuje smernice za njihovu pripremu; standardne ugovore, a takođe će biti obezbeđene smernice za poljoprivrednike za svaku meru.

2. Aplikanti koji su prihvatljivi za podršku

Grupe aplikanata koji su prihvatljivi u skladu sa Programom ruralnog razvoja su:

1. Poljoprivredna ekonomije/ registrovanih fizička i pravna lica u Registru farmi u skladu sa Zakonom o poljoprivredi i ruralnom razvoju i Zakonom o privrednim društvima;
2. Operateri hrane (prerada i/ ili trgovanje poljoprivrednim proizvodima) registrovani u skladu sa Zakonom o stranim investicijama i Zakonom o hrani (103) i Zakonom o poslovnim društvima;
3. Nepoljoprivredna preduzeća u ruralnim područjima registrovana prema Zakonu o poslovnim društvima i Zakonu o zanatstvu;
4. Fizička i pravna lica u ruralnim područjima registrovana u skladu sa Zakonom o turističkoj i ugostiteljskoj delatnosti;
5. Lokalne akcione grupe registrovane u MJU na osnovu Zakona o poljoprivredi i ruralnom razvoju i Zakona o slobodi udruživanja u nevladinim organizacijama;
6. Regionalne javne kompanije za navodnjavanje.

3. Zahtevi za apliciranje za podršku

Primenjuju se sledeći opšti zahtevi, osim ako nije drugačije potrebno u opisu mere.

Svi aplikanti koji apliciraju za podršku iz PRR-a 2020. moraju podneti obrazac za aplikaciju izdat od Agencije za razvoj poljoprivrede za posebne mere i popuniti tražene dokumente. U aplikaciji se moraju uključiti prihvatljive aktivnosti i troškovi vezani za projekat za koji se aplicira.

Aplikant može aplicirati za različite mere programa. Međutim, aplikant može aplicirati samo jednom u okviru mere/ pod-mere unutar roka/ poziva za apliciranje. Ako se aplikacija odobri, aplikant mora završiti ovaj projekat pre apliciranja za drugi projekat.

Aplikanti koji apliciraju za ove mere "Investicije u fizičku aktivnu poljoprivrednih ekonomija", "Investicije u fizičku aktivnu za preradu i trgovanje poljoprivrednim

proizvodima" i "Diversifikacija farme i razvoj biznisa" moraju da podnesu tehnički predlog projekta ili biznis plan.

3.1 Sledeći uslovi se takođe primenjuju za investicione mere:

(a) U slučaju aktivnosti izgradnje/rekonstrukcije, aplikanti moraju dostaviti kopije crteža projekta i procenjene troškove radova i materijala koji su predviđeni.

(b) Aktivnosti izgradnje/proširenja treba da budu u skladu sa utvrđenim opštinskim standardima u skladu sa urbanističkim i prostornim planovima i/ili drugim važećim standardima opštine;

(c) Aplikant mora da dokaže da je on/ona vlasnik zemljišta/zgrade gde će se izvršiti investiranje ili da ima pravo da ga koristi u trajanju od najmanje 10 godina, računajući od dana kada je podnet zahtev. U slučaju investiranja, koje podrazumevaju aktivnosti izgradnje/proširenja, poboljšanje navodnjavanja ili sadnje višegodišnjih biljaka, aplikant mora dokazati vlasništvo nad zemljištem/zgradom koja se odnosi na investicije u pitanju, ili pravo da ga koristi za najmanje 10 godina počevši od datuma podnošenja aplikacije (osim ako nije drugačije naznačeno u specifičnoj meri).

U slučaju zemljišta koje iznajmljuje Agencija šumarstva Kosova, ugovori mogu biti i za kraće vreme po ugovoru koji aplikant ima sa Agencijom šumarstva Kosova. Šumsko zemljište (prema potvrdi o vlasništvu) se ne priznaje kao poljoprivredno zemljište.

Zemljišta privatizovana od strane KAP-a, koje se u potvrdi o vlasništvu pojavljuju kao "zemljište uzeto u zakup na 99 godina", smatraju se kao zemljište u vlasništvu lica koje ga je privatizovalo.

(d) Aplikant ne sme da ima neplaćene obaveze prema državi; poreske obaveze, porez na imovinu ili porez na prihode ili bilo koju drugu obavezu prema državi.

3.2 Isplata rata i avansi za podršku investicija

Sprovođenje projekta / početak investicija može se izvršiti tek nakon potpisivanja ugovora sa ARP. Plaćanje javne pomoći vrši se na osnovu zahteva za plaćanjem i uslova koji se traže iz ugovora.

Plaćanje se može izvršiti u dve rate, prvi deo javne podrške u iznosu od 50% vrši se u obliku avansa nakon potpisivanja ugovora sa korisnikom na njegov zahtjev, pod uslovom da je obezbijeđena bankarska garancija, a preostalih 50 %, isplaćuje se nakon verifikacije završetka opštih investicija. Ako korisnik ne podnese zahtev za avansno plaćanje, celokupna uplata se vrši nakon verifikacije završetka opšte investicije.

Bankarska garancija treba da se obezbedi samo za avans od 50% javne podrške, odnosno do konačne odluke o uplati / prihvatanje plaćanja ili odbijanju plaćanja.

4. Finansijski uslovi

Investicija za koju je korisnik dobio podršku ne sme pretrpeti značajnu promenu u roku od pet godina od dana prijema konačnog plaćanja. Suštinske promene investicije su one koje rezultiraju:

- ukidanjem ili premeštanjem proizvodne aktivnosti na područje koje nije obuhvaćeno programom.
- promena vlasništva u delu infrastrukture koja pruža preduzećima ili javnim institucijama nezasluženu prednost, ili
- značajna promena koja utiče na prirodu, ciljeve ili uslove sprovođenja koji rezultiraju promenom početnih ciljeva

U slučaju izuzetnih situacija koje mogu uticati na investiciju od prirodnih nepogoda, korisnik mora obavestiti ARP unutar rokova, u skladu sa ugovorom koji se potpiše od obe strane.

Korisnici su dužni da vode sve računovodstvene podatke najmanje tri godine nakon sprovođenja projekta, kao i da sarađuju sa službenim licima MPŠRR-a da obezbede sve informacije koje zahteva ARP ili Evropska komisija u slučaju korišćenja sredstava IPARD-a. Službena lica MPŠRR i/ili Evropske komisije, kao i druga službena lica ovlašćena od obeju strana, imaju nadležnost da kontrolišu i vrše reviziju sprovođenja projekata. Uslovi finansiranja biće detaljnije utvrđeni u ugovoru između korisnika i ARP-a.

U slučaju povrede gore pomenutih odredbi, ARP će odmah obavestiti stranku o povredi ugovora, a pravna kancelarija ARP će pokrenuti zakonski postupak u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku.

5. Investicije prihvatljive za podršku

Prihvatljive investicije su:

- (a) izgradnja ili renoviranje nepokretne imovine.
- (b) kupovina novih mašina i opreme, uključujući softver po tržišnim cenama.
- (c) kupovina sadnica višegodišnjih biljaka.
- (d) ukupni troškovi koji se odnose na troškove pomenute u tačkama (a), (b) i (c) gde su uključeni troškovi za usluge arhitekata i inženjera i savetodavne usluge, studije izvodljivosti, troškovi za dobijanje dozvola i licenci. Ukupni troškovi ne mogu biti veći od 10% ukupnih prihvatljivih troškova investiranja. Samo troškovi nastali nakon potpisivanja ugovora između korisnika i ARP, smatraju se prihvatljivim za sufinansiranje, sa izuzetkom opštih troškova koji su prihvatljivi i pre potpisivanja ugovora, ali samo za odabrane aplikante.

Troškovi aktivnosti za informisanje i publicitet na nivou projekta smatraju se prihvatljivim za sufinansiranje ukoliko su u skladu sa publicitetom i pravilima vidljivosti primenljivim za program.

Korisnik mora da obezbedi detaljnu dokumentaciju koja opravdava istinitost i validnost troškova zahtevom za plaćanje koji je dostavljen u ARP. ARP je odgovorna za proveru istinitosti i validnosti troškova. U smernicama za poljoprivrednike, ARP objavljuje kriterijume za izbor i dokumentaciju koja je potrebna za opravdavanje troškova aplikanta/korisnika. Spisak navedenih prihvatljivih troškova će biti ponuđeni poljoprivrednicima kao aneks u vodiču za aplikante.

6. Neprihvatljivi troškovi u okviru programa:

- (a) porezi, uključujući PDV; sa izuzetkom nepovratnog PDV-a za fizička lica i preduzeća koja ne podnose izveštaje o PDV-u;
- (b) carinske dažbine i akcize;
- (c) kupovina i zakup postojećeg zemljišta i zgrada;
- (d) novčane kazne, finansijske kazne i troškovi sudskih postupaka;
- (e) operativni troškovi;
- (f) polovne mašine i oprema;
- (g) bankarske obaveze, kamate, troškovi žiranta i slične obaveze;
- (h) troškovi razmene, obaveze i gubici razmene, kao i drugi finansijski troškovi;
- (i) doprinosi u naturi;
- (j) kupovina poljoprivrednih inputa, životinja, jednogodišnjih biljaka i njihova sadnja;
- (k) troškovi održavanja i amortizacije;
- (l) troškovi za plate osoblja zaposlenog za aktivnosti upravljanja, sprovođenja, praćenja i kontrole.

Troškovi iz tačaka (c) i (e) su prihvatljivi u okviru mere "Sprovođenje strategija lokalnog razvoja – LEADER pristup" "Poboljšanje obuke" i "Podrška za stvaranje grupa proizvođača".

7. Administrativna procedura

Sprovođenje mera prema ovom programu počinje sa pozivima objavljenim za apliciranje od strane ARP-a. Pozivi se objavljuju u dnevnim novinama, najmanje u dve nacionalne novine na albanskom i srpskom jeziku.

Dokumenta potrebna za aplikaciju (uključujući obrasce za aplikaciju, spisak potrebnih dokumenata, kao i modele predloga projekta i biznis plana uključujući i uputstva za popunjavanje obrazaca i druga uputstva za korisnike) objavljuju se u elektronskoj formi na veb sajtu Agencije za razvoj poljoprivrede, MPŠRR i štampaju se kao priručnici kao fizička kopija.

Dokumenta potrebna za apliciranje treba da budu dostupni potencijalnim aplikantima u Agenciji za razvoj poljoprivrede, regionalnim kancelarijama ARP-a, u upravnom autoritetu i u poljoprivrednim udruženjima, opštinskim odeljenjima poljoprivrede itd.

Aplikanti mogu aplicirati u regionalnim kancelarijama Agencije za razvoj poljoprivrede.

Agencije za razvoj poljoprivrede razmatra aplikacije pristigle za odobrenje u skladu sa unutrašnjim procedurama Agencije za razvoj poljoprivrede poštujući pravila o zaštiti ličnih podataka u skladu sa odredbama na snazi.

8. Administrativne kontrole

Nakon što je aplikacija otvorena, najpre se obavlja administrativna kontrola u kom slučaju se proverava ispunjenje osnovnih uslova prihvatljivosti (kao što su vrsta korisnika i vrsta prihvatljivih investicija) ako aplikacija sadrži sve potrebne prateće dokumente koji su traženi kao obavezni. Paralelno sa administrativnom kontrolom, kontroliše se ispunjenje kriterijuma prihvatljivosti (kao što je minimalna usklađenost sa nacionalnim standardima kao i drugi opšti i specifični zahtevi u okviru ove mere).

9. Verifikacija prihvatljivih troškova i procena ekonomske i finansijske održivosti

Kompletirane aplikacije podležu daljoj proceni prihvatljivih troškova i proceni ekonomske i finansijske održivosti. Prihvatljivost troškova se kontroliše upoređivanjem sa referentnim cenama koje odobrava ARP. Vrednost prihvatljivih troškova dalje se verifikuje da li odgovara tržišnoj vrednosti odgovarajućih artikala što se dokazuje putem tri različite ponude od dobavljača (za robu u vrednosti preko 10.000 evra) u poređenju sa referentnim vrednostima utvrđenim od strane Agencije za razvoj poljoprivrede. Ukupan iznos prihvatljivih troškova se procenjuje upoređivanjem minimalne i maksimalne primerljive granice utvrđenih za projekte prema ovoj meri. Ako je ukupan iznos prihvatljivih troškova ispod minimuma, projekt se odbija.

Procene ekonomsko-finansijske održivosti vrše se za projekte koji ispunjavaju uslove prihvatljivosti i koji imaju kompletnu dokumentaciju. Procena se vrši prema metodologiji Agencije za razvoj poljoprivrede za kriterijume ekonomske i finansijske održivosti.

10. Kontrole na terenu

Izabrani projekti za finansiranje podležu kontrolama na terenu da bi se verifikovalo činjenično stanje predloga za investicije, da li je investicija započeta i troškovi realizovani, da li informacije u dostavljenim dokumentima odgovaraju stvarnom stanju i druge mere

11. Kriterijumi za izbor i rangiranje projekta/bodovanje

Upravni Autoritet je odgovoran za utvrđivanje kriterijuma prihvatljivosti i kriterijuma za izbor.

Kriterijumi za izbor su uslovi koje mora da utvrdi UA kako bi se osigurali prioriteta finansiranja najboljih projekata koji adresiraju potrebe identifikovane u SWOT analizi i ciljeve utvrđene u PRR 2020-21.

Kriterijumi za izbor treba da budu jasni, u skladu sa ciljevima, i treba da se sprovode na transparentan način tokom čitavog perioda programiranja i imaju za cilj da obezbede jednak tretman aplikantata, bolje korišćenje finansijskih sredstava i orijentaciju mera u skladu sa

prioritetima ruralnog razvoja zemlje. Kriterijumi za izbor trebaju biti jasno utvrđeni pre početka procesa apliciranja kako bi se obezbedio jednak tretman svih potencijalnih aplikanata

Kriterijumi za izbor treba da obezbede:

- **Prioritet podrške** u skladu sa nacionalnim/regionalnim prioritetima za ruralni razvoj;
- Bolja upotreba finansijskih resursa - bolja vrednost za novac (npr. u vezi sa predloženom investicijom);
- Jednak (pošten) tretman svih aplikanata;

Jedan projekat/aplikacija se može izabrati da se podrži samo ako dostigne minimalnu granicu od 50 bodova. Minimalni prag je postavljen tako da osigurava da podržani projekti donose dovoljnu dodatnu vrednosti za sektor.

12. Odobravanje projekata i ugovaranje

Postupak odobravanja ne bi trebalo da bude duži od 3 meseca od dana podnošenja zahteva. Ako je projekat ili aplikacija procenjen od strane posebnih službi, pregled projekta ili zahteva se odlaže dok posebne službe ne daju zaključke.

Aplikant se obaveštava o njegovom/njenom odobrenom predlogu putem odluke za odobrenje zahteva/aplikacije koju je donela Agencija za razvoj poljoprivrede. Zajedno sa odlukom, aplikant se poziva da potpiše ugovor o sufinansiranju projekta u roku od 5 dana od dana prijema odluke i/ili poziva. Poziv za potpisivanje ugovora praćen je sa najmanje 4 kopije ugovora.

Procena aplikacija treba da započne 7 dana nakon što se završi rok za apliciranje.

13. Odbijanje projekata

Aplikanti će biti odbijeni ukoliko:

- Ne ispunjavaju kriterije prihvatljivosti;
- Troškovi se ne mogu verifikovati kao prihvatljivi;
- Projekat nije ekonomski održiv.

Pored toga, aplikanti koji apliciraju za javne investicije takođe će biti odbijeni ako ne uspeju da sprovedu postupak nabavke u skladu sa važećim pravilima nabavke.

Aplikant se obaveštava o njegovom/njenom projektu koji je odbijen putem odluke o odbijanju koju je donela Agencija za razvoj poljoprivrede. Odluka o odbijanju sadrži razloge odbijanja.

Aplikant ima pravo na žalbu protiv odluke o odbijanju koju je donela Agencija za razvoj poljoprivrede. Postupak žalbe će biti razrađen u Smernicama za aplikante.

14. Sprovođenje projekta

Projekat počinje da se sprovodi nakon potpisivanja ugovora o sufinansiranju i može trajati do 2 godine u zavisnosti od specifičnosti investicije. Usluge Agencije za razvoj poljoprivrede ili institucija kojima Agencija za razvoj poljoprivrede može delegirati odgovornosti, izvršiće praćenje i nadzor nad izvođenjem projekta.

Praćenje sprovođenja projekta može uključivati i obaveze izveštavanja korisnika o napretku sprovođenja projekta ili putem izveštaja iz tehničkog nadzora tokom izgradnje. Sprovođenje projekta koji ima veze sa javnim investicijama počinje nakon završetka procedura nabavke i potpisivanja ugovora o finansiranju koji može trajati maksimalno 2 godine ili duže u zavisnosti od specifičnosti investicije.

15. Odobrenje plaćanja

Isplata krajnjem korisniku će se obaviti na osnovu zahteva za plaćanje, na osnovu izjava o troškovima koji su nastali od strane krajnjeg korisnika i dokazanih originalnim fakturama.

Zahtev za plaćanje i prateća dokumenta podležu konačnoj proverbi prihvatljivosti. Prihvatljivost nastalih troškova će biti provereni u skladu sa dokumentima, odredbama ugovora i putem kontrola na terenu pre nego što se odobri plaćanje.

Po odobrenju, plaćanje će se vršiti u domaćoj valuti na računu krajnjeg korisnika ili njihovih potpisnika. (videti više u stavu 8.1. poglavlje "Isplate rata i avansi za podršku investicije") Nijedno plaćanje neće se vršiti korisnicima za koje će se utvrdi da su stvorili veštačke uslove za dobijanje projekata.

16. Ex-post kontrole

Svi projekti podržani Programom ruralnog razvoja podležu ex post kontroli u periodu od 3 godina. Tokom ovog perioda, ARP treba da izvrši kontrolu kako bi se potvrdilo poštovanje kriterijuma prihvatljivosti. Tokom ovog perioda, korisnik je dužan da održava investiciju i obezbedi pristup službenim licima u slučaju kontrole. U slučaju nepoštovanja sprovođenja ovog projekta u skladu sa ugovorom od strane korisnika, ARP je dužna da zatraži od korisnika deo sufinansiranja od programa (javnog novca)

MERA 101: INVESTICIJE U FIZIČKU AKTIVU POLJOPRIVREDNIH GAZDINSTVA

1. PRAVNA OSNOVA

Zakon Br. 03/1-098 - o poljoprivredi i ruralnom razvoju, (Službeni List Br. 56/ 27. jul 2009.);
Zakon Br. 04/1-090 - o izmenama i dopunama zakona br. 03/1-098 - o poljoprivredi i ruralnom razvoju, (Službeni List Br. 28/ 16. oktobar 2012.)

Zakon Br. 03/L-029 - o poljoprivrednoj inspekciji, (Službeni List Br. 45/ 12. januar 2009.);

Zakon Br. 02/L-26 - o poljoprivrednom zemljištu, (Službeni List Br. 13/ 01. jun 2007.);

Zakon Br. 02/L-9 - o navodnjavanju poljoprivrednih zemljišta, (Službeni List Br. 11/ 01. april 2007.);

Zakon Br. 03/L-198 o izmenama i dopunama Zakona br. 02/L-9 - o navodnjavanju poljoprivrednog zemljišta, (Službeni List Br. 77/ 16. avgust 2010.);

Zakon Br. 2004/13 - o rasadnom materijalu (Službeni List Br. 22/ 01. mart 2008.);

Zakon Br. 2003/5 - o semenu, (Službeni List Br. 8/ 15. decembar 2006.);

Zakon Br. 2004/21 - o veterinarstvu, (Službeni List Br. 18/ 01. novembar 2007.);

Zakon Br. 04/1-191 - o stočarstvu, (Službeni List Br. 25/ 08. jul 2013.);

Zakon Br. 02/L-10 - o staranju prema životinjama (Službeni List Br. 5/ 01. oktobar 2006.);

Zakon Br. 03/L-214 - o proceni uticaja na životnu sredinu, (Službeni List Br. 83/ 29. oktobar 2010.);

Zakon Br. 03/1-025 - o zaštiti životne sredine, (Službeni List Br. 50/ 06. april 2009.);

Zakon Br. 04/1-074 - o savetodavnim službama za poljoprivredu i ruralni razvoj (Službeni List Br. 04/ 19. mart 2012.);

Zakon Br. 04/L-220 o stranim investicijama, (Službeni List Br. 1/ 09. januar 2014.).

Zakon br. 06 / L-016 - O poslovnim organizacijama (Službeni glasnik br.09 / 24 maj 2018).

Zakon br. 05/L-031- o opštem upravnom postupku (Službeni list br. 20/21 jun 2016.)

Zakon br. 04/L-110 - o izgradnji, (Službeni list br. 18/03 jul 2012.);

Zakon br. 07/L-001 o budžetskim podelama budžeta Republike Kosovo za 2020. godinu (Službeni List Br. 1/19 Mart 2020)

2. OPRAVDANOST

Sektor poljoprivrede na Kosovu igra veoma važnu ulogu u pružanju mogućnosti u zapošljavanju i stvaranju prihoda.

Analiza konkurentne sposobnosti poljoprivrede Kosova pokazuje da trenutno samo jedan mali deo farmi može da konkuriše na regionalnom, evropskom i međunarodnom tržištu. Glavni uzročnici ovako niske konkurentne sposobnosti su mali kapaciteti većine poljoprivrednih biznisa, fragmentacija njihovog zemljišta, stare zgrade i oprema, nedostatak finansijskih sredstava za ulaganje i nizak nivo znanja u vezi sa savremenom tehnologijom proizvodnje. Osim toga, većina farmi ne ispunjavaju standarde EU-a o bezbednosti i higijeni hrane, dobrobiti životinja i zaštitu životne sredine.

S obzirom na činjenicu da je većina farmi veoma mala, čini se razumnim da se podstakne horizontalna saradnja između poljoprivrednika u vidu saradnje proizvođača, koja može izgraditi osnovu za kasnije proizvodne organizacije ili udruženja proizvođača, ali i za vertikalnu integraciju poljoprivrednika, na primer u tržišne veze kroz ugovore o nabavci.

U cilju poboljšanja metoda rada i sprovođenja kvalitativnih inputa, podstaci će se mladi farmeri od 18 do 40 godina, koji predstavljaju osnov za moderan i inovativan poljoprivredni sektor.

Na osnovu ovog pregleda, ali i komparativne prednosti koju Kosovo ima u nekim sektorima, doprinosa sektora ekonomiji farmi i potreba sektora za približavanje standardima EU, mera će se fokusirati na podršku investicija u ovim sektorima: voće, povrće (uključujući krompir), mleko, meso, grožđe i jaja.

2.1 SEKTOR VOĆA

Kao rezultat dobrih uslova za kultivaciju u mnogim regijama Kosova, proizvodnja voća na Kosovu ima dugu tradiciju. Jabuke (2,155 ha) i šljive (1524 ha) čine najveći deo u pogledu proizvodne površine i količine, uglavnom kultivirani u kućnim vrtovima i sa ekstenzivnom kultivacijom. Poslednjih godina počela je intenzivna proizvodnja u voćnjacima jabuka, krušaka, višanja i šljiva, a proizvodnja bobičastog voća je zabeležila zadovoljavajući rast.

Površine sa orasima (340 ha) i lešnicima (95 ha) su oskudne, uglavnom voćke koje se nalaze u kućnim dvorištima i veoma retko u intenzivnim voćnjacima. Potražnja za orasima i lešnicima raste na globalnom tržištu. U Gračanici je izgrađena fabrika za preradu orašastog voća koja najveći deo sirovina obezbeđuje iz uvoza.

Proizvodnja godži bobice obeležila je zadovoljavajući porast. U 2018. godini zasađeno je malinom 1.537 ha, ili povećanje površine za 306 ha u odnosu na 2017. godinu, s prinosom od 8-15 t / ha, u zavisnosti od kvaliteta sadnica i staranja poljoprivrednika o njegovoj farmi.

Čak su i površine sa jagodama i borovnicama porasle i interesovanje za njihovo uzgajanje je veliko.

Međutim, domaća proizvodnja kod većine proizvoda ne postiže samodovoljnost, što ostavlja prostora za proširenje površina sa intenzivnom proizvodnjom voća. Trenutno proizvođači voća suočavaju se sa nekoliko problema, kao što su stari voćnjaci i sorte lošeg kvaliteta, nedostatak mogućnosti za navodnjavanje, nedostatak skladišta za skladištenje voća, loša oprema za klasifikaciju i pakovanje za trgovinu voća. Tržište zahteva konstantne i konzistentne količine visokokvalitetnog voća. Dakle, ova podmera uglavnom ima za cilj intenziviranje proizvodnje voća na širem području i postizanje standarda visokog kvaliteta proizvoda. Korisnici koji se ciljaju ovom podmerom su farme sa ekonomskom održivošću sa tržišno orijentisanom proizvodnjom.

Podmera će se usredsrediti na poboljšanje efikasnosti proizvodnje, podržavajući uspostavljanje/rehabilitaciju novih površina pod voćnjacima, modernizaciju opreme za kultivisanje, sistema za navodnjavanje koji štede vodu i mašine koja se koristi na farmi za poboljšanje efikasnosti na farmi i ukupno poboljšanje standarda. Biće podržana izgradnja i poboljšanje objekata kako bi se omogućile aktivnosti nakon berbe. Dalje investicije u upotrebu obnovljive energije će biti podržane.

2.2 SEKTOR POVRĆA I PLASTENIKA (UKLJUČUJUĆI KROMPIR)

Sektor povrća, uprkos malom obimu, je onaj koji najviše obećava na Kosovu, pošto ima dobre uslove za kultivaciju i može obezbediti dobar rast dodate vrednosti. Sektor povrća sastoji se samo od malog broja komercijalnih uzgajivača i velikog broja polu-komercijalnih i egzistencijalnih uzgajivača.

Sektorom dominiraju male privatne farme sa prosečnom površinom od 0,80 hektara, sa niskom proizvodnjom i prinosima, kao i neefikasnim lancima snabdevanja, sa visokim troškovima sakupljanja i logistike. Trgovina svežim povrćem često se vrši bez odgovarajuće ambalaže i bez klasifikacije proizvoda.

U okviru ove podmere, obezbediće se podrška za izgradnju stalnih plastenika za proizvodnju bobičastog voća i povrća, kao i izgradnju skladišta za tretiranje nakon berbe i skladištenje voća i povrća. Potreba za svežim voćem i povrćem tokom čitave godine je u porastu. Ovaj nedostatak na tržištu najbolje može da popuni proizvodnja u zatvorenim/zaštićenim sredinama. Proizvodnja u plastenicima je intenzivna na malim površinama što zahteva relativno veliku radnu snagu (više nego uzgajanje istih proizvoda na otvorenom polju). Na taj način, ova podmera doprinosi povećanju broja radnih mesta. Kosovsko tržište je snabdeveno svežim voćem i povrćem tokom cele godine, uglavnom uvezenim iz različitih zemalja. Rast površina plastenika takođe doprinosi zameni uvoznih proizvoda domaćim proizvodima, a samim tim i poboljšanju negativnog trgovinskog bilansa zemlje.

2.3 SEKTOR MESA

Goveđe meso tradicionalno se smatralo nusproizvodom sektora mleka. Sva telad dolaze iz farmi za proizvodnju mleka, tj. ne postoji lanac snabdevanja mesom, kompletan i specijalizovan. Štale za tovljenje su uglavnom objekti konvertovani iz objekata za proizvodnju mleka ili objekti koje su sagradili sami mali poljoprivrednici.

Da bi se povećala profesionalnost uzgoja goveda za meso, neophodno je poboljšati tehničko znanje proizvođača, posebno početnika, o praksama uzgoja goveda za meso i proizvodnje stočne hrane, prilagođavanjem obuke i savetodavne službe. Uzgajivači goveda za meso takođe imaju više potrebe za investicijama u štale i građevinske objekte. Investicije u poljoprivredne

mašine za proizvodnju stočne hrane i investicije u upravljanje otpadom i stajskim đubrivom takođe imaju visok prioritet. Postoji potreba za izgradnjom novih štala i poljoprivrednih objekata za uzgoj životinja za meso u skladu sa postojećim standardima za dobrobit životinja i životnu sredinu. Potrebna je poljoprivredna oprema kao što su: vodovodni sistem, sistem za ishranu, uklanjanje stajnjaka, poljoprivredna mehanizacija, posebno za proizvodnju, skladištenje, pripremu, upotrebu i distribuciju stočne hrane. Ova podmera imaće za cilj podršku za komercijalne poljoprivrednike koji su se specijalizovali za tovljenje goveda.

Prema Popisu poljoprivrede (2014.) na Kosovu ima 6302 poljoprivrednih gospodarstva koje drže 34.188 svinja ili u proseku 5 grla po poljoprivrednom gospodarstvu. Većina ovih gospodarstava imaju potrebu za investicijama u moderne štale i prateće objekte u cilju povećanja broja i poboljšanja uslova za zdravlje i dobrobit životinja.

Podrška za podsektor brojlera je prekinuta, jer je tokom praćenja zaključeno da su se korisnici projekta iz prethodnih godina suočili sa problemom prodaje svoje proizvodnje zbog nedostatka distributivne mreže i stoga je većina prekinula svoju delatnost. Korisnici grantova iz prethodnih godina na kraju prometa nisu imali mesto gde bi isporučili svoju proizvodnju i pokušavali su da sami prodaju, na različitim tržištima, na obližnjim marketima, itd. Ovakav način prodaje velikog broja brojlera u roku od nekoliko dana je neostvarljiv, tako da je većina korisnika grantova prekinula proizvodnju. Podrška će se nastaviti čim se uspostavi funkcionalna prodajna mreža. MPŠRR će preduzeti druge mere za funkcionalizaciju ovog važnog podsektora poljoprivrede.

2.4 SEKTOR MLEKA

Kravlje mleko je najvažniji stočarski proizvod na Kosovu. Poslednjih godina su uloženi naponi da proizvodnja mleka pređe sa proizvodnje za porodičnu potrošnju na proizvodnju za tržište, da se poboljšaju uslovi uzgoja, da se sprovedu dobre poljoprivredne prakse na farmama mleka i da se poveća kapacitet poljoprivrednika za proizvodnju mleka visokog kvaliteta.

Nezadovoljavajući kvalitet svežeg mleka je nagnala MPŠRR na sprovođenje šeme direktnih plaćanja za kvalitet mleka. Ima još dovoljno prostora za poboljšanje fizičke aktive kao što su bolji objekti, modernija oprema za štale, bolji i savremeniji sistemi za mužu. Pod mera ima za cilj podršku komercijalnih proizvođača mleka.

Paralelno sa intenziviranjem proizvodnje, životna sredina takođe se treba zaštititi od negativnog uticaja proizvodnje. U cilju zaštite podzemnih voda od zagađenja od tečnosti iz đubriva, graditelji novih štala takođe su dužni da grade i skladišta za đubrivo.

Proizvodnja mleka od malih preživara (ovaca, koza) uglavnom je zatvoreni ciklus, od proizvodnje mleka, do prerade sira i prodaje (marketing) na farmi. Samo nekoliko farmi su komercijalne, dok je većina proizvođača koji drže male preživare su male farme sa uglavnom tradicionalnim praksama uzgoja stoke. Postoji velika potreba za investicijama u modernizaciju štala, pratećih infrastrukturnih objekata, za korišćenje sistema za mužu itd.

2.5 SEKTOR GROŽĐA

Parcele vinograda uglavnom su male, dok se proizvodnjom grožđa bavi 4780 vinogradara. Prosečna veličina je 0,5 ha sa prosečnim prinosom od 8-10 t/ha. Kosovski vinogradi uključuju 799 hektara stonog grožđa i 2455 hektara vinskog grožđa¹. Troškovi proizvodnje su visoki delimično zbog starih vinograda, malih parcela i stare mehanizacije. Stono grožđe proizvedeno u zemlji, suočava se sa jakom konkurencijom iz uvoza koja je dobro kategorizirana i upakovana. Prioritet će se dati proizvodnji stonog grožđa, ali bez ostavljanja po strani proizvodnje vinskog grožđa. Investicije u restrukturiranje i modernizaciju proizvodnje i trgovine grožđa su neophodne radi konkurentnosti sa uvezenim proizvodima.

2.6 SEKTOR JAJA

Sektor proizvodnje jaja je relativno dobro konsolidovan. Procenjuje se da proizvodnja jaja u komercijalnim farmama iznosi oko 213 miliona jaja (2018.), dok se u domaćinstvima proizvodi još 102 miliona komada, što rezultira ukupnom proizvodnjom od 315 miliona jaja. U 2018. godini uvezeno je oko 4,2 miliona jaja uglavnom iz Albanije. Prosečna potrošnja po glavi stanovnika procenjuje se na oko 178 jaja/godišnje i možemo reći da Kosovo ispunjava oko 99% potreba za potrošnjom jaja.²

Većina proizvođača primenjuje sistem držanja u konvencionalnim kavezima. U cilju zaštite zdravlja i dobrobiti životinja i ispunjavanja evropskih standarda, investiraće se samo u poboljšane kaveze (u skladu sa standardima EU) ili u držanje na podu i u slobodni sistem držanja u prirodi.

Da bi se poboljšala efikasnost prosečnih proizvođača, prioritet će se dati farmama srednje veličine sa 5000 do 25.000 kokošaka nosilja, koje mogu izdržati velika kretanja cena tokom godina i konkurisati na dinamičnom tržištu.

Obezbediće se podrška kako bi se poboljšala efikasnost proizvodnje investiranjem u bolju opremu za štale i higijenu u štalama (ventilacija, vodovodni sistem, sistem za sakupljanje jaja, itd.). Potrebno je poboljšati upravljanje stajskim đubrivom i ostalim otpadom, jer negativni uticaj intenzivnog živinarstva na životnu sredinu može biti visok ako se ne tretira kako treba, dok stvara dodatne prihode kada se njime pravilno upravlja. Potrebno je poboljšati savetodavne službe na Kosovu kako bi se obezbedila odgovarajuća obuka srednjim i malim proizvođačima u proizvodnji hrane za životinje, u radu i održavanju poluautomatskih linija za sakupljanje i kategorizaciju jaja.

¹DVV, 2017.

²Zeleni izveštaj 2018.

3. OPŠTI CILJEVI

- Povećanje konkurentnosti kosovske poljoprivrede i zamena uvoza;
- Stvaranje novih radnih mesta i povećanje zaposlenosti u ruralnim područjima;
- Podrška poljoprivrednicima u odabranim sektorima, u cilju usklađivanja s pravilima, standardima, politikama i praksama EU;
- Podrška ekonomskom i socijalnom razvoju u cilju održivog i sveobuhvatnog rasta putem razvoja farmi;
- Adresiranje izazova klimatskih promena korišćenjem obnovljive energije.

3.1 POSEBNI CILJEVI

3.1.1 SEKTOR VOĆA I SEKTOR POVRĆA (UKLJUČUJUĆI I KROMPIR)

- Povećana proizvodnje voća i povrća (uključujući krompir) u komercijalne svrhe;
- Pобољшanje kvaliteta u cilju ispunjavanja odgovarajućih nacionalnih i EU standarda;
- Modernizacija farmi putem upotrebe nove opreme i moderne mehanizacije;
- Smanjenje gubitaka nakon berbe putem investicija u farme, u tehnologiju skladištenja, u infrastrukturu i opremu za fazu nakon berbe, uključujući kapacitete za hlađenje, sortiranje i pakovanje;
- Proizvodnja obnovljive energije;
- Poboљшanje integracije poljoprivrednika sa kupcima poljoprivrednih proizvoda.

3.1.2 SEKTOR MLEKA I SEKTOR MESA

- Povećanje proizvodnje na specijalizovanim farmama;
- Poboљшanje kvaliteta u cilju ispunjavanja nacionalnih i EU standarda;
- Modernizacija farmi putem upotrebe nove opreme i moderne mehanizacije;
- Smanjenje ispuštanja oksida azota i metana putem pravilnog tretmana organskog đubriva i ne-zagađenja površinskih i podzemnih voda;
- Proizvodnja obnovljive energije;
- Poboљшanje integracije poljoprivrednika sa kupcima njihovih proizvoda.

3.1.3 SEKTOR GROŽĐA

- Povećanje proizvodnje stonog grožđa i vinskog grožđa;
- Poboљшanje kvaliteta u cilju ispunjavanja nacionalnih i EU standarda;
- Modernizacija farmi putem upotrebe kvalitetnih sadnica i moderne mehanizacije;
- Proizvodnja obnovljive energije;
- Poboљшanje integracije poljoprivrednika sa kupcima njihovih proizvoda.

3.1.4 SEKTOR JAJA

- Poboljšanje i proširenje postojećih proizvodnih kapaciteta;
- Poboljšanje kvaliteta u cilju ispunjavanja nacionalnih i EU standarda;
- Modernizacija farmi putem upotrebe nove opreme i moderne mehanizacije;
- Smanjenje ispuštanja oksida azota i metana putem pravilnog tretmana organskog đubriva;
- Proizvodnja obnovljive energije;
- Poboljšanje integracije poljoprivrednika sa kupcima njihovih proizvoda;

4. VEZA SA DRUGIM MERAMA U PPRR

Ova mera ima povezanost sa drugim merama PPRR-a, kao što su:

- Mera 103 "Investicije u fizičke aktive za preradu i trgovinu poljoprivrednih proizvoda" i
- Mera 302 "Diversifikacija farmi i razvoj biznisa"

5. KRAJNI KORISNICI

Krajni korisnici po ovoj meri su poljoprivrednici, kako je definisano Zakonom Br. 04/L-090 - o izmenama i dopunama Zakona Br. 03/L-098 - o poljoprivredi i ruralnom razvoju. Svi aplikanti ove mere moraju biti registrovani u Registru poljoprivrednika. Sertifikat identifikacionog broja farme (IBF) mora biti na ime aplikanta. Ako je aplikant preduzeće, i sertifikat IBF mora biti na ime preduzeća.

Svi korisnici projekata ruralnog razvoja su dužni da održavaju svoje investicije u skladu sa odobrenim projektom tokom tri godina nakon završetka projekta, koliko traje period praćenja. Ako ne održava investicije, korisnik je dužan da vrati finansirani iznos javne podrške.

6. ZAJEDNIČKI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI

6.1 PRIHVATLJIVI APLIKANTI

- Ako je aplikant fizičko lice, mora imati najmanje 18 godina, a da nije napunio 61 godinu. U slučaju preduzeća, ovaj kriterijum se ne primenjuje;
- Fizičko lice mora imati završeno obavezno osnovno obrazovanje (8 ili 9 godina) i dve (2) godine radnog iskustva u oblasti za koju aplicira. Aplikanti koji nemaju dvogodišnje radno iskustvo moraju da pohađaju kurseve obuke sa najmanje 20 časova nastave, u oblasti za koju apliciraju, a koji će biti završeni pre zahteva za konačno plaćanje;
- U slučaju preduzeća, gore pomenuti zahtev važi za vlasnika, zaposlenog ili ovlašćenog lica preduzeće. Zapošljeno ili ovlašćeno lice mora da ima radni ugovor za još najmanje tri godine nakon momenta apliciranja.
- Aplikanti moraju da imaju izmirene poreske obaveze i to, fizička lica, porez na imovinu, a preduzeća, porez na prihode korporacija;

- Ako je zemljište ili bilo koja druga nekretnina u kojoj se vrši ulaganje u zajedničkom vlasništvu, podnositelj zahtjeva mora predati i suglasnost suvlasnika.
- Ako je zemljište na potvrdi o vlasništvu planinsko ili šumsko zemljište, a na terenu poljoprivredno zemljište, podnositelj zahtjeva prvo mora promeniti zemljišno odredište u katastar i zatim aplicirati. U slučaju zemljišta koje iznajmljuje AŠK ili KPA, šumsko zemljište se također prihvaća pod uslovom da se u zahtevu priloži potvrda AŠK ili KPA da je predmetno zemljište poljoprivredno zemljište.

6.2 NACIONALNI STANDARDI

Nacionalni standardi za zdravlje životinja, dobrobit životinja i zaštitu životne sredine predstavljeni su u Aneksu br. 5 Smernica za aplikante. Oni moraju biti ispunjeni najkasnije pre zahteva za zadnje plaćanje i verifikuju se kontrolom službenog lica na mestu investicije.

U slučaju investiranja u nove voćnjake i vinograde, pre potpisivanja ugovora o sufinansiranju, korisnik granta treba da dostavi hemijske i fizičke analize zemljišta sa pozitivnom preporukom o podobnosti predviđene investicije. U slučaju da je preporuka negativna, davanje granta se odbija.

6.3 EKONOMSKA ODRŽIVOST

- Za investicione projekte u kojima su prihvatljive investicije manje ili jednake 20.000 €, aplikanti moraju podneti tehnički projektni-predlog prema modelu koji će se objaviti na veb stranicama ARP i MPŠRR.
- Za investicione projekte u kojima su prihvatljive investicije veće od 20.000 €, aplikanti moraju podneti poslovni plan prema modelu koji će biti objavljen na veb stranicama ARP i MPŠRR.
- Planirane investicije treba da budu u skladu sa proizvodnim kapacitetom. Tokom procene aplikacija, na osnovu poslovnog plana, zvaničnici ARP-a su dužni da odbiju deo investicija koje su u suprotnosti sa ovim principom. Korisnici mogu biti oni čiji investicioni projekti predstavljaju mogućnost finansijske/ekonomske održivosti. Ekonomska i finansijska održivost se procenjuje na osnovu tehničkog predloga projekta ili biznis plana. Biznis plan treba da prikaže ekonomsku održivost farme/preduzeća na kraju realizacije investicije.

6.4 DRUGI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI

- Korisnici projekata sa vrednošću prihvatljivih investicija u iznosu od preko 50.000 €, pre potpisivanja ugovora sa ARP-om moraju registrovati svoja preduzeća, a sve investicije/troškove treba da se fakturišu na ime tog preduzeća.
- Projekti koji se finansiraju iz Programa ruralnog razvoja 2020-21. ne smeju da budu finansirani i od strane kancelarije EU na Kosovu ili bilo kojeg drugog lokalnog ili

međunarodnog javnog donatora. Ako se utvrdi da je korisnik dobio podršku za isti projekat i od nekog drugog donatora, njemu se ne dodeljuje podrška ili ako je primio, on će biti dužan da vrati dobijena sredstva, a protiv njega će se primeniti kazne u skladu sa zakonom.

- Svi korisnici mere 101 su dužni da tokom perioda nadgledanja, vode knjigu farme, u pisanom ili elektronskom obliku, za relevantni sektor. U slučaju da korisnik granta ne vodi knjigu tokom perioda nadgledanja, biće kažnjen sa nedavanjem direktnih plaćanja za dotičnu investiciju tokom naredne dve godine.
- Korisnik, koji je aplicirao u MPŠRR i drugim javnim institucijama ili u kancelariji EU-a, u projektu AGRO USAID-a, ili u drugim organizacijama na Kosovu, i njegov projekat je izabran za finansiranje od strane jedne od pomenutih institucija, mora odmah da obavesti MPŠRR/ARP ili druge relevantne institucije.
- Korisniku se ne može dodeliti novi projekat ako prethodni projekti nisu završeni na pravilan način.
- Svi aseti koji se odnose na investicije (zemljište, štale, životinje, voćnjaci itd.) moraju biti registrovani u Registru farme.
- Svi ugovori o zakupu moraju biti notarizirani, osim ugovora o zakupu sa Agencijom šumarstva Kosova (AŠK) i sa opštinama koji ne moraju biti notarizirani.
- U slučaju zemljišta uzetih u zakup od Agencije Šumarstva Kosova i Kosovske Agencije za Privatizaciju, ugovori mogu biti i na kraće vreme od onog koje je predviđeno za druge aplikante, pod uslovom da oni predaju potvrdu od zakupodavca da neće imati problema za produženje ugovora.
- Zemljište koje je KAP privatizovao, a koje u uverenju o vlasništvu je prikazano kao "zemljište uzeto pod zakup za 99 godina" tretira se kao zemljište u vlasništvu vršioca privatizacije. I zemljište koje je kupljeno od vršioca privatizacije tretira se kao zemljište u vlasništvu kupca.
- Zemljišta sa nezavršenom komasacijom prihvataju se odlukama nadležnog organa, dakle i bez posedovnog lista.
- Zemljište pod hipotekom je prihvatljivo za investiranje, bilo da je u vlasništvu ili uzeto pod zakup.
- Ako iz jedne parcele je dato pod zakup samo jedan njen deo, aplikant pre podnošenja aplikacije treba da uradi digitalizaciju dela koji je izdat pod zakup i da štampanu kopiju digitalizovanog dela priloži dosijeu za apliciranje.
- Ako su parcele fizički jedna uz drugu, one se prihvataju kao jedna parcela, čak i kada je jedna u zakupu, a druga u vlasništvu.
- U slučaju projekata koji predviđaju izgradnju ili proširenje, aplikanti prilikom apliciranja moraju dostaviti:
 - Potvrdu o vlasništvu (Posedovni list) parcele na kojoj će se investirati
 - Ako je zemljište ili objekat uzet u zakup, notariziran ugovor o zakupu za najmanje 10 godina, računajući od godine apliciranja

- Kopiju plana parcele gde će se investirati;
- Kopiju skica objekta,
- Predračun troškova materijala i predviđenih radova; Posebno pripremljen dokument (koji nije deo poslovnog plana). Pripremljen od podnosioca zahtjeva ili uz pomoć graditelja.
- Saglasnost opštine koja dokazuje da u slučaju davanja granta, aplikant može dobiti građevinsku dozvolu;

U slučaju izgradnje, proširenja ili renoviranja objekata, podizanja voćnjaka, vinograda i/ili postavljanja sistema za navodnjavanje na zakupljenom zemljištu, ugovor o zakupu mora biti najmanje 10 godina, računajući od godine apliciranja.

- Ugovor mora sadržati i saglasnost vlasnika (zakupodavca) za investiranje koje će se izvršiti na njegovom zemljištu.
- Ugovor o zakupu nije potreban samo u slučajevima kada su vlasnik zemljišta i aplikant u braku ili u direktnoj krvnoj liniji bez ograničenja (npr. pradede, dede, roditelji, deca, unuci, itd.) a to se dokazuje putem izvoda venčanih ili izvoda rođenih i/ili izvoda umrlih. Takođe, aplikant mora da popuni Deklaraciju pod zakletvom, čime dokazuje da je on nasledio zemlju sa kojom aplicira.

Korisnik, re podnošenja zahteva za plaćanje u ARR korisnik mora da preda:

- Dozvola za izgradnju od strane nadležnog organa opštine u slučaju izgradnje ili proširenja.

7. SPECIFIČNI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI

7.1 Sektor voća (*jabuka, kruška, šljiva, višnja, orah, lešnik, trešnja, kajsija, breskva, dunja, jagoda, malina, kupina, borovnica*)

- U trenutku aplikacije za investicije u sektoru voća, aplikanti moraju da dokažu da imaju poljoprivredno zemljište u vlasništvu, nasleđeno ili uzeto u zakup na najmanje 10 godina računajući od godine apliciranja i to najmanje 1 hektar za drvenasto voće i 0,25 hektara za bobičasto voće). Minimalna površina parcela treba da bude 0,35 hektara za drvenasto voće i 0,1 ha za bobičasto voće;
- Aplikanti za podizanje novih voćnjaka, pre zahteva za plaćanje, ako kupuju sadnice proizvedene na Kosovu, mora da podnesu kopiju fitosanitarne potvrde o zdravstvenom stanju sadnog materijala koji ispunjava CAC kriterijum (Agrarna Zajednica Usaglašenosti - Conformitas Agraria Communitatis) i kopiju licence proizvođača, a oni koji kupuju sadnice uvezene iz zemalja EU moraju dostaviti kopiju fitosanitarne potvrde o zdravstvenom stanju sadnog materijala koji ispunjava najmanje CAC kriterijum izdat od strane proizvođača, potvrdu o poreklu i dozvolu za uvoz uvoznog preduzeća
- Posađene sadnice voćaka treba da imaju na sebi nalepljenu etiketu sertifikacione institucije.

7.2 Sektor povrća i plastenika (uključujući krompir)

- U trenutku apliciranja za investicije u skladišta za voće i povrće (uključujući krompir), aplikanti moraju da dokažu da imaju najmanje 2 hektara poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu, nasleđeno ili uzeto u zakup za najmanje 10 godina.
 - U trenutku podnošenja zahteva za investiranje u nove stalne plastenike, podnosilac zahteva mora dokazati da ima najmanje 0,10 hektara obradivog zemljišta nasleđeno ili pod zakup najmanje 10 godina računato od godine prijave registrovana u registru farme.
- Minimalna veličina jednog nepodeljenog staklenika je 10 ari.

7.3 Sektor mesa

- Za investicije u sektoru mesa (tovljenje teladi i svinja), aplikanti nisu dužni da imaju telad/svinje u trenutku apliciranja, ali pre zahteva za konačno plaćanje moraju imati najmanje 20 grla teladi ili 40 svinja za tovljenje sa oznakama Republike Kosovo ili zemalja EU, a to bi trebalo da dokažu odgovarajućim dokumentima i njihovim prisustvom u štali. Aplikanti koji apliciraju za izgradnju štale za telad i svinje, u svom projektu treba da obuhvate i skladištenje stajnjaka sa dovoljnim kapacitetom za najmanje 3 meseca (vidi listu minimalnih nacionalnih standarda).
- U trenutku apliciranja, aplikanti za tovljenje teladi moraju da dokažu da imaju najmanje 0,20 hektara poljoprivrednog zemljišta po grlu teladi, u vlasništvu, nasleđenih ili uzetih u zakup za najmanje 3 godine. U broju životinja za koje se mora dokazati zemljišna površina, računaju se životinje pre prijave (ako je bilo i onih nakon ulaganja ili su izražene drugačije za onoliko životinja koliko je kapacitet štale. U slučaju investicija u poljoprivrednu mehanizaciju za obrađivanje zemlje, trajanje zakupa mora biti najmanje 5 godina.

7.4 Sektor mleka

- Aplikanti za investicije u sektor proizvodnje mleka, u momentu aplikacije nisu obavezni da imaju stoku ali na kraju investicija moraju imati najmanje 10 mlečnih krava ili 100 ovaca ili 100 koza, registrovanih u Registar Farmi i Registar za identifikaciju i registraciju životinja u AHV. Ova Odredba ne važi za otkupne centre mleka.
- Aplikanti koji u momentu apliciranja imaju stoku, trebaju podneti dokaz od Registara za Registraciju i Identifikaciju životinja za postojeće životinje.
- Otkupni punktovi moraju imati ugovore najmanje (na godinu dana) sa najmanje 5 poljoprivrednika, koji zajednički uzgajaju najmanje 30 mlečnih krava.
- Aplikanti koji apliciraju za izgradnju štale za mlečne krave, u svom projektu treba da obuhvate i skladište za stajnjak sa dovoljnim kapacitetom za najmanje 3 meseca (vidi listu minimalnih nacionalnih standarda). Skladište za stajnjak nije obavezno za uzgajivače ovaca i koze.
- U slučaju investicija u poljoprivrednu mehanizaciju za obradu zemlje, aplikanti moraju da dokažu da imaju najmanje 0,5 hektara poljoprivrednog zemljišta po grlu krave, odnosno 0,05 hektara poljoprivrednog zemljišta po grlu ovce/koze, u vlasništvu, nasleđene ili uzete u zakup za najmanje 5 godina.

7.5 Sektor grožđa

- U trenutku apliciranja, aplikanti za investicije u sektoru grožđa moraju da dokažu da imaju poljoprivredno zemljište u vlasništvu, nasleđeno ili uzeto u zakup za najmanje 10 godina, i to najmanje 0,3 hektara. Minimalna površina parcele mora da bude 0,1 hektara
- U slučaju investicija u mehanizaciju i opremu za uzgoj i berbu, kao i skladište za tretiranje nakon berbe, aplikanti moraju da dokažu da imaju najmanje 3 hektara vinograda, u vlasništvu, nasleđenih ili uzetih u zakup za najmanje 10 godina, upisanih u Registar vinograda i u Registar Farmi.

7.6 Sektor jaja

- Aplikanti za investicije u sektoru jaja, moraju dokazati posedovanje najmanje 5.000 kokoški nosilja u aktivnoj proizvodnji.
- Aplikanti koji apliciraju za izgradnju farmi kokošaka, u svom projektu takođe treba da uključe i skladište za đubrivo dovoljnog kapaciteta za najmanje 3 meseca (videti listu minimalnih nacionalnih standarda).
- Aplikanti u sektoru jaja, prilikom apliciranja treba da navedu u biznis planu kada će menjati turnus i koliko će trajati pauza bez proizvodnje. Aplikant takođe mora dostaviti i račun kada je poslednji put snabdevan kokoškama. U slučaju bolesti koje oštećuju veliki broj kokošaka, treba obezbediti potvrdu zonskog veterinara.

8. PRIHVATLJIVE INVESTICIJE

Prihvatljivi troškovi su ograničeni na one uključene u Spisak prihvatljivih investicija za meru 101, prezentirano kao Aneks br. 6 Uputstva za aplikante.

Minimalni prihvatljivi troškovi za projekat u okviru ove mere su 10.000 €, osim projekata sektora grožđa, gde je minimalna vrednost projekta 3.000 €.

Maksimalna vrednost prihvatljivih troškova za projekte unutar ove mere je 100.000 evra.

Maksimalni iznos prihvatljivih troškova po projektu u okviru ove mere je 100.000 €.

Troškovi izrade biznis plana ili predloga projekta ne smeju prekoračiti iznos od 3% prihvatljivih troškova, ali ne više od 1500 evra

U slučaju investicija koje predviđaju izgradnju štala ili skladišta za skladištenje voća i povrća, troškove za arhitekta i inženjere, dozvole i razne licence su prihvatljivi do vrednosti od 7% prihvatljivih troškova, ali ne više od 3000 evra.

8.1 PRIHVATLJIVE INVESTICIJE ZA SEKTORE

8.1.1 Investicije u sektor voća

- Investicije u podizanje novih voćnjaka sa minimalnom površinom od 1 hektara za drvenasto voće i 0,25 ha i za bobičasto voće.
- Investicije u podizanje sistema za navodnjavanje na farmi, u skladu sa efikasnom praksom navodnjavanja;
- Investicije u proizvodnju energije na farmi iz svih vrsta obnovljivih izvora;
- Investicije u sistem mreža za zaštitu od grada ;

- Investicije u poljoprivrednu mehanizaciju i opremu za voćnjake, za zaštitu bilja, za đubrenje, za berbu i tretiranje nakon berbe;
- Investicije za kupovinu traktora za drvenasto voće
- Investicije u izgradnju i poboljšanje objekata za aktivnosti posle berbe, objekata za postavljanje mašina i skladišta za proizvode za zaštitu bilja i veštačka đubriva.

8.1.2 Investicije u sektoru povrća i plastenika (uključujući krompir) i za skladišta

- Investicije u izgradnju stalnih plastenika za povrće, bobičasto voće ili sadnice. Minimalna površina jednog plastenika je 0,1 hektara;
- Investicije u proizvodnju energije na farmama iz svih vrsta obnovljivih izvora;
- Kupovina i ugradnja opreme za postizanje kontrolisanih klimatskih uslova, uključujući opremu za zagrevanje plastenika;
- Investicije u postavljanje ili unapređenje sistema navodnjavanja u plasticima prema efikasnoj praksi navodnjavanja;
- Izgradnja objekata za tretiranje nakon berbe (sortiranje, pakovanje, etiketiranje) i za skladištenje proizvodnje, kao i skladišta za proizvode za zaštitu bilja i za veštačka đubriva.
- Kupovina odgovarajućeg mehanizma za uzgoj povrća na otvorenim poljima ili u plasticima (mašina za sadnju rasada, mašina za prostiranje folije).

8.1.3 Investicije u sektor mesa

- Izgradnja/renoviranje/proširenje štala, pratećih objekata (skladište stajnjaka, hangari voluminozne hrane, skladišta silaže) i infrastrukture na farmi (npr. snabdevanje vodom na nivou farme);
- Investicije u proizvodnju efikasne energije na farmama iz svih vrsta obnovljivih izvora;
- Investicije u modernizaciju sistema za ishranu i snabdevanje vodom;
- Investicije u poljoprivrednu mehanizaciju i opremu za uzgoj krmnih biljaka i žitarica, zaštitu bilja, đubrenje i berbu-vršidbe;
- Investicije za kupovinu traktora;
- Investicije za čišćenje/uklanjanje organskog đubriva (tečnog i čvrstog) i njegovo deponovanje;
- Investicije za proizvodnju koncentrovane hrane, od čijeg ukupnog kapaciteta, najmanje 50% će se koristiti za potrebe farme.

8.1.4 Investicije u sektor mleka

- Izgradnja/renoviranje/proširenje štala, pratećih objekata i objekata sabirnih centara za mleko (lokacije za odlaganje otpada, hangari voluminozne hrane, skladišta silaže, muzilice) i infrastrukture na farmi (npr. instalacija za vodu, struju);
- Investicije u modernizaciju muže i opreme za hlađenje, kao što su oprema za mužu, skladištenje mleka, uključujući skladišta za mleko, laktofriz;
- Investicije u proizvodnju energije na farmama iz svih vrsta obnovljivih izvora;
- Oprema i mašine za uklanjanje đubriva;
- Investicije u modernizaciju sistema za ishranu i snabdevanje vodom;

- Investicije u poljoprivrednu mehanizaciju i opremu za uzgoj krmnih biljaka i žitarica, zaštitu bilja, đubrenje i berbu;
- Investicije za kupovinu traktora;
- Investicije za čišćenje/uklanjanje organskog đubriva (tečnog i čvrstog) i njegovo deponovanje;
- Investicije za proizvodnju koncentrovane hrane, od čijeg ukupnog kapaciteta, najmanje 50% će se koristiti za potrebe farme.

8.1.5 Investicije u sektor grožđa

- Investicije u podizanje/modernizaciju vinogradskih zasada (konverzija, zamena) za stono grožđe i vinsko grožđe sa minimalnom veličinom od 0,3 hektara;
- Investicije u postavljanje sistema navodnjavanja, u skladu sa efikasnom praksom navodnjavanja;
- Investicije u postavljanje najlona za stono grožđe;
- Investicije u proizvodnju energije na farmama iz svih vrsta obnovljivih izvora;
- Investicije u sistem mreža za zaštitu od grada;
- Investicije u sistem držanja vinove loze i u ogradama;
- Investicije u poljoprivredne mašine i opremu za vinograde, mašine za zaštitu bilja, za đubrenje, za berbu i tretman nakon berbe;
- Investicije za kupovinu traktora;

Onima koji imaju preko 3 hektara površine pod vinogradima dozvoljeno je apliciranje za izgradnju objekata za radnje nakon berbe, kao što su rashladna skladišta, mašine za sortiranje, čišćenje, pakovanje.

8.1.6 Investicije u sektor jaja

- Izgradnja/renoviranje/proširenje štala i prostorija za skladištenje jaja;
- Investicije u unutrašnju infrastrukturu (sistem za ishranu, sistem za vodosnabdevanje i oprema za regulisanje mikroklima, oprema za uklanjanje đubriva, sortiranje jaja)
- Investicije u kaveze, samo u skladu sa standardima EU;
- Izgradnja i obnova skladišta za skladištenje hrane, uključujući opremu za pripremu hrane, tretiranje, pakovanje i skladištenje jaja;
- Investicije u opremi za energiju ili proizvodnju energije na farmi iz svih vrsta obnovljivih izvora;
- Investicije za čišćenje/uklanjanje organskog otpada i njegovo skladištenje;
- Investicije za proizvodnju koncentrovane hrane, od čijeg ukupnog kapaciteta, najmanje 50% će se koristiti za potrebe farme.

9. KRITERIJUMI SELEKCIJE ZA PODSEKTORE

Na način da se osigura da investicija da ispunjava ciljeve mere, projekti prihvatljivosti će se poentirati, prema sledećim poenima.

Tabela 1: Kriterijumi selekcije za sektor voća

Br.	Vrsta kriterijuma	Kriterijum / Kategorija		Poeni
1		Voćna stabla	Bobičasto	
	Proizvodni kapacitet: Površina koja će biti izgrađena. U slučaju ulaganja u infrastrukturu voćnjaka, skladištu, navodnjavanju, zaštitu protiv grada i/ili mašinama, poeni se obračunavaju u zavisnosti od sadašnje površine* ili one koja će biti izgrađena, koja god da je veća	≥ 3 ha	≥ 0,5 ha	55
		≥ 1 ha - < 3 ha	≥ 0,25 ha - < 0,5 ha	50
2	Ugovorni odnosi	Ugovor o isporuci najmanje 50% proizvodnje na farmi (<i>ovaj kriterijum ne moraju da ispune aplikanti za podizanje novih voćnjaka, ako nemaju postojeće voćnjake, oni će dobiti 10 poena iz ovog kriterijuma</i>)		10
3	Zaštita životne sredine i klimatske promene ¹ <i>Ovaj kriterijum se ne primenjuje kada se investicija vrši na površinama pokrivenim sistemom za navodnjavanje i aplikant dobija poene</i>	Investicija u proizvodnji energije na farmi iz obnovljivih izvora (<i>min. 5% prihvatljivih investicija</i>).		10
4		≤ 30.000		10
	Iznos prihvatljivih investicija	> 30.000 - ≤ 60.000		8
		> 60.000		5
6		Podrška po prvi put	Aplikant ili porodično gazdinstvo nisu bili korisnici grantova MPŠRR-a tokom prethodne tri godine	
7	Vlasništvo nad farmom ²	Zemljište na ime aplikanta		5
8	Stručna sprema	Univerzitetska diploma u poljoprivredi/prehrambene tehnologije		3

9	Pol farmera ³	Žena aplikant	2
UKUPNO			100

- * Postojeća površina se dokazuje primanjem direktnog plaćanja za ove površine u prethodnoj godini ili ako nije primio direktna plaćanja dokazuje se potvrdom o vlasništvu i NIF-IBF-om.
- ** Vidi Vodič za aplikaciju poglavlje „Glavne definicije“

Tabela 2: Kriterijumi za izbor za sektor povrća i plastenika (uključujući krompir)

Br.	Vrsta kriterijuma	Kriterijum/Kategorija	Poeni	
1	Proizvodni kapaciteti	Za plastenike	Za skladišta	
		preko 20 ari	Površina pod voćem i/ili pod povrćem uključujući one postojeće i one koje će biti zasađene je veća od 3 ha *	55
		10 do 20 ari	Površina pod voćem i/ili pod povrćem uključujući one postojeće i one koje će biti zasađene je manja od 3 ha **	50
2	Ugovorni odnosi	Ugovor o isporuci najmanje 50% proizvodnje na farmi	10	
3	Zaštita životne sredine i klimatske ¹ promene	Investicija u proizvodnji energije na farmi iz obnovljivih izvora (<i>min. 5% prihvatljivih investicija</i>)	10	
4	Iznos prihvatljivih investicija	≤ 30.000	10	
		> 30.000 - ≤ 60.000	8	
		> 60.000	5	
5	Podrška po prvi put	Aplikant ili porodično gazdinstvo nisu bili korisnici grantova MPŠRR-a tokom prethodne tri godine	5	
6	Vlasništvo nad farmom ²	Zemljište na ime aplikanta	5	
7	Stručna sprema	Univerzitetska diploma u poljoprivredi/prehrambene tehnologije	3	
8	Pol farmera ²	Žena aplikant	2	
UKUPNO			100	

* Postojeća površina se dokazuje primanjem direktnog plaćanja za ove površine u prethodnoj godini ili ako nije primio direktno plaćanje dokazuje se potvrdom o imovini i NIF-IBF-om.

Tabela 3: Kriterijumi za izbor za sektor mesa

Br.	Vrsta kriterijuma	Kriterijum/Kategorija	Poeni
1	Vrsta investicije: U slučaju investicije i iz tačke a) i iz tačke b), poeni se izračunavaju iz investicije sa najvećim delom sredstava	a) Izgradnja /renoviranje / proširenje štale	40
		b) Mašinerija i / ili poboljšanje spoljne infrastrukture (skladište za đubrivo, skladište za silažu, skladište za seno)	35

2	Ugovorni odnosi	Ugovor o isporuci najmanje 50% proizvodnje na farmi		10
3	Zaštita životne sredine i klimatske promene ¹	Investicija u proizvodnji energije na farmi iz obnovljivih izvora (<i>min. 5% prihvatljivih investicija</i>)		10
4	Iznos prihvatljivih investicija	≤ 30.000		10
		> 30.000 - ≤ 60.000		8
		> 60.000		5
5	Proizvodni kapacitet (broj životinja) nakon sprovođenja projekta	Telad	Svinje	10
		≥ 20 < 70 grla	≥ 40 < 100 grla	
		≥ 70 grla	≥ 100 grla	
6	Iskustvo u odgovarajućoj proizvodnji: aplikant ima telad/svinje u proizvodnji*	Aplikant ima najmanje 5 grla	Aplikant ima najmanje 10 grla	5
7	Podrška po prvi put	Aplikant ili porodično gazdinstvo nisu bili korisnici grantova MPŠRR-a tokom prethodne tri godine		5
8	Vlasništvo nad farmom ²	Zemljište na ime aplikanta		5
9	Stručna sprema	Univerzitetska diploma u poljoprivredi, veterini/prehrambene tehnologije		3
10	Pol farmera ³	Žena aplikant		2
UKUPNO				100

* Da se dokaže putem potvrde iz Registra za registraciju i identifikaciju životinja. Ova činjenica se proverava i tokom prve terenske kontrole, pre potpisivanja ugovora. Ako u trenutku terenske kontrole broj životinja je manji od broja koji je prikazan u aplikaciji, jedino prihvatljivo opravdanje je klanje u licenciranoj klanici ili potvrda zonskog veterinara da je životinja uginula. Prilikom prve terenske kontrole proveravaju se i brojevi ušnih markica koji treba da odgovaraju brojevima koji su prijavljeni prilikom apliciranja.

Tabela 4: Kriterijumi za izbor za sektor mleka

Br.	Vrsta kriterijuma	Kriterijum/Kategorija	Poeni
1	Vrsta investicije: U slučaju investicije i iz tačke a) i iz tačke b), poeni se izračunavaju iz investicije sa najvećim delom sredstava	a) Izgradnja / renoviranje / proširenje štale ili sabirnih mesta mleka	35
		b) Mašinerija i / ili poboljšanje unutrašnje i spoljne infrastrukture (skladište za	30

		đubrivo, skladište za silažu, skladište za seno)			
2	Ugovorni odnosi	Jednogodišnji ugovor* za isporuku najmanje 50% proizvodnje na farmi	10		
3	Zaštita životne sredine i klimatske promene ¹	Investicije u proizvodnji energije na farmi iz obnovljivih izvora (<i>min. 5% prihvatljivih investicija</i>)	10		
4	Iznos prihvatljivih investicija	≤ 30.000	10		
		> 30.000 - ≤ 60.000	8		
		> 60.000	5		
5	Proizvodni kapaciteti: broj životinja u aktivnoj proizvodnji pre apliciranja ili broj ugovorenih farmera za sabirna mesta	Krave muzare	Ovce /koze muzare	Sabirna mesta	
		≥ 10 < 30 grla	≥ 100 < 300 grla	≥ 20 farmera	10
		≥ 30 grla	≥ 300 grla	≥ 10 < 20 farmera	5
6	Način držanja nakon završetka investicije. Ovaj kriterijum važi samo za krave muzare. Ostali dobijaju 10 poena.	Slobodni sistem držanja			10
		Vezani sistem držanja			5
7	Podrška po prvi put	Aplikant ili porodično gazdinstvo nisu bili korisnici grantova MPŠRR-a tokom prethodne tri godine			5
8	Vlasništvo nad farmom ²	Zemljište na ime aplikanta			5
9	Stručna sprema	Univerzitetska diploma u poljoprivredi/prehrambene tehnologije			3
10	Pol farmera ³	Žena aplikant			2
UKUPNO					100

* Jednogodišnji ugovor podrazumeva ugovor za godinu apliciranja.

** Tokom druge terenske kontrole (nakon zahteva za plaćanje) korisnik mora da ima u štali broj grla koji je predstavio u projektu.

Tabela 5: Kriterijumi za izbor za sektor grožđa

Br.	Vrsta kriterijuma	Kriterijum/Kategorija	Poeni
1.	Proizvodni kapaciteti: Površina koja će biti podignuta. U slučaju ulaganja za skladište i / ili mašineriju, poeni se izračunavaju u	≥ 3 ha	60
		≥ 1 ha - < 3 ha	55

	zavisnosti od postojeće površine ili one koja će biti podignuta, koja god je veća.	≥ 0.30 ha - < 1 ha	50
2	Ugovorni odnosi	Ugovor o isporuci najmanje 50% proizvodnje na farmi (<i>ne zahteva se od aplikanta za podizanje novih vinograda ako nemaju postojeće vinograde, oni dobijaju 10 bodova iz ovog kriterijuma</i>)	10
3	Iznos prihvatljivih investicija	≤ 30.000	10
		> 30.000 - ≤ 60.000	8
		> 60.000	5
5	Mesto investicije	Opština: Orahovac, Suva Reka, Prizren, Đakovica, Mališevo, Mamuša, Peć, Istok i Klina	5
6	Podrška po prvi put	Aplikant ili domaćinstvo nije bio korisnik granta MPŠRR-a, u poslednje tri godine	5
7	Vlasništvo nad farmom ²	Zemljište na ime aplikanta	5
7	Stručna sprema	Univerzitetska diploma u poljoprivredi/prehrambene tehnologije	3
8	Pol farmera ³	Žena aplikant	2
UKUPNO			100

Tabela 6: Kriterijumi za izbor za sektor jaja

Br.	Vrsta kriterijuma	Kriterijum/Kategorija	Poeni
1	Vrsta investicije: U slučaju kombinovane investicije, poeni se izračunavaju iz investicije sa najvećim delom sredstava (maksimalno 30 poena)	a) Izgradnja / renoviranje / proširenje štale	30
		b) Pобољшanje unutrašnje infrastrukture farme; izgradnja skladišta za hranu; tretman organskog đubriva; prostorija za skladištenje jaja; Poljoprivredna mehanizacija i oprema	25
2	Ugovorni odnos	Ugovor o isporuci najmanje 50% proizvodnje na farmi	10
3	Zaštita životne sredine i klimatske promene ¹	Investicija u proizvodnji energije na farmi iz obnovljivih izvora (<i>min. 5% prihvatljivih investicija</i>)	10

4	Proizvodni kapaciteti: broj kokošaka nosilja u aktivnoj proizvodnji pre apliciranja	≥ 5,000 - < 25,000 kokošaka nosilja	10
		≥ 25,000	5
5	Način držanja kokošaka	Slobodni sistem, u prirodi	15
		Slobodni sistem, na podu	10
		U kavezu, u skladu sa standardima EU-a	5
6	Iznos investicije	≤ 30.000	10
		> 30.000 - ≤ 60.000	8
		> 60.000	5
7	Podrška po prvi put	Aplikant ili domaćinstvo nije bio korisnik granta MPŠRR, u poslednje tri godine	5
8	Vlasništvo nad farmom ²	Zemljište na ime aplikanta	5
9	Stručna sprema	Odgovarajuća univerzitetska diploma u poljoprivredi/prehrambene tehnologije	3
10	Pol farmera ³	Žena aplikant	2
UKUPNO			100

Za sve podmere: U slučajevima kada aplikanti imaju isti broj poena, prednost imaju projekti koji su ranije podneti.

¹Zaštita životne sredine i klimatske promene, ako je korisnik predvideo investicije u upotrebi obnovljive energije i dobija poene u tu svrhu, dužan je da koristi tu investiciju i drži je aktivnom za ciljeve koje je predvideo u poslovnom planu.

Ako se tokom svake kontrole, službenici APR-a (pre potpisivanja ugovora, ad-hoc ili ex-post) utvrde da se ulaganja u obnovljivu energiju ne koriste kao što je predviđeno u poslovnom planu, tada se primenjuje član 38A. Zakona br. 04/L-090 o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L098 o poljoprivredi i ruralnom razvoju.

²Vlasništvo gde se vrši investicija, aplikant dobija poene ovog kriterijuma ako je celokupno gazdinstvo u njegovom vlasništvu u poslednje tri godine. Stvaranje veštačkih uslova za dobijanje poena predstavlja prevaru i biće kažnjivo u skladu sa članom 38A. Podstavom, 1.2.3. Zakona br. 04/L-090 o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L098 o poljoprivredi i ruralnom razvoju.

³Pol farmera, aplikant će dobiti poene ovog kriterijuma ukoliko je celokupno gazdinstvo u njegovom vlasništvu u poslednje tri godine. Stvaranje veštačkih uslova za dobijanje poena predstavlja prevaru i biće kažnjivo u skladu sa članom 38A. Podstavom, 1.2.3. Zakona br. 04/L-090 o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L098 o poljoprivredi i ruralnom razvoju.

10. STEPEN JAVNE PODRŠKE

- Minimalni prihvatljivi troškovi za projekat u okviru ove mere su 10.000 €, sem i projekata sektora grožđa, gde je minimalna vrednost projekta 3.000 €.
- Maksimalna vrednost prihvatljivih troškova za projekat u okviru ove mere je 100.000 evra
- Plaćanje se može izvršiti u dvije rate, prvi dio javne podrške u iznosu od 50% vrši se u obliku avansa nakon potpisivanja ugovora sa korisnikom na njegov zahtev, pod uslovom da je bankarska garancija osigurana, a preostali deo 50%, plaća se nakon verifikacije završetka opšte investicije.
- Ako korisnik ne podnese zahtev za avansno plaćanje, cela uplata se vrši nakon verifikacije završetka opšte investicije.
- Bankovna garancija mora biti data samo za avansno plaćanje 50% javne podrške, odnosno do konačne odluke za uplatu / prihvatanje plaćanja ili odbijanje plaćanja.
- Javna podrška iznosi 60% od prihvatljivih troškova investiranja
- Dodatna podrška od 5% se daje za investicije u planinska područja i 5% za mlade poljoprivrednike (40 godina ili mlađe u trenutku apliciranja).
- Maksimalna javna podrška za period sprovođenja Programa za poljoprivredu i ruralni razvoj 2014.-2020. za meru 101 je 400.000 € po korisniku.
- Aplikant može aplicirati sa nekoliko projekata tokom perioda sprovođenja Programa za poljoprivredu i ruralni razvoj 2014.-2020., u različitim godinama, pod uslovom da su prethodni projekti uspešno završeni, a da javna podrška ne prelazi gore navedeni iznos.

11. BUDŽET

Tabela 7: Planirana raspodela budžeta između sektora za 2020-21. Godinu

<i>Mera 101: Investicije u fizičkim sredstvima u poljoprivrednim ekonomijama</i>	Budžet	%
101.1. Drvenasto voće orasi - lešnici	4,000,000.00 800,000	22.70
101.2. Bobičasto voće	1,500,000.00	8.51
101.2.1- Sektor povrća i plastenika	3,000,000.00	17.03
101.2.2- Skladište za skladištenje povrća i voća	1,200,000.00	6.81
101.3.1- Proizvodnja mesa/tov teladi	2,500,000.00	14.19
101.3.2- Proizvodnja mesa/tov svinja	400,000.00	2.27
101.4.1- Proizvodnja mleka/krave	2,500,000.00	14.19
101.4.2- Proizvodnja mleka/ovce i koze	420,000.00	2.38
101.4.3- Sabirni punktovi mleka	500,000.00	2.84
101.5- Proizvodnja grožđa	900,000.00	5.11
101.6. Proizvodnja jaja	700,000.00	3.97

Ukupno	17,620,000.00	100
---------------	---------------	------------

12. INDIKATORI - POKAZATELJI MERE

Tabela 8: Pokazatelji mera / targeta

Vrsta pokazatelja	Pokazatelj	Cilj za 2020-21.		
Input	Ukupno:	17,620,000		
	101.1. Sektor voća	5,500,000		
	101.2. Sektor povrća i plastenika (uključujući krompir)	4,200,000		
	101.3. Sektor mesa	2,900,000		
	101.4. Sektor mleka	3,420,000		
	101.5. Sektor grožđa	900,000		
	101.6. Sektor jaja	700,000		
Output	Ukupni broj podržanih farmi	564		
	Od čega	101.1. Sektor voća	165	
		101.2. Sektor povrća i plastenika	150	
		101.3. Sektor mesa	88	
		101.4. Sektor mleka	92	
		101.5. Sektor grožđa	58	
		101.6. Sektor jaja	16	
	Vrednost investicija (€)	26.164,648		
	Od čega	101.1. Sektor voća	8.166,714	
		101.2. Sektor povrća i plastenika uključujući krompir	6.237,000	
		101.3. Sektor mesa	4.306,500	
		101.4. Sektor mleka	5.079,333	
		101.5. Sektor grožđa	1.335,600	
101.6. Sektor jaja		1.039,500		
Rezultat	Ukupan broj farmi sa proširenim kapacitetom	420		
	Ukupan broj modernizovanih farmi koji su aplicirali za opremu i / ili novu tehnologiju	472		
	Povećanje veličine podržanih farmi	Br. dodatih hektara sa drvenastim voćkama	295	
		Br. hektara sa bobičastim voćkama	104	
		Broj m ² sa novim plastenicima	308,835	
		Broj dodatih hektara sa grožđem	52	
		Broj dodatih životinja	Krave muzare	676
			Koke nosilje	34,412
			Govedo za tovljenje	1110
			Svinje za tovljenje	420

Broj podržanih sabirnih punktova mleka	16
Nova skladišta voća i povrća (tona / godišnje)	8450
Broj farmi koje su investirale u aktivnosti nakon berbe (pakovanje, sortiranje, etiketiranje itd.)	107
Broj farmi koje su sagradile skladišta za đubrivo	57
Broj farmi koje proizvode obnovljivu energiju	476

* Ciljevi su postavljeni na osnovu predviđenog budžeta, pa će se svaka promena budžeta srazmerno odražavati na pokazateljima.

13. ADMINISTRATIVNI POSTUPAK

Ova mera će biti sprovedena od strane Agencije za razvoj poljoprivrede (ARP). Detaljni administrativni postupak će biti predstavljen u Administrativnom uputstvu, koji usvaja Ministar poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja.

14. ROK ZA SPROVOĐENJE

Rok za sprovođenje ove mere je 90 kalendarskih dana, osim za projekte koji predviđaju izgradnju štale ili skladišta gde je rok za sprovođenje 120 kalendarskih dana od dana potpisivanja ugovora sa ARP osim za sektor grožđa čiji je rok provedbe 300 dana od dana potpisivanja ugovora s ARP-om zbog proleznog perioda sadnje vinove loze. Nakon roka za sprovođenje, korisnik ima još 15 dodatnih dana za pripremu dokumentacije i podnošenje zahteva za plaćanje.

15. GEOGRAFSKO PROSTIRANJE MERE

Ova mera se primenjuje na čitavoj teritoriji Republike Kosovo.

MERA 103: INVESTICIJE U FIZIČKIM SREDSTVIMA ZA PRERADU I TRGOVINU POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA ZA 2020-21. GODINU

1. ZAKONSKA OSNOVA

Zakon Br. 03/L-098 - o poljoprivredi i ruralnom razvoju, (Službeni List Br. 56/ 27. jul 2009.);
Zakon Br. 04/L-090 - o izmenama i dopunama zakona br. 03/l-098 - o poljoprivredi i ruralnom razvoju, (Službeni List Br. 28/ 16. oktobar 2012.)
Zakon Br. 03/L-016 o hrani, (Službeni List Br. 49/ 25. mart 2009.);
Zakon Br. 03/L-029 - o poljoprivrednoj inspekciji, (službeni list br. 45/ 12. januar 2009.);
Zakon Br. 02/L-26 o poljoprivrednom zemljištu, (Službeni List Br. 13/ 01. jun 2007.);
Zakon Br. 02/L-8 o vinu, (Službeni List Br. 9/ 01. februar 2007.);
Zakon Br. 04/L-019 - o izmenama i dopunama zakona br. 02/L-8 o vinama, (Službeni List Br. 13/ 1. septembar 2011.);
Zakon Br. 04/L-191 - o stočarstvu, (Službeni List Br. 25/ 08. jul 2013.);
Zakon Br. 02/L-10 - o staranju prema životinjama (Službeni List Br. 5/ 01. oktobar 2006.);
Zakon Br. 03/L-214 - o proceni uticaja na životnu sredinu, (Službeni List Br. 83/ 29. oktobar 2010.);
Zakon Br. 03/L-025 - o zaštiti životne sredine, (Službeni List Br. 50/ 06. april 2009.);
Zakon Br. 04/L-074 - o savetodavnim službama za poljoprivredu i ruralni razvoj (Službeni List Br. 04/ 19. mart 2012.);
Zakon br. 04/L-220 - o stranim investicijama, (Službeni list br. 1/09 januar 2014.);
Zakon br. 06/L -016 - o privrednim društvima (Službeni list br. 09 / 24 maj 2018.);
Zakon br. 05/L -031 - o opštem upravnom postupku (Službeni list br. 20 / 21 jun 2016.);
Zakon br. 04/L-110 - o izgradnji, (Službeni list br. 18/03 jul 2012.);
Zakon br.07/L-001 o budžetskim izdvajanjima za budžet republike kosovo za 2020. godinu (Službeni list br. 1/19. mart 2020).

2. OPRAVDANOST

Podrška za ovu meru je prvenstveno usmerena na investicije u fizičke aktive, sa ciljem povećanja konkurentnosti u agro-prehrambenom sektoru, da utiče na zamenu uvoza hrane lokalnim proizvodima visokog kvaliteta i poboljšane produktivnosti.

Ova mera će podržati investicije u industriji za preradu hrane u naredna četiri podsektora: prerada mleka i mlečnih proizvoda, prerada mesa i mesnih proizvoda, prerada voća i povrća kao i proizvodnju vina. Ova mera je projektovana da dopuni Meru 101, sa ciljem povećanja snabdevanja bezbednim poljoprivrednim proizvodima i bez štetnih uticaja na životnu sredinu.

Da bi uspešno konkurisala na sve otvorenijem tržištu, prehrambena industrija i dalje ima potrebe za modernizacijom tehnologija i poboljšanjem sistema upravljanja bezbednošću. Prehrambena industrija je dužna da stvori sigurno sakupljanje, transport i skladištenje sirovina, smanjenje otpada i da garantuje bezbednost hrane.

Pod ovom merom, prioritet se daje investicijama za sprovođenje standarda bezbednosti hrane koji imaju poseban značaj za snabdevanje lokalnog tržišta bezbednim prehrambenim proizvodima i da uspešno konkurišu dobavljačima iz uvoza. Da bi se podstaklo prilagođavanje prehrambene industrije ekološkim standardima, prioritet je dat investicijama usmerenim ka tretiranju otpada, prečišćavanju vode i efikasnom korišćenju otpada proizvodnje. Investicije podržane u Meri 103 će doprineti unapređenju situacije primarne poljoprivredne proizvodnje, dajući prioritet korisnicima koji obezbeđuju visok procenat sirovina putem ugovora sa lokalnim poljoprivrednicima.

2. 1 SEKTOR PRERADE MLEKA

Industrija za preradu mleka je jedan od glavnih sektora prehrambene industrije na Kosovu i nastavlja da bude među najviše podržavanim sektorima. Industrija za preradu mleka je bila glavni prioritet u nacionalnim šemama podrške i u grantovima EU u poslednjih nekoliko godina. Međutim, pružena podrška još uvek nije zadovoljila potrebe pokrivanja investicija preduzeća za preradu mleka u smislu usklađivanja sa standardima EU u oblastima bezbednosti hrane, zaštite životne sredine i razvoja investicija u obnovljive energije. Pored toga, sektoru mleka su potrebne značajne investicije za modernizaciju primenjenih tehnologija, povećanje produktivnosti i da prate promenljive zahteve potrošača. Zatvoreni lanci hlađenja od proizvođača do kupca, vozila za transport mleka sa sistemima za hlađenje itd.

Industrija za preradu mleka je usredsredila svoje napore na ograničenu gamu proizvoda, uglavnom mleka i svežih mlečnih proizvoda, obraćajući manje pažnje na sir, koji zahteva više znanja i ima sporiji promet. Neka mala preduzeća mleka uvela su nove proizvode, kao što su sir od kravljeg, kozjeg, ovčijeg, bivoljeg mleka, fermentisana pavlaka itd.

Postoji 45 preduzeća¹ za preradu i pakovanje mleka koje su licencirane sa različitim instaliranim kapacitetima za preradu i koje mogu imati koristi od ove mere.

Ova grupa uključuje preduzeća koja imaju kompletnu liniju za preradu mleka i mlečnih proizvoda nivoa kvaliteta približnih standarda Evropske unije (klasifikovano u kategoriju "A" sa aspekta usaglašavanja sa standardima). Ova preduzeća trebaju dalje tehnološke investicije za poboljšanje i širenje svoje mreže snabdevanja sirovinom mleka, kako bi efikasno upotrebile proizvodni kapacitet za jačanje svoje konkurentnosti i poboljšanje njihove prakse upravljanja

otpadom. Ova preduzeća samo delimično koriste svoje proizvodne kapacitete. Manje jedinice za preradu mleka već koriste dobar deo svog instaliranog kapaciteta. Neka od preduzeća koriste preko 50% svog proizvodnog kapaciteta. Kroz grantova EU i projekata podržanih od strane donatora, neka od njih su pomognuta da razviju marketinške veštine i strategije, radi promovisanja novih proizvoda i poboljšanja bezbednost hrane. Njima je potrebna dalja podrška u proizvodnim linijama, sa ciljem diversifikovanja proizvoda, povećanja produktivnosti, proširenja i poboljšanja kvaliteta i standarda bezbednosti hrane.

Na osnovu stepena rizika kvaliteta hrane za ova preduzeća registrovana od strane AHV, za 2018. godinu proizilazi da je u kategoriji "A" raspoređeno 4 preduzeća za preradu, u kategoriji "B" 16, u kategoriji "C" 23 i u kategoriji "D", koja pokazuje najveći stepen rizika, raspoređena su samo 2 preduzeća.

2.2 SEKTOR ZA PRERADU MESA

Industrija za preradu mesa na Kosovu se značajno povećala poslednjih godina, ali i dalje je karakteriše ograničen broj ponuđenih proizvoda.

Prerada mesnih proizvoda vrši se iz uvoznog mesa, kao rezultat nedostatka životinja za klanje i divljeg klanja. Trenutno ne postoji tendencija stvaranja mreže snabdevanja od domaće proizvodnje, zbog malog broja specijalizovanih mesnih farmi koje bi trebalo snabdevati prerađivačku industriju.

Mesni sektor treba da se konsoliduje kao održiva ekonomska aktivnost, konkurentna na tržištu sa neophodnim garancijama za sigurnost potrošača i kvalitet proizvoda.

Prerađivačka industrija treba da poboljša kapacitet prerade, održivost mreže snabdevanja sirovinama, primeni sisteme sigurnosti hrane i promoviše nove proizvode. Podrška za razvoj lanca snabdevanja treba da se prvenstveno usmeri na postojeća prerađivačka preduzeća kako bi se povećalo njihovo usklađivanje sa zahtevima sigurnosti hrane i kontrolom kvaliteta, kako bi se proširila raznolikost njihovih proizvoda u skladu sa ekološkim normama. Mesno-prerađivačka industrija sve se više integrira sa lancem snabdevanja govedinom, a potpuno se odvojila od lanca snabdevanja brojlerom i malim preživačima, gde zapravo nema gotovo nijednog proizvoda prerađenih od mesa malih preživača, osim nekih proizvoda koji se koriste na nekim tržištima koriste kao brza-gotova hrana.

Podrška bi uglavnom trebala da cilja poboljšanje usaglašenosti sa zahtevima za sigurnost hrane i kontrolu kvaliteta i proširivanje raznolikosti proizvoda koji se nude na tržištu.

Telad i teletina su jedan od najvažnijih segmenata u lancu snabdevanja, potrošnja teletine po glavi stanovnika na Kosovu je veća nego u većini drugih zemalja u regionu³. Takođe, mesno-prerađivačka industrija na Kosovu sve više koristi domaće meso kao sirovinu.

Trenutno na Kosovu postoje 64 registrovana i licencirana preduzeća za preradu mesa, koja su podeljena u tri kategorije: 6 prerađivačkih preduzeća sa deklarisanim kapacitetom prerade od 20 tona na dan ili više, 1 preduzeće sa kapacitetom prerade koje je deklarisaio više od 5 i manje od 20 tona / dnevno i 57 preduzeća sa deklarisanim kapacitetom prerade od 5 tona / dnevno ili manje, sa različitim nivoima usaglašenosti u pogledu zahteva za sigurnošću i kvalitetom (stepen opasnosti) . Od 64 mesnoprerađivačka preduzeća, njih 5 je razvrstano u kategoriju "A", 24 u kategoriju "B", 31 u kategoriju "C" i 4 u kategoriju "D". Ova mera će podržati postojeća prerađivačka preduzeća za povećanje sigurnosti hrane, zaštitu životne sredine, sprovođenje zahteva za kontrolu kvaliteta, proširenje raznolikosti proizvoda, uvođenje novih proizvodnih tehnologija i novih proizvoda, kao i za ulaganje u projekte za proizvodnju obnovljive energije.

2.3 SEKTOR ZA PRERADU VOĆA I POVRĆA

Voćarstvo se smatra sektorom visokog prioriteta, iako ga i dalje karakteriše veliki uvoz kako bi zadovoljio domaće potrebe. Međutim, najnoviji trend ukazuje na to da se sektor voća brzo razvija. Cilj je da se zameni veliki uvoz voća i proizvoda od voća domaćim proizvodima. Lancu vrednosti proizvodnje i preardi voća nedostaju standardi kvaliteta i kao rezultat toga im nedostaje homogenost proizvoda, jer se proizvodi uglavnom ne klasifikuju prema klasama kvaliteta. To takođe utiče na trgovce na veliko da kupuju uvezene proizvode.

Poslednjih godina proizvodnja voća je povećana kao rezultat povećanja površina i prinosa. Kosovo i dalje uvozi značajnu količinu svežeg, osušenog i prerađenog voća (uglavnom u obliku konzervi i sokova). Sektor za obradu voća uglavnom je fokusiran na njihovu preradu.

Kosovo ima dugu tradiciju u preradi povrća, kao integralnog dela lanca ishrane svake porodice. Procenjeno je da se značajna količina prerađenog povrća proizvodi kod kuće i za ličnu potrošnju. Kapacitet za preradu na Kosovu, bar u pogledu kapaciteta prerade, uveliko premašuje kapacitet proizvodnje. Iako je sektor uglavnom fragmentiran, neki od ključnih učesnika pokriva značajan udeo na tržištu.

Poslednjih godina prerađivači voća i povrća započeli su da proizvode proizvode poput slatkog od voća, razne salate, turšiju, sokove, konzervirano povrće, marmelade, ajvar itd. Kapacitet sušenja je ograničen, a ovaj sistem se uglavnom koristi za lekovite i aromatične biljke. Glavna svrha ove mere je da se sva preduzeća za preradu voća i povrća fokusiraju na poboljšanje kvaliteta i bezbednosti hrane i smanjenje gubitaka u procesu prerade.

Sistemi za bezbednost hrane sprovode se u ograničenom broju preduzeća. Uključivanje sistema bezbednosti hrane zahteva investicije u unapređenje tehnologije i poboljšanje uslova u objektima za proizvodnju, kao i investicije u opremu za kontrolu kvaliteta i IT sisteme. Povećani kapacitet skladištenja je neophodan za poboljšanje tržišta proizvoda od hortikulture i krompira. Očigledna je potreba za linijama klasifikacije, kategorizacije i pakovanja kako bi se povećao kvalitet

konačnog proizvoda i poboljšala konkurentnost sektora prema uvozu. Odgovarajući objekti posle žetve i lanac hlađenja od velikog su značaja za kvalitet u lancu vrednosti povrća. Potražnja i potrebe za objektima skladištenja sa rashladnim sistemima povećavaju se, ali su i dalje izuzetno ograničeni i koncentrisani u nekim oblastima i potrebno je poboljšati nivo dostignuća standarda kvaliteta. Stoga ova mera takođe podržava poboljšanje i tretiranje nakon žetve i skladištenje sirovina.

2.4 SEKTOR ZA PROIZVODNJU VINA

MPŠRR je licencirao 29 kompanija za proizvodnju vina i drugih proizvoda od grožđa i vina. Tri najveće vinarije predstavljaju oko 90% ukupnog proizvodnog kapaciteta u ovom sektoru, dok ostale vinarije pripadaju malim proizvođačima, od kojih su neke sa dobrim izvoznim potencijalom. Postoje i domaći proizvođači vina i jakih alkoholnih pića, koji u nedostatku materijalnih mogućnosti za opremu, rezervoare, infrastrukturu i higijensko-sanitarne uslove, nisu licencirani od strane MPŠRR-a.

Podsektoru vina potrebna je podrška radi poboljšanja sprovođenja najboljih tehnoloških praksi. Trenutna orijentacija kompanija je tržište Evropske unije, što je vrlo izazovno i zahteva podizanje kvaliteta proizvedenog vina. U trenutnom izvozu preovlađuje „refuzno“ trgovanje vinom, što nije stvorilo visoku rentabilnost za kompanije proizvođače vina.

Ova mera ima za cilj da podrži kompanije za proizvodnju vina i druge proizvode od grožđa i vina, koji su registrovani u registru proizvođača i licencirani su od strane MPŠRR.

3.OPŠTI CILJEVI

- Povećanje konkurentne sposobnosti poljoprivredno-prehrambenog sektora i zamena uvoza, putem povećanja produktivnosti i uvođenjem novih tehnologija i proizvoda;
- Povećanje bezbednosti i kvaliteta proizvoda;
- Podrška preduzećima u odabranim sektorima, u cilju približavanja sa pravilima, standardima, politikama i praksom EU-a i poboljšanja zaštite životne sredine, bezbednosti hrane i kvaliteta proizvoda, dobrobiti životinja i sledivosti lanca ishrane i upravljanja otpadom;
- Podrška ekonomskom i društvenom razvoju radi održivog i sveobuhvatanog rasta, kroz razvoj farmi;
- Jačanje veza sa primarnom proizvodnjom;
- Adresiranje izazova klimatskih promena korišćenjem obnovljive energije.

4. POSEBNI CILJEVI

4.1.1 Prerada mleka

- Sprovođenje nacionalnih i EU standarda za mlečne proizvode (higijena, bezbednost hrane, dobrobit životinja, zaštita životne sredine, itd.);
- Modernizacija linija za preradu mleka i drugih pratećih objekata;
- Uvođenje novih proizvoda ili diverzifikacija proizvoda u mlečnoj industriji;
- Pобољшanje marketinga mleka i njegovih proizvoda;
- Pобољшanje upravljanja otpadom.
- Povećanje energetske efikasnosti ulaganjem u proizvodnju obnovljive energije

4.1.2 Prerada mesa

- Sprovođenje nacionalnih i EU standarda za proizvode od mesa (higijena, bezbednost hrane, dobrobit životinja, zaštita životne sredine, itd.);
- Uvođenje novih linija za preradu mesa;
- Uvođenje novih proizvoda ili diverzifikacija proizvoda u mesnoj industriji;
- Pобољшanje marketinga mesa i mesnih proizvoda;
- Pобољшanje upravljanja otpadom
- Povećanje energetske efikasnosti kroz investicije u proizvodnju obnovljive energije

4.1.3 Prerada voća, povrća i proizvodnja vina

- Sprovođenje nacionalnih i EU standarda (higijena, bezbednost hrane, kvalitet, itd.);
- Pобољшanje tehnologije prerade, kao i modernizacija drugih pratećih objekata (skladišta za skladištenje / hlađenje) uvođenjem nove opreme / tehnologija;
- Diversifikacija proizvoda;
- Pобољшanje marketinga;
- Pобољшanje upravljanja otpadom
- Povećanje energetske efikasnosti ulaganjem u proizvodnju obnovljive energije

5. VEZA SA DRUGIM MERAMA U PPRR

Ova mera ima povezanost sa drugim merama PPRR-a, kao što su:

- Mera 101 "Investicije u fizičke aktive u poljoprivrednim ekonomijama" i
- Mera 302 "Diversifikacija farmi i razvoj biznisa"

Do sada je pružena značajna podrška kroz nacionalne šeme i grantove EU za prerađivačku industriju. Sprovođenje ove mere će se koordinirati sa drugim izvorima podrške, s obzirom na stroge kriterijume podele, koje će biti stvoreni tokom programiranja i sprovođenja PPRR

6. KRAJNJI KORISNICI

Korisnici mogu biti preduzeća za preradu mleka, mesa, voća i povrća, kao i proizvođači vina, registrovani u Kosovskoj Agenciji za registracije biznisa, najmanje dve godine u odgovarajućem podsektoru. U pod-sektoru vina, aplikanti takođe moraju biti registrovani u Registru 6.proizvođača vina na Kosovu

7. ZAJEDNIČKI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI

Svi aplikanti ove mere moraju biti registrovani u Registru farmi

7.1 VRSTE PODRŽANIH PREDUZEĆA

Ovom merom podržavaju se mala i srednja preduzeća, definisana ZAKONOM BR. 04/L-220 O STRANIM INVESTICIJAMA, (SLUŽBENI LIST BR. 1/ 09. JANUAR 2014.).

Mala preduzeća treba da zapošljavaju od 10 do 49 radnika

Srednja preduzeća treba da zapošljavaju od 50 do 249 radnika

7.2 NACIONALNI STANDARDI

Preduzeće mora jasno da demonstrira plan investicija koji će uticati na sprovođenje standarda bezbednosti hrane i smanjiti rizik u skladu sa kategorizacijama.

Pre podnošenja zahteva za plaćanje Agenciji za razvoj poljoprivrede, svaki projekat mora da bude procenjen od nadležnog nacionalnog autoriteta AHV ako su postignuti glavni nacionalni standardi u skladu sa važećim zakonima.

Korisnici zajedno sa zahtevom za plaćanje i drugim dokumentima moraju da obezbede Izveštaj u prilogu sa listama kontrole AHV-a koji potvrđuju da je investicija u skladu sa nacionalnim standardima.

Na kraju sprovođenja, svako preduzeće koje je korisnik mora da ispunit glavne nacionalne standarde u skladu sa važećim zakonima.

7.3 EKONOMSKA ODRŽIVOST PREDUZEĆA

Svi aplikanti moraju dostaviti poslovni plan u skladu sa modelom koji zahteva Agencija za razvoj poljoprivrede. Aplikant mora u poslovnom planu pokazati ekonomsku održivost preduzeća na kraju sprovođenja projekta. Preduzeće mora demonstrirati da može da izmiri svoje obaveze i dugove redovno, bez ugrožavanja normalnog funkcionisanja preduzeća.

Poslovni plan treba da sadrži detaljan opis planiranih investicija i aktivnosti, u skladu sa zahtevima AHV za poboljšanje standarda. Takođe, poslovni plan treba da pokaže kako će sprovođenje projekta dovesti do poboljšanja ukupnog učinka poljoprivredno-prehrambenog preduzeća kroz prezentaciju perspektive finansijske / ekonomske održivosti.

ARP vrši procenu finansijske / ekonomske održivosti i perspektive kontinuiteta investicija, kako bi se osigurao izbor najkvalitetnijih projekata u pogledu finansijske / ekonomske održivosti.

U slučaju izgradnje / renoviranja / proširenja, aplikanti moraju dostaviti i tehnički projekat plana izgradnje / renoviranja / proširenja.

Model za poslovni plan i uputstva za njegovu pripremu biće deo formulara za apliciranje, objavljenog na veb stranicama ARP-a i MPŠRR-a.

7.4 DRUGI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI

U slučaju projekata izgradnje / renoviranja / proširenja, aplikanti prilikom apliciranja moraju dostaviti:

- Potvrdu o vlasništvu (Posedovni list) parcele na kojoj će se investirati
- Ako je zemljište ili objekat uzet u zakup, overen ugovor o zakupu za najmanje 10 godina, računajući od godine apliciranja. Ugovor mora da sadrži i saglasnost vlasnika (zakupodavca za ulaganje na njegovom zemljištu ili objektu).Saglasnost može biti deo ugovora o zakupu ili odvojena.
- Kopiju plana parcele gde će se investirati.
- Kopiju skica objekta,
- Predračun troškova materijala i predviđenih radova;
- Saglasnost nadležnog organa (opština) za građevinsku dozvolu, u slučaju projekata izgradnje / proširenja, ali ne u slučaju projekata renoviranja
- Ako zemljište, ili druga imovina na kojoj će biti izvršena investicija, je u suvlasništvu, aplikant mora dostaviti saglasnost suvlasnika.

Svi aplikanti - podnosioci zahteva moraju biti plaćeni svoje poreske obaveze, porez na dobit preduzeća i druge primenjive poreze;

Dok, pre zahteva za plaćanje Agenciji za razvoj poljoprivrede, mora dostaviti:

- Dozvolu za izgradnju od strane nadležnog organa (opštine). Dozvola nije potrebna za projekte renoviranja;
 - Procenu uticaja na životnu sredinu, ako je to predviđeno zakonom;
- Ostale obaveštavajuće Odredbe

- Korisnicima se ne može dodeliti novi projekat ako prethodni projekti nisu završeni u skladu sa ugovorom potpisanim sa ARP-om;
- Projekti koji se finansiraju iz Programa ruralnog razvoja 2020-21. ne smeju da budu finansirani i od strane kancelarije EU na Kosovu ili bilo kojeg drugog lokalnog ili međunarodnog javnog donatora. Ako je korisnik dobio podršku za isti projekat i od drugog donatora, neće mu se dati podrška ili ukoliko je primio, on će biti dužan da vrati primljena sredstva, a protiv njega će se sprovesti kazne u skladu sa zakonom;
- Korisnik koji je aplicirao u MPŠRR / ARP i drugim javnim institucijama ili u kancelariji EU na Kosovu i njegov projekat bude izabran za finansiranje od strane bilo koje od institucija, odmah treba da informiše MPŠRR / ARP ili druge odgovarajuće institucije;

8.SPECIFIČNI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI

8.1 Pod sektori za preradu mleka i mesa

Svi aplikanti moraju biti registrovani u Kosovskoj Agenciji za registracije biznisa (KARB) sa odgovarajućom aktivnošću najmanje dve godine pre datuma apliciranja i odobreni od strane AHV najmanje dve godine pre datuma apliciranja.

Preduzeća treba da budu kategorizovana na sledeći način:

- Kategorija "A" = niski stepen rizika
- Kategorija "B" = srednji stepen rizika
- Kategorija "C" = visoki stepen rizika
- Kategorija "D" = veoma visoki stepen rizika
-

Aplikanti kategorije "A" i "B" nisu prihvatljivi u slučaju izgradnje novog objekta. Prihvatljivi su u slučaju renoviranja i proširenja postojećeg objekta i investicije u opremu.

Aplikanti kategorije "C" su prihvatljivi za novu gradnju pod uslovom zatvaranja postojećeg objekta ili renoviranja, proširenja postojećeg objekta. Ulaganja u opremu / proizvodne linije za ovu kategoriju su prihvatljiva ako se u biznis planu daje prioritet izgradnji, obnovi ili proširenju objekta

Aplikanti kategorije "D" su prihvatljivi samo u slučaju izgradnje novog objekta i zatvaranja postojećeg objekta. Ulaganja u opremu / proizvodne linije za ovu kategoriju su prihvatljiva ako se u biznis planu daje prioritet izgradnji, obnovi ili proširenju objekta

8.2 Pod sektori prerade voća i povrća

Svi podnosioci prijave moraju biti registrovani u Kosovskoj Agenciji za Registraciju Biznisa (KARB) sa relevantnom aktivnošću najmanje dve godine pre datuma podnošenja zahteva, a registrovani od strane FVA-e najmanje dve godine pre datuma prijave.

U slučaju ulaganja u nove centre za sakupljanje i pakovanje, minimalni kapacitet skladištenja treba da bude najmanje 1000 m³ proizvodnje. U slučaju proširenja postojećeg objekta, ovaj objekat mora imati minimalni kapacitet od 500 m³, dok objekat proširenja mora dostići minimalni kapacitet od 1000 m³.

8.3 pod sektor proizvodnje vina

Pravo da se prijave imaju preduzeća koja su registrovani u Registru Proizvođača Vina i Kosovskoj Agenciji za Registraciju Biznisa kao i da imaju najmanje 2 godine iskustva, pre datuma prijave, proizvođači vina trebaju najmanje 50% sirovine (grožđe) da obezbede od drugih proizvođača (a ne sopstvene proizvodnje). Ovaj kriterijum se ne odnosi na proizvođače vina koji poseduju preko 50 ha vinograda. Aplikanti moraju dokazati da su izjavili godišnju proizvodnju vina i preostalih zaliha.

9. PRIHVATLJIVA ULAGANJA

- Izgradnja / obnova / proširenje objekata;
- Kupovina novih mašina i nove opreme, uključujući računarske programe neophodne za rad proizvodnih linija ili drugih primarnih funkcija vezanih za glavne aktivnosti preduzeća;
- Prihvatljive su investicije u pod-sektore za preradu mleka, mesa, voća i povrća, kao i proizvodnju vina, uključujući troškove marketinga za njihovu promociju;
- Prihvatljivi marketinški troškovi za sve pod mere Mere 103 su: priprema i štampanje kataloga, letaka, brošura, postera itd., za promociju proizvoda, ali ne i za njihovu distribuciju. Takođe, prihvatljivi marketinški troškovi su produkcija audio i promotivnih video-spotova, ali ne i njihova distribucija u medijima;
- Maksimalna vrednost opravdanih troškova za marketing je ograničena na 5% ukupnih prihvatljivih troškova, ali ne veća od 10 000 €;
- Ostali troškovi vezani za projekat, kao što su: troškovi arhitekta, inženjera i troškovi preliminarnih studija, kao i izdavanje relevantnih dokumenata i dozvola prihvatljivi su do 7% prihvatljivih troškova, ali ne više od 15.000 €, dok su troškovi za izradu poslovnog plana prihvatljivi su do 3% troškova prihvatljivih za projekat, ali ne više od 5.000 €;
- Administrativni troškovi, iako se javljaju pre potpisivanja ugovora, prihvatljivi su samo ako se projekat odabere i ako je ugovoren od strane Agencija za Razvoj Poljoprivrede.

9.1 PRIHVATLJIVA ULAGANJA ZA POD SEKTOR

9.1.1 *Prihvatljiva ulaganja za pod meru prerade mleka*

- Ulaganja u obnovu / proširenje mlekara;
- Ulaganja u izgradnju novih mlekara koje su u vremenu prijavljivanja u kategoriju "C" ili "D";
- Ulaganja u opremu za poboljšanje higijene, kao i kvalitet i sigurnost proizvoda (posebno za postizanje HACCP i / ili ISO 22000 standarda); HACCP i / ili ISO 22000 certifikacija se ne finansira
- Ulaganja u opremu za poboljšanje zaštite životne sredine, posebno za upravljanje otpadom i tretiranju otpadnih voda;
- Ulaganja u specijalizovana prevozna sredstva;
- Ulaganja u opremu za nove proizvode i moderno pakovanje;
- IT oprema, hardver i softver za nadgledanje, kontrolu i upravljanje;
- Ulaganja u tehnologiju za proizvodnju obnovljive energije;
- Ulaganja u rashladnu opremu;

9.1.2 *Prihvatljiva ulaganja za pod meru prerade mesa*

- Ulaganja u obnovu / proširenje postojećih objekata, uključujući rashladna skladišta zajedno sa opremom;
- Ulaganja u izgradnju novih objekata za preradu za preduzeća koja su u vreme prijavljivanja u kategoriju „C“ ili „D“;
- Ulaganja u opremu za preradu mesa;
- Ulaganja u opremu za poboljšanje higijene, kao i za kvalitet i sigurnost proizvoda (posebno za postizanje HACCP i / ili ISO 22000 standarda); HACCP i / ili ISO 22000 certifikacija se ne finansira
- Ulaganja u opremu za poboljšanje zaštite životne sredine, posebno za upravljanje otpadom i tretiranju otpadnih voda;
- Ulaganja u opremu za kontrolu kvaliteta, uključujući relevantne laboratorije;
- Ulaganja za rashladnu i zamrzavajuće opremu za skladištenje gotovih proizvoda;
- Specijalizovana vozila za prevoz sirovina i gotovih proizvoda;
- Ulaganja u tehnologiju za proizvodnju obnovljive energije;

9.1.3 *Prihvatljiva ulaganja za pod meru prerade voća i povrća*

- Ulaganja u izgradnju, proširenje, obnovu objekata za obradu;
- Ulaganja u linije za konzerviranje / pasterizaciju voća i povrća;
- Ulaganja u opremu za poboljšanje higijene, kao i za kvalitet i sigurnost proizvoda (posebno za postizanje HACCP i / ili ISO 22000 standarda); HACCP i / ili ISO 22000 certifikacija se ne finansira
- Ulaganja u objekte i opremu za tretiranje, sušenje, klasifikaciju i skladištenje nakon žetve;

- Ulaganja u opremu za pakovanje, opremu za etiketiranje, uključujući linije za punjenje, omote i drugu specijalizovanu opremu;
- Investicije u opremu lanca za hlađenje, uključujući skladišta za hlađenje i zamrzavanje, tunele za zamrzavanje, transportna vozila sa frižiderom i drugu opremu neophodnu za osiguranje kontinuiteta u lancu rashlađivanja;
- Ulaganja u opremu za poboljšanje zaštite životne sredine, posebno za upravljanje otpadom i tretiranju otpadnih voda;
- Ulaganja u opremu za kontrolu kvaliteta, uključujući relevantne laboratorije;
- Specijalizovana vozila za prevoz sirovina i gotovih proizvoda, sa i bez hlađenja;
- IT oprema, hardver i softver za nadgledanje, kontrolu i upravljanje;
- Ulaganja u tehnologiju za proizvodnju obnovljive energije;

9.1.4 Prihvatljiva ulaganja za pod meru proizvodnje vina

- Izgradnja / obnova / proširenje objekta za proizvodnju i preradu vina;
- Ulaganja u opremu za preradu vina;
- Ulaganja u opremu za poboljšanje higijene, kao i kvalitet i sigurnost proizvoda (posebno za postizanje HACCP i / ili ISO 22000 standarda); HACCP i / ili ISO 22000 certifikacija se ne finansira
- Ulaganja u opremu za pakovanje, opremu za etiketiranje, uključujući linije za punjenje, ambalaže i drugu specijalizovane opreme;
- Ulaganja u tehnologiju za proizvodnju obnovljive energije
- Ulaganja u opremu i aparate za kontrolu kvaliteta vina, uključujući relevantne laboratorije;
- IT oprema, hardver i softver za praćenje, kontrolu i upravljanje proizvodnjom vina;

10. IZBORNI KRITERIJUMI

Da bi se osiguralo da investicija ispunjava ciljeve mere, prihvatljivim projektima se daju bodovi, prema sljedećim prioritetima

Tabela 1: Pod mera prerade mleka

Br	Izborni kriterijumi	Bodovi
1.	Ulaganja koja utiču u sprovođenju standarda sigurnosti hrane¹ u fabrikama prerade mleka	30
2.	Ulaganja koja vode u diversifikaciji proizvoda -Ubacivanje najmanje dva novih proizvoda	25

3.	Aplikanat-odnosilac prijave sa najmanje 80% sakupljenog mleka od domaće proizvodnje⁴	10
4.	Najmanje 10% od prihvatljivog ulaganja da se namene zaštiti životne sredine: ulaganja za upravljanje otpacima i tretiranju otpadnih voda	10
5.	Najmanje 5% od prihvatljivih ulaganja namenjuju se proizvodnji obnovljive energije ⁵	10
6.	Stvaranje novih radnih mesta: za svakog novog zaposlenog radnika po 1 bod, ali ne vise od 10 boda ukupno	10
7.	Aplikanti-podnosioci prijave imali li su pozitivno poslovanje tokom 2 zadnje godine (vidi dokument: Opšte stanje izjavljivanja i drugih transakcija od strane PAK-a)	5
	Ukupno	100

¹ Prema ZAKONU O HRANI BR. 03/L-016

² To se mora dokazati ugovorima sa farmerima centrima za sakupljanje mleka za snabdevanje

³ Korisnik koji je predvideo ulaganja u upotrebu obnovljive energije i zarađuje bodove u tu svrhu, dužan je da koristi ovu investiciju i održava je aktivnom u svrhe koje su predviđene poslovnim planom. Ako tokom svake revizije, službenici ARB (pre potpisivanja ugovora, ad-hoc ili Ex-post) utvrđuje se da se ulaganja u obnovljive izvore energije ne koriste kako je predviđeno u poslovnim planu, primenjivaće se član 38A Zakona Br. 04/L-090 o izmeni i dopuni Zakona Br. 03/L 098 o Poljoprivredi i Ruralnom Razvoju.

Tabela 2: Pod mera prerade mesa

Br	Izborni kriterijumi	Bodovi
1.	Ulaganja koja utiču u sprovođenju standarda bezbednosti hrane ¹ u fabrikama prerade mesa	30
2.	Ulaganja koja vode u diversifikaciji proizvoda -Ubacivanje najmanje dva nova proizvoda	25
3,	Najmanje 30% upotrebljene sirovine (mesa) je od domaće proizvodnje ²	10
4.	Najmanje 10% od prihvatljivih ulaganja namenjuju se zaštiti životne sredine: ulaganja za upravljanje otpacima i tretiranju otpadnih voda	10
5.	Najmanje 5% od prihvatljivih ulaganja namenjuju se proizvodnji obnovljive energije ³	10
6.	Stvaranje novih radnih mesta: za svakog novog zaposlenog radnika po 1 bod, ali ne vise od 10 boda ukupno	10
7,	Podnosioci prijava imali li su pozitivno poslovanje tokom 2 zadnje godine (vidi dokument: Opšte stanje izjavljivanja i drugih transakcija od strane PAK-a)	5
	Ukupno	100

¹ Prema ZAKONU O HRANI BR. 03/L-016

² To se mora dokazati ugovorima sa farmerima, klaonicama za snabdevanje

³ Korisnik koji je predvideo ulaganja u upotrebu obnovljive energije i zarađuje bodove u tu svrhu, dužan je da koristi ovu investiciju i održava je aktivnom u svrhe koje su predviđene poslovnim planom. Ako tokom svake revizije, službenici ARB (pre potpisivanja ugovora, ad-hoc ili Ex-post) utvrđuje se da se ulaganja u obnovljive izvore energije ne koriste kako je predviđeno u

poslovnoplanu, primenjivaće se član 38A Zakona Br. 04/L-090 o izmeni i dopuni Zakona Br. 03/L-098 o Poljoprivredi i Ruralnom Razvoju

Tabela 3: Pod mera prerade voća i povrća

Br	Izborni kriterijumi	Bodovi
1.	Ulaganja koja utiču na sprovođenju standarda sigurnosti hrane¹ u fabrikama prerade voća i povrća	30
2.	Ulaganja koja vode u diversifikaciji proizvodnje u sektoru voća i povrća. -Ubacivanje najmanje 2 nova proizvoda	25
3,	Najmanje 80% sirovine koja se prerađuje da bude od domaće proizvodnje. Ovo treba da se dokaže putem ugovora sa farmerima, primljena količina²	10
4.	Najmanje 10% od prihvatljivih ulaganja namenjuju se zaštiti životne sredine: ulaganja za upravljanje otpacima i tretiranju otpadnih voda	10
5.	Najmanje 5% od prihvatljivih ulaganja namenjuju se proizvodnji obnovljive energije ³	10
6.	Stvaranje novih radnih mesta: za svakog novog zaposlenog radnika po 1 bod, ali ne više od 10 boda ukupno	10
7,	Podnosioci prijave imali li su pozitivno poslovanje tokom 2 zadnje godine (vidi dokument: Opšte stanje izjavljivanja i drugih transakcija od strane PAK-a)	5
	Ukupno	100

¹ Prema ZAKONU O HRANI BR. 03/L-016

² To se mora dokazati ugovorima sa farmerima / proizvođači voća i povrća ili skladišta za sakupljanje voća i povrća

³ Korisnik koji je predvideo ulaganja u upotrebu obnovljive energije i zarađuje bodove u tu svrhu, dužan je da koristi ovu investiciju i održava je aktivnom u svrhe koje su predviđene poslovnim planom. Ako tokom svake revizije, službenici ARB (pre potpisivanja ugovora, ad-hoc ili Ex-post) utvrđuje se da se ulaganja u obnovljive izvore energije ne koriste kako je predviđeno u poslovnom

planu, primenjivaće se član 38A Zakona Br. 04/L-090 o izmeni i dopuni Zakona Br. 03/L 098 o Poljoprivredi i Ruralnom Razvoju

Tabela 4: Pod mera proizvodnje vina

Br	Izborni kriterijumi	Bodovi
1.	Ulaganja koja utiču na sprovođenju standarda sigurnosti hrane ¹ u fabrikama za preradu vina	30
2.	Ulaganja koja vode u diversifikaciji proizvodnje u sektoru proizvodnje vina: <ul style="list-style-type: none"> - Ulaganja u liniji proizvodnje za vina u flašama, uključujući i penasta vina - Ulaganja u objektima i / ili oprema za čuvanje/skladištenje. <i>Oprez: tačke od ovog kriterijuma obračunavaće se sa uslovom najmanje 25% opšteg ulaganja namenjeno je ulaganju prema ovom kriterijumu</i>	25
3,	Najmanje 80% sirovine koja se prerađuje da bude od domaće proizvodnje. Ovo treba da se dokaže putem ugovora sa farmerima, primljena količina²	10
4.	Najmanje 10% od prihvatljivih ulaganja namenjuju se zaštiti životne sredine: ulaganja za upravljanje otpacima i tretiranju otpadnih voda	10
5.	Najmanje 5% od prihvatljivih ulaganja namenjuju se proizvodnji obnovljive energije ³	10
6.	Stvaranje novih radnih mesta: za svakog novog zaposlenog radnika po 1 boda, ali ne više od 10 boda ukupno	10
7,	Podnosioci prijava imali li su pozitivno poslovanje tokom 2 zadnje godine (vidi dokument: Opšte stanje izjavljivanja i drugih transakcija od strane PAK-a)	5
	Ukupno	100

¹ Prema ZAKONU O HRANI BR. 03/L-016

² To se mora dokazati ugovorima sa farmerima / proizvođačem grožđa

³ Korisnik koji je predvideo ulaganja u upotrebu obnovljive energije i zarađuje bodove u tu svrhu, dužan je da koristi ovu investiciju i održava je aktivnom u svrhe koje su predviđene poslovnim

planom. Ako tokom svake revizije, službenici ARB (pre potpisivanja ugovora, ad-hoc ili Ex-post) utvrđuje se da se ulaganja u obnovljive izvore energije ne koriste kako je predviđeno u poslovnom planu, primenjivaće se član 38A Zakona Br. 04/L-090 o izmeni i dopuni Zakona Br. 03/L 098 o Poljoprivredi i Ruralnom Razvoju

Napomene na sve pod mere; u slučajevima kada aplikanti-kandidati imaju isti broj bodova, prednost imaju projekti predati ranije.

11. STEPEN JAVNE PODRŠKE

- Minimalni prihvatljivi troškovi za projekat unutar ove mere je 30,000 €;
- Maksimalna vrednost prihvatljivih troškova za projekta unutar ove mere je 400,000 €;
- Javna podrška je 50% prihvatljivih troškova investicije;
- Plaćanje se može izvršiti u dvije rate, prvi dio javne podrške u iznosu od 50% vrši se u obliku avansa nakon potpisivanja ugovora sa korisnikom na njegov zahtev, pod uslovom da je bankarska garancija osigurana, a preostali deo 50%, plaća se nakon verifikacije završetka opšte investicije.
- Ako korisnik ne podnese zahtev za avansno plaćanje, cela uplata se vrši nakon verifikacije završetka opšte investicije.
- Bankovna garancija mora biti data samo za avansno plaćanje 50% javne podrške, odnosno do konačne odluke za uplatu / prihvatanje plaćanja ili odbijanje plaćanja
- Maksimalna javna podrška za period sprovođenja programa za poljoprivredu i ruralni razvoj 2014-2020 za meru 103 jeste 800.000 € za korisnika .
- Aplikant može da aplicira sa nekoliko projekata za vreme perioda sprovođenja programa za poljoprivredu i ruralni razvoj 2014-2020, na različite godine pod uslovom da raniji projekti su uspešno završeni, i da javna podrška ne pređe gore pomenuti iznos .

12. BUDŽET

Tabela 5: Planirana budžetska podela , prema pod merama:

<i>Mera 103: Investicije u fizičku imovinu u obradi i trgovinu sa poljoprivrednim proizvodima</i>	Budžet	%
103.1-Obrada mleka	1,700,000.00	25.00
103.2- Obrada mesa	2,000,000.00	29.41
103.3- Obrada voća i povrća	2,100,000.00	30.88
103.4- Proizvodnja vina	1,000,000.00	14.71
Ukupno	6,800,000.00	100

13.POKAZATELJI - INDIKATORI MERE

Tabela 6: Merni pokazatelji-indikatori

Vrsta pokazatelja	Pokazatelji	Cilj 2020-21	
Input	Opšta-ukupna vrednost javne podrške	6,800,000	
	103.1. Obrada mleka	1,700,000	
	103.2. Obrada mesa	2,000,000	
	103.3. Opšta obrada voća i povrća (uključujući i vino)	3,100,000	
	Od koje	103.3.1. Obrada voća i povrća	2,100,000
		103.3.2. Proizvodnja vina	1,000,000
Outputi	Ukupan broj podržanih preduzeća	41	
	103.1. Obrada mleka	10	
	103.2. Obrada mesa	12	
	103.3. Opšta obrada voća i povrća (uključujući i vino)	19	
	Od koje	103.3.1. Obrada voća i povrća	12
		103.3.2. Proizvodnja vina	7
	Ukupna vrednost investicija (€)	13,600,000	
	Od koje	U fizičkom kapitalu	12,580,000
		U marketingu	1,020,000
	103.1. Obrada mleka	3,400,000	
	103.2. Obrada mesa	4,000,000	
	103.3. Opšta obrada voće i povrća (uključujući i vino)	6,200,000	
	Od koje	103.3.1. Obrada voća i povrća	4,200,000
		103.3.2. Vina	1,200,000
Rezultati	Broj preduzeća sa popravljivim standardima u skladu sa nacionalnim standardima i EU na bezbednost hrane na/blagostanju životinja/ životne sredine	45	
	Broj modernih preduzeća uključujući i nove proizvode i ili nove tehnike proizvodnje	45	
	Broj preduzeća sa popravljivim marketingom	41	
	Konsolidovan broj farmera na osnovu ugovorenih odnosa	41	
	Broj preduzeća koje obuhvataju i popravljaju tretiranje otpadaka i njihovo upravljanje	42	
	Broj preduzeća koja proizvode obnovljive energiju	41	

14. UPRAVNI POSTUPAK

Ova mera će se sprovesti od Agencije za razvoj poljoprivrede (ARP). Detaljni upravni postupak će se dati u Administrativnom Uputstvu, koja se usvaja od Ministra poljoprivrede šumarstva ruralnog razvoja .

15. ROK ZA SPROVOĐENJE

Rok za sprovođenje projekta ove mere je 10 meseci od dana potpisivanja ugovora sa ARP. Posle ovog perioda, korisnik ima još dodatnih 15 dana za pripremanje dokumentacije i podnošenja zahteva za isplatu. ARP može da produži rok sprovođenja najviše 2 meseca, ako ima opravdanog razloga za to, ako što je na primer donošenje neke posebne mašine iz neke druge zemlje itd .

16. GEOGRAFSKO PROSTIRANJE MERE

Ova mera se primenjuje na celoj teritoriji Republike Kosovo.

MERA 302: DIVERSIFIKACIJA FARM I RAZVOJ POSLOVANJA 2020-21

1.ZAKONSKA OSNOVA

Zakon br. 03/L-098 - za poljoprivredu i Ruralni razvoj, (Službeni list br. 56/27 juli 2009);
Zakona br. 04/L-090 - za izmenu i dopunu Zakona br. 03/L-098 za poljoprivredu i Ruralni razvoj, (Službeni list br. 28/16 oktobar 2012)
Zakon br. 03/L-016 - za hranu, (Službeni list br. 49/25 Mart 2009)
Zakon br. 03/L-029 - za poljoprivrednu inspekciju, (Službeni list br. 45/12 Januar 2009)
Zakon br. 04/L-085 - za Organsku poljoprivredu, (Službeni list br. 28/16 oktobar 2012);
Zakon br. 02/L-111 - za pčelarstvo, (Službeni list br. 35/15 avgust .2008)
Zakon br. 02/L-8 - za vina, (Službeni list br. 9/01 februar 2007).
Zakon br. 04/L-019 - za izmenu i dopunu Zakona br. 02/L-8 za vina (Službeni list br. 13/01 Septembar 2011).
Zakon br. 2004/21 - za Veterinarstvo, (Službeni list br .18/01 Novembar 2007).
Zakon br. 04/L-191 - za poljoprivredu, (Službeni list br. 25/08 juli 2013).
Zakon br. 2003/3 - o šumama Kosova, (Službeni list br. 34/01 avgust 2008);
Zakon br. 03/L-153 - za izmenu i dopunu Zakona br. 2003/03 o šumama Kosova (Službeni list br. 67/29 Mart 2010).
Zakon br. 03/L-025 - za zaštitu sredine, (Službeni list br. 50/06 april 2009);
Zakon br. 04/L-074 - za savetodavne usluge u poljoprivredu i ruralni razvoj (Službeni list br. 04/19 Mart 2012).
Zakon br. 04/L-220 - za strane Investicije, (Službeni list br .1/09 Januar 2014).
Zakon br. 06/L -016 - za Trgovinska društva (Službeni list br. 09/24 Maj 2018).
Zakon br. 2004/44 - za zanatstvo(Službeni list br. 6/01 Novembar 2006)
Zakon br .02/L-85 - za ribarstvo i Akuakulturu (Službeni list br. 24/01 Maj 2008)
Zakon br. 07/L-001 o budžetskoj podeli budžeta Republike Kosovo za 2020 (Službeni list br. 1/19 Mart 2020).

2.OBRAZLOŽENJE

Ruralne zone imaju veliku važnost za opšti razvoj zemlje i predstavlja potencijal za diversifikaciju ekonomske aktivnosti, za stvaranje radnih mesta i stvaranju dodatnih prihoda . Ekonomija Kosova se suočava sa visokim stepenom nezaposlenosti. Prosečan stepen nezaposlenosti u 2018 je bio 29.6% ili 0.9 poena % niža u poređenju sa prethodnom godinom ⁶. Nezaposlenost je izražena kod žena i kod mladih, posebno u ruralnim zonama. Uslovi života u ruralnim zonama su teški, zato je evidentno stalni odlazak ljudi prema urbanim zonama. Glavni problemi sa kojima se suočavaju ljudi u ruralnim zonama su:

- Nedostatak radnih mesta;
- Migracija omladine;

⁶Zeleni izveštaj 2019

- Visoka zavisnost za zaposlenje u poljoprivredi ;
- Nedostatak kvalitetnih usluga u ruralnim zonama .

Mera 302 "Diversifikacija farme i razvoj poslovanja " teži stvaranje novih radnih mesta i čuvanje postojećih. Podrška u diversifikacija ekonomskih aktivnosti bi pomoglo u smanjenju siromaštva i poboljšanja uslova života u ruralnim zonama .

U skladu sa završetkom sektorske analize za diversifikacija ruralne ekonomije na Kosovu , diversifikacija ekonomskih aktivnosti u ruralnim zonama se vidi kao dugoročna perspektiva za razvoj ruralne ekonomije i jedan pogodan način za stvaranje održivog zaposlenja u ruralnim zonama .

Mera 302 "Diversifikacija farme i razvoj poslovanja " se oslanja na ne poljoprivredne aktivnosti i seriju drugih aktivnosti koje pružaju usluge građanima ju ruralnim zonama . U sklopu mere,prednost će se dati realizovanim projektima u šumskim zonama,predloženi od farmera preduzetnika , mladih farmera i projekata koji će stvarati nova radna mesta u ruralnim zonama. Dodatni prioriteti biće dat preporučenim projektima od Lokalnih akcionih grupa (LAG).

Ova mera se sastoji od ovih pod mera:

1. 302.1. - Proizvodnja meda
2. 302.2. - Prikupljanje, obrada i promovisanje ne drvenih šumskih proizvoda
3. 302.3. - Obrada poljoprivrednih proizvoda u porodičnim ekonomijama-domaćinstvima ⁷
4. 302.4. - Razvoj zanatskih aktivnosti⁸
5. 302.5. - Razvoj ruralnog turizma
6. 302.6. - Akuakultura/uzgoj riba
7. 302.7. - Uzgoj živine-peradi za jaja i za meso

a) **Obrazloženje za pod meru- Akuakultura/uzgoj riba**

Akuakultura je pod sektor slabo razvijen na Kosovu, ali sa potencijalom za razvoj.

Na Kosovu se proizvodi oko 700 ton/godišnje sveže ribe. Proizvodnja od uzgoja ribe uglavnom se koristi u ugostiteljstvo i prodaje se kao sveža riba. Prema Zelenom izveštaju u 2018 godini preko direktnog plaćanja podržana je i akuakultura. Subvencionisano ukupno su 430 tona prodate ribe

Uvoz			
Riba i podvodne školjke , kapice i ostale vodne vertebrori			
2014	2015	2016	2017
907 t	1.137 t	913 t	1.731 t

⁷povrće, plodovi, začini, , mleko, vina, rakija od grožđa i drugi plodovi, proizvodnja sirčeta, obrada peciva ;

⁸ obrada tekstila, kože, vune; obrada metala; obrada drveta; ručni rad, priprema tradicionalne odeće; izrada tradicionalne obuće; proizvodnja tkanine, tkanje / izrada ćilima i tapeta, izrada razne bižuterije i druge aktivnosti koje su zanatske ;

Struktura sektora se dominira od bare/male farme koje proizvode do 10.000 kg ribe/godišnje. Korišćenje postojećih kapaciteta procenjuje se da je oko 50%.

Korišćenje sveže ribe na Kosovu je oko 1.4 kg/godišnje po glavi stanovnika, dok u zemljama EZ je 25kg/godišnje po glavi stanovnika.

U cilj omogućavanja korišćenja što boljeg postojećeg kapaciteta, povećanje snabdevanja tržišta, sa proizvodima akuakulture/svežom ribom predlaže se da u razvoju programa za ruralni razvoj za 2020 da se podrži i sektor akuakulture/uzgoj ribe.

b) Obrazloženje za pod meru - Uzgoj živine-peradi za jaja i meso

Poslednjih godina je povećana potražnja za jaja sa sela i za živinarsko meso od malih farmi koje drže slobodnu živinu u prirodi. Cena jaja i meso od živine je duplo skuplje u odnosu na konvencionalno. Od ovoga zahteva tržišta mogu da zarade domaćinstva u ruralnim zonama koja imaju dovoljno prostora blizu kuća za stanovanje koja mogu da obezbede dodatne prihode od ovih aktivnosti.

3.OPŠTI CILJEVI

- Stvaranje novih radnih mesta i njihovo čuvanje preko diversifikacije;
- Stvaranje pogodnih uslova za sprečavanje odlaska stanovnika iz ruralnih zona u urbane zone;
- Održivi razvoj ruralnih zona;

3.1 POSEBNI CILJVI

- Povećanje prihoda građana u rulanim zonama;
- Razvoj mikro i malih preduzeća na osnovu lokalnih izvora;
- Čuvanje i razvoj zanatskih aktivnosti i tradicionalne;
- Razvoj ruralnog turizma.

4. VEZA SA DRUGIM MERAMA PPRR

Ova mera ima veze sa drugim merama PPRR-a i to:

- Mera 101 "Investicije u fizičkoj imovini poljoprivredne ekonomije";
- Mera 103 "Investicije u fizičkoj imovini za obradu i trgovinu sa poljoprivrednim proizvodima" i
- Mera 303 "Priprema i sprovođenje strategija za lokalni razvoj - LEADER"

5. ZAVRŠNI KORISNICI

- Završni korisnici u ovoj meri su farmeri prema definiciji iz Zakona br. 04/L- 090 za izmenu i dopunu Zakona br. 03L- 098 za poljoprivredu i Ruralni razvoj i druga poljoprivredna preduzeća registrovana u registru Farme . Zakon br. 04/L-220 za strane investicije , (Službeni list br. 1/09 Januar 2014).
- Mikro preduzeće treba da ima zaposlene do devet (9) radnika;
- Mala preduzeća treba da imaju zaposlena od deset (10) do četrdeset i devet (49) radnika;
- LAG – kao korisnik (akreditovani iz Ministarstva)

6. ZAJEDNIČKI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI

- Treba da budu registrovani u Registru Farme;
- Ako je aplikant fizičko lice, treba da ima iznad 18 god, ali ne stariji od 65 godine;
- Aplikanti treba da predaju aplikaciju i sva tražena dokumenta na listi traženih dokumenata i iznošenih u vodiču za aplikante;
- Investiranje treba da se izvrši u ruralnim zonama ili šumskim (prema definisanju MPŠRR-a);
- Fizičko lice treba da ima završeno **elementarno obavezno školovanje (8 ili 9 god.)** (u slučaju pravnog lica ovo vredi za vlasnika / ovlašćeno lice);
- Posedovni list i kopija plana obavezna za sve aplikante (za mesto investicije);
- Aplikant treba da je izmirio sve poreske obaveze i to, fizička lica porez na imovinu, dok preduzeća porez na prihode korporacija i druge primenjive poreze ;
- Aplikanti ne treba da imaju finansijske obaveze prema MPŠRR ;
- Svi korisnici projekata za ruralni razvoj se obavezuju da održavaju njihove investicije prema usvojenom projektu za tri godine posle realizacije projekta, onoliko koliko traje period nadgledanja. Ako ne održava investicije, korisnik se obavezuje da vrati finansirani iznos javne podrške ;
- Za projekte investiranja gde su prihvatljive investicije su manje ili jednake sa 20,000 €, aplikant treba da predaje jedan predlog projekta prema modelu ARP . Projekat-predlog za pod meru ruralnog turizma je poseban;
- Za projekte investiranja u kojima prihvatljive investicije su veće od 20,000 €, aplikanti treba da predaju jedan plan biznisa prema modelu ARP. Plan biznisa za pod meru ruralnog turizma je poseban ;
- Modeli za projekat-predloga za plan biznisa će se objaviti na veb stranici agencije za razvoj poljoprivrede (ARP) i MPŠRR i biće na raspolaganju za sve aplikante;
- Svi korisnici, koji su u njihovim planu za biznis su izjavili da će stvarati nova radna mesta i za to du dobili poene u toku procene, treba da stvore ista i da dokažu sa plaćanje penzijskog doprinosa i poreza na platu počevši od poslednjeg meseca pre zahteva za

poslednju platu. Korisnici su obavezni da drže ova radna mesta popunjena sa radnicima sa punim radnim vremenom za 3 godine, onoliko koliko traje period nadgledanja ;

- Projekti koji se finansiraju iz Programa ruralnog razvoja 2020. ne smeju da budu finansirani i od strane kancelarije EU na Kosovu ili bilo kojeg drugog lokalnog ili međunarodnog javnog donatora. Ako se utvrdi da je korisnik dobio podršku za isti projekat i od nekog drugog donatora, njemu se ne dodeljuje podrška ili ako je primio, on će biti dužan da vrati dobijena sredstva, a protiv njega će se primeniti kazne u skladu sa zakonom;
- Korisnik, koji je aplicirao u MPŠRR / ARP i drugim javnim institucijama ili u kancelariji EU-a na Kosovu, i njegov projekat je izabran za finansiranje od strane jedne od pomenutih institucija, treba odmah da obavesti MPŠRR/ ARP ili druge relevantne institucije;
- Korisniku se ne može dodeliti novi projekat ako prethodni projekti nisu završeni u skladu sa potpisanim ugovorom sa ARP-om.
- Aplikant može aplicirati samo sa jednim projektom unutar godine.
- Maksimalna javna pomoć za period sprovođenja programa za poljoprivredu i ruralni razvoj 2014-2020 za meru 302 je 150 000 € po korisniku.
- Ako je zemljište ili bilo koja druga imovina u kojoj će se investirati u suvlasništvu, aplikant treba doneti saglasnost suvlasnika.
- Ugovor o zakupu ne traži se samo u slučajevima kada su vlasnik zemljišta i aplikant u bračnom odnosu ili u pravnoj liniji krvi bez granica (npr. pradede, dede, roditelji, deca, unuci, unuke i tako redom.) i to se dokazuje izvodom o venčanju ili izvodu iz matične knjige rođenih i / ili izvodom o smrti. Takođe, aplikant treba da ispuni Deklaraciju pod zakletvom, kojom se dokazuje da je zemljište sa kojim aplicira nasledeno od njega.

U slučaju projekata za izgradnju / proširenje / obnovu, prilikom apliciranja trebaju podneti:

- Kopiju skice;
- Predračun troškova za materijal i za rad;
- Posedovani list i kopija obaveznog plana za sve aplikante;
- Ako je zemljište u zakupu - overeni notarski ugovor o zakupu najmanje 10 godina za parcelu ili objekat gde će se odvijati izgradnja / proširenje / obnova dok za projekte koji ne predviđaju izgradnju / proširenje / obnovu u tuđoj imovini, notarski overeni ugovor je dovoljan zakupa na 5 godina (računajući od godine apliciranja);

U slučaju projekata izgradnje / proširenja prije zahteva za plaćanjem u ARP, potencijalni korisnici trebaju podneti:

- Građevinska dozvola opštine, u slučaju izgradnje / proširenja koja su veća od 10 m²;
- Procena uticaja na životnu sredinu, ako je zakonom predviđeno;
- U slučaju izgradnje / proširenja u prostorima nacionalnih parkova, potrebna je saglasnost od MSPP.

Za pod-meru 302.1, proizvodnja meda, oni koji apliciraju samo za opremu i druga sredstva, a ne apliciraju za izgradnju objekata. Trebaju dokumentovati sa fotografijama o postojanju objekta u trenutku apliciranja.

Za pod-meru 302.5, pre potpisivanja ugovora sa Agencijom za razvoj poljoprivrede, potencijalni korisnici koji planiraju da ulažu u objekte koji su na listi kulturne baštine trebaju dobiti saglasnost Ministarstva kulture / Odeljenja za kulturnu baštinu.

Kod pod-mere 302.5 Razvoj ruralnog turizma - širenje ima značenje proširenja postojećeg objekta, ako se seoska turistička aktivnost odvija u bungalov / kamp kućici, onda dozvoljena je nova gradnja (bungalov / kamp kućica kao proširenje postojećih kapaciteta) u parceli ili na prostoru na kojem je već postoji postojeći biznis ruralnog turizma.

Za pod-meru 302.6 Akvakultura / uzgoj ribe pre zahteva za isplatu treba se podneti Licenca za aktivnosti akvakulture / uzgoj riba.

7. POSEBNI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI

7.1 Proizvodnja meda

Aplikanti trebaju:

- Da imaju najmanje 50 društava (košnice) pčela.

7.2 Prikupljanje, obrada i promocija ne drvnih šumskih proizvoda.

- Aplikanti trebaju biti:

Pravno lice;

Licencirani od strane šumarskog odeljenja MPŠRR za sakupljanje lekovitih i aromatičnih biljaka, šumskog voća i gljiva.

7.3 Prerada poljoprivrednih proizvoda u domaćim ekonomijama

U slučaju proizvodnje vina i rakije, aplikanti trebaju posedovati najmanje tri (3) hektara vinograda / voćnjaka;

U slučaju prerade mleka, kapacitet prerade po aplikantu ne treba biti veći od 500 litara dnevno;

7.4 Razvoj zanatskih aktivnosti

Nema posebne kriterijume

7.5 Razvoj ruralnog turizma

Aplikanti trebaju:

- Dokazati da objekt koji treba obnoviti / proširiti treba biti prilagođen stilu "ruralnog područja" (biće objašnjeno u uputstvo);
- Da se podrži fotografijama za postojanje tog objekta sa izgledom na stil kuće ruralnog područja (u vreme apliciranja);
- Korisnici koji planiraju da ulažu u objekte koji su na listi kulturne baštine, pre potpisivanja ugovora sa Agencijom za razvoj poljoprivrede potencijalni korisnici, trebaju dobiti saglasnost nadležnog Ministarstva kulture / Odeljenja za kulturnu baštinu;
- Aplikant u momentu apliciranja treba da dostavi idejni projekat pripremljen od diplomiranog arhitekta (overen fakultetskom diplomom), prilagođen izgledu objekta kao što je prikazano na fotografiji;
- U slučaju projekata pansiona, na kraju investicije objekat treba imati ne manje od 5 ležaja i ne više od 20 ležaja;
- Broj stolica za pružanje prehrambenih usluga ne više od 50 stolica.
- U slučaju ulaganja u izgradnju u pešačke i biciklističke staze oko ruralnih turističkih objekata i kada te staze prolaze kroz privatna imanja, prilikom apliciranja treba se doneti overena notarska saglasnost vlasnika imovina kroz koju ta staza prolazi;

7.6 Akvakultura / uzgajanje ribe

- Za izgradnju/obnovu/proširenje/inkubator za reprodukciju ribe mogu da apliciraju samo oni koji su prodali više od 30 tona sveže ribe u prethodnoj godini. (Ovo se dokazuje direktnim plaćanjima za količinu prodate ribe u prethodnoj godini kod subvencija ili dokazima iz PAK-a za količinu prodate ribe)
- Za pod-meru 302.6. Akvakultura / uzgoj ribe, pre zahteva za plaćanje treba dostaviti Licencu za aktivnosti akvakulture / uzgoj ribe od strane MPŠRR.

7.7 Uzgoj živine za jaja i meso

- Aplikanti, u trenutku apliciranja trebaju dokazati da imaju najmanje 5 m² zemljišta / glava kokoške, guske ili jarabice, ili 15 m² zemljišta / glava ćurke ili patke.
- Po završetku investicije aplikanti trebaju imati najmanje:
 - 300 kokoške, ali ne više od 3000 grla ili
 - 300 guske, ali ne više od 3000 grla ili
 - 300 jarabice, ali ne više od 300 grla ili
 - 100 patke, ali ne više od 1000 grla ili
 - 100 ćurke, ali ne više od 1000 grla ili
- U slučaju kombinovanog držanja jedna patka ili jedna ćurka jednake su 3 kokoške ili tri guske i ekvivalentni broj treba se postići sa gore navedenim vrednostima.

8. PRIHVATLJIVE INVESTICIJE

- Prihvatljivi troškovi su ograničeni na one uključene u Spisak prihvatljivih investicija za meru 302, prezentirano kao Aneks br. 8, Uputstva za aplikante.
- Maksimalni prihvatljivi troškovi za promociju ne mogu prelaziti 10% ukupne vrednosti prihvatljivih investicija. Ulaganja za promociju proizvedenih i prerađenih proizvoda su: promotivni materijali, plaćanja učešća na lokalnim / nacionalnim sajmovima, veb stranica itd.
- Troškovi za pripremu poslovnog plana ili predloga projekta ne može prevazići vrednost od 3% prihvatljivih troškova;

U slučaju investicija koje predviđaju izgradnju / proširenje objekata, troškovi za arhitekta, inženjera i dozvolu su prihvatljivi do vrednosti od 7% od prihvatljivih troškova.

9. PRIHVATLJIVE INVESTICIJE

- Prihvatljivi troškovi su ograničeni na one uključene u Spisak prihvatljivih investicija za meru 302, prezentirano kao Aneks br. 8, Uputstva za aplikante.
- Maksimalni prihvatljivi troškovi za promociju ne mogu prelaziti 10% ukupne vrednosti prihvatljivih investicija. Ulaganja za promociju proizvedenih i prerađenih proizvoda su: promotivni materijali, plaćanja učešća na lokalnim / nacionalnim sajmovima, veb stranica itd.
- Troškovi za pripremu poslovnog plana ili predloga projekta ne može prevazići vrednost od 3% prihvatljivih troškova;
- U slučaju investicija koje predviđaju izgradnju / proširenje objekata, troškovi za arhitekta, inženjera i dozvolu su prihvatljivi do vrednosti od 7% od prihvatljivih troškova.

9.1 PRIHVATLJIVE INVESTICIJE PREMA PODMERAMA

9.1.1 *Proizvodnja meda*

- Kupovina košnica bez pčela;
- Kupovina mašina i opreme za proizvodnju i preradu meda;
- Specijalizovane prikolice za nošenje košnica, samo za aplikante sa preko 100 košnica;
- Ulaganja u opremu za vađenje pčelinjih proizvoda;
- Ulaganja u opremu za gajenje matice;
- Izgradnja / obnova / proširenje sobe meda;
- Kupovina laboratorijske opreme za analizu pčelinjih proizvoda;
- Kupovina tehnoloških linija za punjenje i pakovanje meda;
- Kupovina opreme za obnovljive energije;

9.1.2 Prikupljanje, obrada i promocija ne-dronih šumskih proizvoda.

- Izgradnja/obnova/proširenje objekata za sačuvanje, preradu i pakovanje ljekovitog bilja, šumskog voća i prikupljenih gljiva;
- Kupovina opreme za pranje, čišćenje, sačuvanje, klasifikaciju i obradu;
- Kupovina opreme za sušenje, hlađenje, duboko zamrzavanje, itd.;
- Kupovina polica za sušenje;
- Kupovina opreme za obnovljive energije;
- Kupovina opreme za merenje, pakovanje i označavanje;

9.1.3 Prerada poljoprivrednih proizvoda u porodičnoj ekonomiji

- Izgradnja/obnova/proširenje objekata za proizvodnju, sačuvanje i preradu proizvoda;
- Izgradnja/obnova/proširenje objekata sa prilagođenom izgledom stila ruralnog područja za upotrebu kao prodajne tačke za lokalne proizvode (da se opiše u predlogu projekta);
- Ulaganja u mašine i opremu za preradu mleka (uključujući mobilne jedinice za preradu mleka), preradu voća i povrća, za čišćenje, klasifikaciju, sušenje, sakupljanje, pasterizacija, skladištenje, hlađenje, zamrzavanje, peći za pečenje testenina, razni mešaći testenina, oprema za proizvodnju rakije, oprema za punjenje rakija i vina, proizvodi od vina itd.;
- Ulaganja u kupovinu opreme za merenje, pakovanje i označavanje;
- Ulaganja u kupovinu opreme za obnovljive energije;
- Ulaganja u specifičnu opremu, u cilju poboljšanja sigurnosti i kvaliteta hrane;

9.1.4 Razvoj zanatske delatnosti.

- Izgradnja/obnova/proširenje objekata za razvoj zanatskih aktivnosti kao i za skladištenje proizvoda;
- Izgradnja/obnova/proširenje objekata sa prilagođenom izgledom stila ruralnog područja za upotrebu kao prodajne tačke za lokalne proizvode (opisati u predlogu projekta);
- Ulaganja u kupovinu mašina i opreme za pletenje i tkanje tkanina;
- Ulaganja u kupovinu mašina i opreme za proizvodnju tepiha i tapiserija;
- Ulaganja u kupovinu mašina i opreme za preradu kože;
- Ulaganja u kupovinu mašina i opreme za obradu metala;
- Ulaganja u kupovinu mašina i opreme za preradu drveta;
- Ulaganja u kupovinu mašina i opreme neophodne za razvoj drugih zanatskih delatnosti;

9.1.5 Razvoj i promocija ruralnog turizma

- Obnova/proširenje objekata „koji će se koristiti kao pansioni i za pružanje gastronomskih usluga (sa ne manje od 5 i ne više od 20 ležaja). Ako se seoska turistička aktivnost odvija u kampu bungalo / kamp kućici, tada je dozvoljena nova gradnja (bungalo / lodge kamp

kao proširenje postojećih kapaciteta) na parceli ili u prostoru na kojem je već postojeći biznis seoskog turizma.

- Obnova / proširenje objekata sa izgledom "(npr. Mlin (vodenice), kule, kuće itd.) Za upotrebu kao prodajne tačke za lokalne proizvode, za pružanje tradicionalnih gastronomskih usluga, za pružanje turističkih informacija za područje itd.;
- Ulaganja u izgradnju pešačkih i biciklističkih staza oko objekata ruralnog turizma;
- Kupovina opreme potrebnog za sređivanje soba, kupatila, kuhinje, trpezarije (ležajevi, sedišta, stolovi, stolice itd);
- Kupovina opreme za proizvodnju obnovljive energije;
- Kupovina opreme koja nudi aktivnosti za dečiju zabavu (tobogan, ljuljaška, stol za ping-pong itd.);
- Ulaganja u izradu veb stranice;

9.1.6 Akvakultura / uzgoj-gajenje riba

Oprema za farme akvakulture za ribe slatkih voda.

- Izgradnja/proširenje/obnova bazena za uzgoj riba;
- Izgradnja/proširenje/obnova inkubatora za reprodukciju riba;
- Oprema za tehnička postrojenja (snabdevanje vodom, sistemi ventilacije, sistemi grejanja /hlađenja, proizvodnja i snabdevanje električnom energijom i instaliranje energije, odvodnjavanje, kanalizacione mreže / otpadne vode, tretiranje otpadnih voda / voda, prečišćavanje vode) i kontrolisani uslovi (uslovi mikro - kontrola kvaliteta vode, vlažnost itd.), uključujući prakse uštede energije i upotrebu obnovljive energije;
- Oprema za higijenske i sanitarne zahteve (uključujući skladištenje higijenskih i sanitarnih proizvoda i radnog prostora), oprema za čišćenje i dezinfekciju, kao i prostor za skladištenje i sačuvanje lekova);
- Oprema za ventilaciju vode, oksigenaciju vode, oprema za praćenje kiseonika (brizgalice vazduha), temperature, pH, pumpe glavnog kanala, pumpe bočnog kanala;
- oprema za inkubatore za razmnožavanje/reprodukciju riba (uključujući kade ili rezervoare larvi i rasada);
- Oprema za klasifikaciju riba i transportnih pumpi na farmi;
- Oprema za hranjenje ribe;
- Objekti za skladištenje hrane;
- Oprema za prevoz žive ribe (burad/rezervoari, boce sa kiseonikom i dodatna transportna oprema);
- Oprema za dezinfekciju vode, filtriranje, prečišćavanje vode, pumpe za vodu, obradu proteina ili frakcionisanje pene (uključujući ventile, cevi i druge opreme itd);
- Oprema za sačuvanje sveže ribe, oprema za pravljenje leda, rezervoari za hlađenje (kontejneri, palete, prikolice, prikolice za hlađenje) uključujući pomoćnu opremu za sačuvanje hrane, aditiva i za manipulaciju, utovar i istovar, viljuškare, palete, sistem transportnih traka, opremu za vaganje.

- Oprema za klanje i čišćenje ribe, pakovanje i označavanje (uključujući obradu, odlaganje otpada i skladištenje);
- Oprema za sisteme praćenja kvaliteta, kontrolu i praćenje, rasta, skladištenje i distribuiranje i računarska oprema i softver, uključujući senzore (međusobno povezane samo sa prihvatljivom opremom)

9.1.7 Uzgoj-gajenje živine za jaja i meso

- Izgradnja štale⁹ sa unutrašnjom infrastrukturom (struja, voda, gnezda, pergole itd.)
- Prostor za čuvanje hrane, održavanje inkubatora itd.
- Ograda pašnjaka
- Posuda za vodu
- Posude za hranu
- Mali inkubatori u skladu sa proizvodnim kapacitetom

⁹ Maksimalna gustina staje: 6 pilica / rosa / m² ili 2 čurke / patke / m², ne računajući površinu koju zauzimaju gnezda. Za svake 7 životinja najmanje jedno gnezdo u štali.

10. KRITERIJUMI ZA IZBOR POD MERA

Da bi se osiguralo da investicija ispunjava ciljeve mere, prihvatljivi projekti će se poentirati prema tačkama koje su dole navedene

Tabela 1: Proizvodnja meda

Br.	Vrsta kriterijuma	Kriterijumi / Kategorija	Poeni	
1.	Veličina farme u vreme apliciranja*	Broj košnica	50 - 100	50
			101 - 300	45
			> 300	40
2.	Registrowanje biznisa	Aplikant je registrovan u poslovnom registru (šifra 01.49 Odgajanje drugih životinja)	5	
3.	Zapošljavanje	Stvaranje jednog novog radnog mesta POP ¹⁰	5	
4.	Adresa / prebivalište podnosioca zahteva **	Nalazi se u planinskom području	10	
		Nalazi se u ruralnom području	5	
5.	Podrška prvi put	Aplikant ili njegovo privredno domaćinstvo nisu bili korisnici garantova od MPŠRR u poslednje tri godine	10	
6.	Pol	Aplikant je žensko	2	
7.	God. starosti	Aplikant je star 40 godina ili je mlađi	5	
8.	Obrazovanje	Univerzitetska diploma za poljoprivredu, veterinarstvo / prehrambena tehnologija	5	
9.	Organska poljoprivreda	Setrifikovani za organsku proizvodnju	8	
UKUPNO			100	

* Individualni dokazi overeni od strane Opštinske Direkcije za Poljoprivredu - Opština, o broju društava pčelara i lokaciji društava; (02 / L-111)

** Adresa aplikanta znači mesto prebivališta privredno domaćinstvo, odnosno vlasnika adresa preduzeća aplikanta. U slučajevima kada aplikant tvrdi da je njegovo prebivalište na nadmorskoj visini većoj od 700 m, ali nije na listi planinskih područja, on u poslovni plan / projekat = upisuje činjenicu da je njegovo prebivalište prema sopstvenim merenjima iznad ove visine. Prilikom ocenjivanja projekta, takvu tvrdnju prihvata službenik za procenu, ali ovu činjenicu potvrđuje tokom prve terenske provere od strane zvaničnika ARB.

¹⁰ (PPRV = puno radno vreme = 220 radnih dana u godini)

Tabela 2: Prikupljanje, obrada i promovisanje nedrvenih šumskih proizvoda

Br.	Vrsta kriterijuma	Kriterijumi / Kategorija	Poeni
1	Kapacitet sakupljanja / obrada nedrvenih šumskih proizvoda: Vrednost proizvodnje tokom prethodne godine	≥ 5,000 €	35
		≥ 1,000 - < 5,000 €	30
		0 - < 1,000 €	25
2	Zapošljavanje	Stvaranje jednog novog radnog mesta POP	10
3	Mesto ulaganja	Ulaganje u planinsko područje	15
		Ulaganje u ruralno područje	10
4	Podrška po prvi put	Podnosilac zahteva ili njegovo privredno domaćinstvo nisu bili korisnici garantova od MPŠRR u poslednje tri godine	10
5	Pol	Aplikant je žensko	5
6	Obrazovanje	Univerzitetska diploma iz poljoprivrede / šumarstva	5
7	God. starosti	Aplikant je star 40 godina ili je mlađi	10
8	Organska poljoprivreda	Setrifikovani za organsku proizvodnju	10
UKUPNO			100

Tabela 3: Prerada poljoprivrednih proizvoda u porodičnom domaćinstvu

Br.	Vrste kriterijuma	Kriterijumi / Kategorija	Poeni
1	Poreklo sirovine (treba da bude opisano u predlogu projekta ili u planu biznisa)	Više od 50% sirovine za preradu, aplikant proizvodi na sopstvenom gazdinstvu	40
		Više od 50% sirovine za preradu, aplikant obezbeđuje od drugih lokalnih proizvođača	35
2	Iskustvo aplikanta u obrađivačkim aktivnostima (za fizička lica (sa NIF) koje treba opisati u predlogu projekta ili u planu biznisa; treba da dokažu potvrdom o biznisu)	Ima najmanje godinu dana iskustva u aktivnostima za koje aplicira	20
		Nema iskustva u aktivnostima za koje aplicira	15
3	Zapošljavanje	Stvaranje jednog novog radnog mesta (POP)	8
4	Mesto ulaganja	Ulaganje u planinsko područje	10
		Ulaganje u ruralno područje	5

5	Podrška po prvi put	Aplikant ili njegovo privredno domaćinstvo nisu bili korisnici garantova od MPŠRR u poslednje tri godine	10
6	Pol	Aplikant žensko	2
7	God. starosti	Aplikant je star 40 godina ili je mlađi	10
UKUPNO			100

Tabela 4: Razvoj zanatske delatnosti

Br.	Vrsta kriterijuma	Kriterijumi / Kategorija	Poeni
1	Iskustvo aplikanta u obrađivačkim aktivnostima (za fizička lica (sa NIF - IBF) koje treba opisati u predlogu projekta ili u planu biznisa; treba da dokažu potvrdom o biznisu)	Ima najmanje godinu dana iskustva u aktivnostima za koje aplicira	40
		Nema iskustva u aktivnostima za koje aplicira	35
2	Zapošljavanje	Stvaranje jednog novog radnog mesta (POP)	15
3	Mesto ulaganja	Ulaganje u planinsko područje	15
		Ulaganje u ruralno područje	10
4	Pol aplikanta	Ulaganjem rukovodi žena aplikant	10
5	Podrška po prvi put	Aplikant ili njegovo privredno domaćinstvo nisu bili korisnici garantova od MPŠRR u poslednje tri godine	10
6	God. starosti	Aplikant je star 40 godina ili je mlađi	10
UKUPNO			100

Tabela 5: Razvoj ruralnog turizma

Br.	Vrsta kriterijuma	Kriterijumi / Kategorija	Poeni
1.	Iskustvo aplikanta u ruralnom turizmu za fizička lica (sa NIF - IBF) predlog ili u planu biznisa; za preduzeće da se dokaže poslovnim sertifikatom)	Ima najmanje godinu dana iskustva u pružanju turističkih usluga	35
		Nema iskustva u pružanju turističkih usluga	25
2.	Mesto ulaganja	Ulaganje u planinsko područje	10
		Ulaganje u ruralno područje	5
3.	Vrsta ulaganja: U slučaju ulaganja i iz tačke a) tačke b) i tačke c), poeni se računaju od ulaganja sa većim delom srestava (maksimalno 15 poena)	Ulaganja u noćenja (najmanje 5 novih kreveta)	15
		Ulaganja u pružanje gastronomskih usluga	10
		Ulaganja u pešačke staze i / ili staze bicikala	5
4.	God. starosti	Aplikant ima 40 godina ili mlađi	5
5.	Pol	Ulaganjem rukovodi žena aplikant	2
6.	Zapošljavanje	Stvaranje jednog novog radnog mesta POP	10
7.	Podrška po prvi put	Aplikant ili njegovo privredno domaćinstvo nisu bili korisnici garantova od MPŠRR u poslednje tri godine	10
8.	Kulturno nasleđe	Objekt / zgrada koja će se renovirati nalazi se na Listi kulturnog nasleđe	8
9.	Obrazovanje	Diploma srednje škole / fakultet hotelijerstva/ turizma	3
10.	Podrška od Lokalna Akciona Grupa - LAG	Projekat je preporučen od LAG sa usvojenom strategijom	2
UKUPNO			100

Tabela 6. Akvakultura / uzgoj-gajenje riba

Br	Vrsta kriterijuma	Kriterijumi/Kategorija	Poeni
1.	Proizvodni kapacitet Za početnike kapacitet nakon ulaganja. (u poslovnom planu)	≥ 3 t/vit - < 10 t/vit	50
		≥ 10 t/vit - < 30 t/vit	45
		≥ 30 t/vit	40
2.	Iskustvo aplikanta u akvakulturi	Aplikant je licenciran od strane MPŠRR	20
		Aplikant je licenciran od strane MPŠRR	15

		Aplikant je primio direktne isplate za akvakulturu u prethodnoj godini, ali nije licenciran	
		Aplikant je početnik	10
3	Zapošljavanje	Aplikant će obezbediti najmanje jedno novo radno mesto	10
4	Mesto ulaganja	Planinsko područje	5
5	Podrška po prvi put	Aplikant ili njegovo privredno domaćinstvo nisu bili korisnici garantova od MPŠRR u poslednje tri godine	10
6	God. Starosti aplikanta	Aplikant u trenutku apliciranja ima 40 godina ili je mlađi	8
7	Pol	Aplikant žensko	2
UKUPNO			100

Napomena

1. Za pod meru 302.5 Akvakultura / gajenje riba- Rok za implementaciju projekta iznosi 10 meseci (300 dana) s mogućnošću produženja-nastavka u skladu sa važećim zakonodavstvom.
2. Za pod meru 302.5 Akvakultura / gajenje riba, pre zahteva za plaćanje, mora da se podnese Licenca za aktivnosti akvakulture / gajenje riba.

Tabela 7. Uzgoj-gajenje živine za jaja i za meso

Br.	Vrsta Kriterijuma	Kriterijumi / Kategorija	Poeni
1	Iskustvo aplikanta pre apliciranja	Aplikant ima najmanje 30 kokošaka ili njihov ekvivalent u sertifikatu farmera godine pre apliciranja	20
2.	Ugovorni odnos	Aplikant ima ugovor za prodaju najmanje 70% vrednosti svoje proizvodnje (vrednost prema deklaraciji u planu biznisa)	20
4	Zapošljavanje	Stvaranje jednog novog radnog mesta POP ¹¹	10
5	Adresa / mesto prebivališta aplikanta	Nalazi se u planinskom području	20
		Nalazi se u ruralnom području	10
6	Podrška po prvi put	Aplikant ili njegovo privredno domaćinstvo nisu bili korisnici garantova od MPŠRR u poslednje tri godine	20

¹¹ (PPRV = puno radno vreme = 220 radnih dana u godini)

7	Pol	Aplikant je žensko	5
8	God. starosti	Aplikant ima 40 godina ili je mlađi	5
UKUPNO			100

NAPOMENE ZA SVE POD MERE: U SLUČAJEVIMA KADA APLIKANTI IMAJU ISTI BROJ POENA, PREDNOST IMAJU PROJEKTI KOJI SU RANIJE DOSTAVLJENI.

11. STEPEN JAVNE PODRŠKE

- Maksimalna vrednost prihvatljivih troškova projekta za pod meru
 - 302.1 - Proizvodnja meda je 20.000 €;
 - 302.2 - Prikupljanje, obrada i promovisanje ne drvnih planinskih proizvoda 50.000 €;
 - 302.3 - Prerada poljoprivrednih proizvoda u privrednom domaćinstvu 20 000 €;
 - 302.4 - Razvoj zanatskih delatnosti je 30.000 €;
 - 302.5 - Razvoj i promovisanje ruralnog turizma je 50.000 €;
 - 302.6 - Akvakultura / gajenje riba je 50.000 €
 - 302.7 - Gajenje živine za jaja i meso iznosi 20.000 €

Dok je minimalna vrednost 5.000 €

- Javna podrška iznosi 65% prihvatljivih troškova ulaganja.
- Dodatna podrška od 5% daje se za ulaganja u planinska područja.
- Plaćanje se može izvršiti u dvije rate, prvi dio javne podrške u iznosu od 50% vrši se u obliku avansa nakon potpisivanja ugovora sa korisnikom na njegov zahtev, pod uslovom da je bankarska garancija osigurana, a preostali deo 50%, plaća se nakon verifikacije završetka opšte investicije.
- Ako korisnik ne podnese zahtev za avansno plaćanje, cela uplata se vrši nakon verifikacije završetka opšte investicije.
- Bankovna garancija mora biti data samo za avansno plaćanje 50% javne podrške, odnosno do konačne odluke za uplatu / prihvatanje plaćanja ili odbijanje plaćanja

12. BUDŽET

Tabela 8: Planirana raspodela budžeta, u skladu sa pod merama:

Mera 302: Diversifikacija Farmi i Razvijanje Biznisa	Budžet	%
302.1- Proizvodnja meda	700,000	18.18
302.2- Prikupljanje, obrada i promovisanje ne šumskih planinskih proizvoda	700,000	18.18
302.3- Prerada poljoprivrednih proizvoda u privrednim domaćinstvima	600,000	15.58
302.4- Razvijanje zanatske delatnosti	300,000	7.79

302.5- Razvijanje ruralnog turizma	700,000	18.18
302.6- Akvakultura/Gajenje riba	350,000	9.09
302.7- Gajenje živine za jaja i meso	500,000	12.99
UKUPNO	3,850,000	100

13. POKAZATELJI MERA

Tabela 9: Pokazatelji cilja

Vrsta pokazatelja	Ukupno	Cilj
Inputi	Ukupna vrednost podrške	3,850,000.00
	302.1. Proizvodnja meda	700,000.00
	302.2. Prikupljanje, obrada i promovisanje ne šumskih planinskih proizvoda	700,000.00
	302.3. Prerada poljoprivrednih proizvoda u privrednim domaćinstvima	600,000.00
	302.4. Razvijanje zanatske delatnosti	300,000.00
	302.5. Razvijanje ruralnog turizma	700,000.00
	302.6. Akvakultura / Gajenje ribe	350,000.00
	302.7. Gajenje živine za jaja i meso	500,000.00
Outputi	Ukupan broj podržanih projekata	207.67
od kojih	302.1. Proizvodnja meda	53.84
	302.2. Prikupljanje, obrada i promovisanje ne šumskih planinskih proizvoda	21.52
	302.3. Prerada poljoprivrednih proizvoda u privrednim domaćinstvima	46.15
	302.4. Razvijanje zanatske delatnosti	15.38
	302.5. Razvijanje ruralnog turizma	21.53
	302.6. Akvakultura / Gajenje ribe	10.97
	302.7. Gajenje živine za jaja i meso	38.46

Ukupna vrednost investicija		4,997,500
od kojih	302.1. Proizvodnja meda	945,000
	302.2. Prikupljanje, obrada i promovisanje ne šumskih planinskih proizvoda	945,000
	302.3. Obrada kultivisanih-uzgajanih poljoprivrednih proizvoda	610,000
	302.4. Razvijanje zanatske delatnosti	405,000
	302.5. Razvijanje zanatske delatnosti	945,000
	302.6. Akvakultura / Gajenje ribe	472,500
	302.7. Gajenje živine za jaja i meso	675,000
Rezultati	Broj farmi i biznisa koja ostvaruju druge izvore prihoda od aktivnosti diversifikacije.	200
	Broj farmi ili biznisa koja su svoju aktivnost proširila na preradu	67.67
	Broj farmi ili biznisa sa poboljšanim promotivnim aktivnostima	100
	Dodatni broj turista	3,300
	Broj novo stvorenih radnih mesta	200

Poljoprivredne radne jedinice (pop) preusmerene za nepoljoprivredne aktivnosti

14. ADMINISTRATIVNE PROCEDURE

Ova mera će biti sprovedena od strane Agencije za Razvoj Poljoprivrede (ARP). Detaljne administrativne procedure biće predstavljene u Administrativnom Uputstvu kojeg usvaja Ministar Poljoprivrede, Šumarstva i Ruralnog Razvoja.

15. ROK ZA SPROVOĐENJE

Rok za sprovođenje projekata ove mere je 90 dana od dana potpisivanja ugovora sa ARP, osim za pod meru 302.5 Akvakultura / Gajenje ribe - gde je rok za realizaciju projekta iznosi 10 meseci (300 dana) sa mogućnost produženja u skladu sa važećim zakonom. Nakon perioda od 90 dana,

odnosno 300 dana, korisnik ima još 15 dana da pripremi dokumentaciju i podnese zahtev za plaćanje. ARP može da produži rok za sprovođenje najviše za 30 dana, ako za to postoje opravdani razlozi, kao što je uvoženje određene mašine iz druge zemlje, itd.

16.GEOGRAFSKO PROSTIRANJE MERE

Ova mera se primenjuje na celoj teritoriji Republike Kosova.

MERA 303 “SPROVOĐENJE STRATEGIJA LOKALNOG RAZVOJA –PRISTUP LEADER” – ZA LOKALNE AKCIONE GRUPE (LAG) – ODABRANE

1.PRAVNI OSNOVA

- Zakon Br.03/L-098 o Poljoprivredi i Ruralnom Razvoju,(Službeni list Br.56/ 27.07.2009.);
- Zakon Br. 04L-090 o Izmeni i Dopuni Zakona Br. 03 / L-098 o Poljoprivredi i Ruralnom Razvoju, (Službeni list Br. 28/16. Oktobar 2012.);
- Zakon Br. 03/ L-040 o Lokalnoj Samoupravi (Službeni list Br. 28/04. Jun 2008.);
- Zakon Br. 05/ L-031 o Opštem Upravnom Postupku, (Službeni list Br. 20/21. Jun 2016);
- Zakon Br. 05/ L-020 o Ravnopravnosti Polova (Službeni list Br. 16/26. Jun 2015.);
- Zakon Br. 03/ L-134 o Slobodi Udruživanja u Nevladine Organizacije, (Službeni list Br. 49/25. Mart 2009.);
- Zakon Br. 04/ L-074 o Savetodavnim Uslugama za Poljoprivredu i Ruralni Razvoj, (Službeni list Br. 04/19. Mart 2012);
- Zakon Br. 04/ L-045 o Javno-Privatnom Partnerstvu („Službeni list Br. 26/25. Novembra 2011).
- Zakon Br. 07/ L-001 o Raspodeli Budžeta za Budžet Republike Kosova za 2020. Godinu (Službeni list Br. 1/19. Mart 2020.).

2.OBRAZLOŽENJE

Glavni cilj LAG-a je da doprinesu ekonomskom razvoju ruralnih područja, pružajući podršku seoskoj zajednici za pripremu i sprovođenje razvojnih strategija u uskoj saradnji sa lokalnom zajednicom.

Da bi se ojačala uloga LAG-a za sprovođenje PPRR-a 2014-2020, trebalo bi razmotriti neke ključne preporuke koje su nastale iz Izveštaja o srednjoročnoj proceni (ISP) i PPRR 2013 koji finansira ZNBE:

- Za koordinate LAG-a veoma je potrebno izgraditi kapacitet za upravljanje projektima i organizovanje lokalnih razvojnih procesa. Za članove LAG-a potrebna je posebna obuka da bi razumeli njihovu ulogu i osnovne principe razvojnog procesa, na osnovu oblasti koju pokrivaju.
- Pored obuke, treba organizovati kampanju podizanja svesti za širu javnost.
- Finansirane oblasti treba što više proširiti kako bi se zadovoljile ruralne potrebe.
- Veća podrška za kontinuirani administrativni i organizacijski rad LAG-a.
- Aktiviranje lokalnog učešća i održavanje kontinuiranih aktivnosti LAG-a.

Da bi se ovi zadaci postigli, tokom druge polovine 2014. godine sprovedena je aktivnost „Tehnička pomoć za potencijalne LAG-ove“, u obliku poziva za prezentaciju strategija lokalnog razvoja (SLR).

Dvanaest (12) strategija lokalnog razvoja pripremili su različiti LAG-ovi i predstavili ih Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja. Procena je izvršena na osnovu kriterijuma pre odobrenja i odabira, prethodno odobrenih kriterijuma.

Svih 12 SLR dobili su više bodova od minimalnog predviđenog i svi su se kvalifikovali za finansiranje u periodu 2014-2020.

Mera 303, LEADER se sastoji od tri glavne aktivnosti:

- **Aktivnost 1.** – „Sticanje veština i ohrabrivanje stanovnika na teritorijama odabranih LAG-a“;

- **Aktivnost 2.** - „Implementacija lokalnih razvojnih strategija pristup LEADER - za odabrane LAG“ i
- **Aktivnost 3.** - „Koperacija / saradnja“ koja će započeti u kasnijoj fazi, nakon što su LAG-ovi dobro strukturirani, njihovi zaposleni da budu obučavani i stanovnici i njihove teritorije da pokažu kapacitete da bi dobijali od tih aktivnosti

1. Opšti cilj

Mera 303 kao glavni cilj ima podršku podizanja kapaciteta izabranih LAG-ova, članovima LAG-ova i seoskih stanovnika sa ciljem povećanja njihovih vještina u oblasti demokratije i lokalnog razvoja.

3. SPECIFIČNI CILJEVI

- Funkcionalizacija odabranih LAG-a prema pristupu LEADER;
- Izgradnja kapaciteta izabranih LAG-ova;
- Osveščivanje ruralnog stanovništva u aktivnostima odabranih LAG-ova;
- Razmena iskustava između odabranih LAG-ova.
- Sprovođenje Strategije Lokalnog Razvoja - SLR (projekata)

4. ODNOS PREMA DRUGIM MERAMA U PPRR-U

Mera 303 LEADER, za sprovođenje razvojnih strategija izabranih LAG-a, povezana je sa Merom 302 – RAZLIČITOST-DIVERSIFIKACIJA FARMI I RAZVOJ PREDUZEĆA

Aktivnost 1 . Sticanje vještina i podsticanje-ohrabrivanje stanovnika na teritorijama LAG-a

Svrha ove aktivnosti je podržati dalje povećanje kapaciteta izabranih LAG-a, članova odabranih LAG-a kao i stanovnika ruralnih područja da bi povećali svoje vještine u lokalnoj demokratiji i upravljanju kako bi ih podstakli da promovišu lokalne inicijative i partnerstva.

Prihvatljive aktivnosti

- Priprema studije za oblast kao što su: socio-ekonomske, regionalne, marketinške studije itd .;
- Obuka i obrazovanje / edukacija zaposlenih i članova LAG-a na osnovu različitih tema;
- Teme povezane sa LEADER pristupom, kao što su: LEADER koncept, lokalna uprava, SLR, upravljanje mrežom, unapređenje učešća interesnih grupa itd .;
- Teme vezane za upravljanje, kao što su: priprema biznis plana, priprema aplikacija za projekte, računovodstvo i izveštavanje itd .;
- Privlačenje interesovanja, organizovanje reklamnog i promotivnog materijala i događaja za članove LAG-a i stanovnike područja, kao što su: seminari, radionice, sastanci itd .;
- Učešće članova LAG-a u seminarima, radionicama, sastancima, studentskim posetama, uključujući događaje koje organizuje Mreža za ruralni razvoj.

Indikativna lista prihvatljivih troškova

- Stručne službe sa verifikovanim biografijama - CV iz oblasti ekonomske, ruralne, regionalne, životne sredine, marketinga itd.
- Troškovi za pismeno i usmeno prevođenje;
- Putni troškovi članova LAG-a izabranih unutar Kosova i u inostranstvu, uključujući smeštaj i dnevnice;

- Aktivnosti za podstrekavanje interesovanja, kao što su obuka, učešće na seminarima, radionicama i sajmovima, pretplata za publikacije i njihova kupovina, druge aktivnosti buđenja interesovanja itd.
- Radionice i informativni događaji za promociju aktivnog učešća ruralnog stanovništva u procesima lokalnog razvoja;
- Iznajmljivanje objekata i opreme za razne organizacije, kao i hotelske usluge;
- Izrada i objavljivanje materijala poput: letaka, brošura itd.
- Troškovi održavanja računovodstva LAG-a (dokumentirani godišnjim pregledom banke LAG-a)

Aktivnost 2 „Implementacija lokalnih razvojnih strategija“

Postoje dve pod-aktivnosti:

- **Aktivnost 2 a)**
Funkcionalizacija odabranih LAG -a podržavajući njihove troškove poslovanja. Operativni troškovi LAG-a povezani su sa upravljanjem i funkcionaliziranjem LAG-a prema LEADER pristupu i početak primene Strategije Lokalnog Razvoja-SLR-a.

Prihvatljive aktivnosti

- Otvaranje LAG-ove kancelarije, uključujući kancelarijsku opremu i nameštaj;
- Da se razlikuje kancelarija dodeljena za LAG odlukom gradonačelnika te opštine kako ne bi plaćao najamninu, već samo internet jer su neke opštine postavile intranet, pa LAG- mora da plaća Internet putem svog budžeta.
- Koristiti sredstva za iznajmljivanje za mini-projekte LAG-a.
- Zapošljavanje zaposlenih - menadžera sa punim ili pola-skraćenim radnim vremenom;
- Najam kancelarije i godišnji troškovi poslovanja, kao što su: kancelarijski materijal, struja, telefon, internet, itd .;
- Određivanje budžeta za ostale eksterne usluge, kao što su IT, računovodstvo itd .;
- Troškovi aktivnosti za menadžera i članove odbora, kao što su putovanja za sastanke van kancelarije, npr. sa drugim LAG-ovima itd .;
- Identifikacija i alokacija budžeta za male projekte koji će se direktno sprovesti.

Indikativna lista prihvatljivih troškova

- Plate menadžera LAG –a i / ili drugih zaposlenih LAG-a;
- Najam kancelarije i operativni troškovi;
- Kancelarijski materijal;
- Kupovina opreme, uključujući IT opremu, nameštaj;
- Usluge za IT stručnjake, računovođe itd .;
- Nepredviđeni troškovi.
- Troškovi održavanja računovodstva LAG-a (dokumentirani godišnjim izvodom banke o LAG-u)
- **Aktivnosti 2b)**
Podrška za implementaciju Strategije Lokalnog RAZvoja-SLR LAG -ova
- LAG-ovi sprovode male projekte u skladu sa SLR-om. Takve aktivnosti treba da podrže kulturne događaje (sajmovi, festivali, izložbe itd.), promociju lokalnih proizvoda (etiketiranje, marketing,

letci, brošure, itd.), male infrastrukture (ograde, fontane, parkovi, mali mostovi, poljski putevi, obeležavanje planinskih puteva, putevi). polje, obeležavanje planinskih puteva, obnavljanje kulturnog i prirodnog nasleđa itd.).

- Troškovi održavanja računovodstva LAG-a (dokumentovani godišnjim izvodom banke GLV-a)

5. KRAJNI KORISNIK

Krajni korisnici mere 303 ”su svi izabrani LAG-ovi i MRRR za LAG

6. STEPEN JAVNE PODRŠKE

Za aktivnost 1. „Sticanje veština i ohrabrivanje stanovnika na teritoriji LAG-a za odabrane LAG-ove“. Stepenn javne podrške biće 100%.

Aktivnost 2. „Implementacija lokalnih razvojnih strategija - LEADER pristup“

2a) "Funkcionalizacija izabranih LAG-ova" podržavajući njihove troškove poslovanja.

Stepenn podrške javnosti biće 100%.

2b) „Implementacija SLR-a odabranih LAG-a“ gde promovišu i sprovode male projekte u skladu sa SLR-om.

Nivo javne podrške biće 80% od MPŠRR i 20% od drugih donatora ili odabranih članova LAG-a.

Odabir projekata vrše LAG-ovi

Odabrani LAG-ovi implementiraju program prema pristupu odozdo prema gore. Odluke o izradi i primeni lokalnih razvojnih strategija trebalo bi da donese upravni odbor LAG-a jednostavnom većinom glasova.

7. RASPODELA BUDŽETA PO AKTIVNOSTIMA

Planirani budžet za aktivnost 1. „Sticanje veština i ohrabrivanje stanovnika teritorije za odabrane LAG-ove“ i aktivnost 2 303.2. "Implementacija lokalnih razvojnih strategija" ukupno za 2020-21. godinu iznosi 300.000 evra

Tabela 1. Budžet

Mera 303 „priprema i primena lokalnih razvojnih strategija - pristup leader“ - za lokalne akcijske grupe (LAG) odabrane	Budžet %	Budžet u €
Aktivnost 1 „Sticanje veština i ohrabrivanje stanovnika na teritorijama LAG-a“	30%	Za opštine sa 10.000-50.000 stanovnika do 5.000 evra; Za opštine od 50.000 do 90.000 stanovnika do 7.000 evra; Za opštine od 90.000 do 150.000 stanovnika do 9.000 evra Za Mrežu za ruralni razvoj 7.000 evra

Ukupno		89,000 evra
Aktivnost 2 „Implementacija lokalnih razvojnih strategija - SLR“		
<i>Aktivnost 2 a): „Funkcionalizacija izabranih GLV-a“ podržavanjem njihovih troškova poslovanja.</i>	26%	78,480 evra
<i>Aktivnost 2 b): Druga aktivnost je „Podrška za sprovođenje SLR LAG-ova ”</i>	44%	132,520 evra
Ukupan Budžet za LAG i Mrežu Ruralnog Razvoja - MRR		300,000 evra

Aktivnost 1 „Sticanje veština i ohrabrivanje stanovnika teritorije LAG-a za odabrane LAG-ove“

Podmera će imati tri praga maksimalnih prihvatljivih troškova u zavisnosti od broja stanovnika teritorije uključene u odabranu LAG.

Prema izveštaju Kosovske agencije za statistiku, procena stanovništva Kosova u 2013. u opštinama u kojima su izabrana LAG-a je sledeća:

Za opštine od 10.000 do 50.000 stanovnika, maksimalni dozvoljeni izdaci za podmeru 303.1. „Sticanje veština i ohrabrivanje stanovnika teritorije LAG-a za odabrane LAG-ove, prihvatljivi troškovi su do 5,000 evra:

- Dečane
- Obilić
- Vitina
- Štimlje

Za opštine sa preko 50.000 do 90.000 stanovnika, maksimalni izdaci su do 7.000 evra:

- Mitrovica
- Srbica;
- Orahovac
- Lipljane
- Mališevo

Za opštine sa preko 90,000 do 150,000 stanovnika, maksimalni izdaci su do 9,000 evra:

- Prizren;
- Uroševac i
- Peć

I za MRR do 7,000 evra.

303.2. Podmera „Sprovođenje lokalnih razvojnih strategija - SLR“

a) Prva aktivnost je „Funkcionalizacija odabranih LAG-a“ podržavanjem njihovih troškova poslovanja.

Tabela 2. Prihvatljivi troškovi za funkcionalizaciju LAG-ova i MRR-a

Prihvatljivi troškovi za funkcionalizaciju LAG-a i MRR 2020-21	Evra	Mesec	Ukupno
Plate LAG menadžera i / ili drugih zaposlenih GLV-a; (bruto plata)	220	12	2,640
Kancelarijska zakupnina i troškovi poslovanja;	150	12	1,800
Kancelarijski materijal;	10	12	120
Usluge (IT stručnjaci, računovođe-kontabilisti itd.);	50	10	500
Struja, voda i komunalije	30	12	360
Troškovi prevoza	20	12	240
Nepredviđeni troškovi	300	1	300
Ukupno za funkcionisanje LAG-a			5,960
Ukupno za funkcionisanje 12 LAG-ova			71,520
Troškovi za funkcionisanje MRR-a			5,960
Ukupno za funkcionisanje LAG-ova i MRR-a			77,480 €

b) Druga aktivnost je „Implementacija SLR-a odabranih GLV-a“ gde promovišu i sprovode male projekte u skladu sa SLR-om.

8. UPRAVLJANJE PRIHVATLJIVIH TROŠKOVA

Aktivnost 1 „Sticanje veština i ohrabivanje stanovnika na teritoriji LAG-a za odabrane LAG-ova“ i

Odabrani LAG-ovi nakon potpisivanja ugovora sa ARR-om, 80% svih prihvatljivih troškova uzimaju kao avans.

Dok nakon završetka projekta, korisnik LAG mora doneti potrebne dokaze, kao što su: fakture, obrazac radnih dana rukovodioca i stručnjaka, kao i CV rukovodioca CV stručnjaka, kao i postupak izbora rukovodioca ili stručnjaka i postupak odabira sredstva menadžera ili stručnjaka, kako za sredstva primljena unapred, tako i za 20% sredstava koja se uplaćuju po završetku projekta. U slučaju neispunjavanja ovog uslova, korisnik LAG dužan je da vrati primljena sredstva.

Javna pomoć MPŠRR pruža se u dve rate: 80% kao avansno plaćanje i 20% nakon završetka projekta.

Aktivnost 2 „Implementacija lokalnih razvojnih strategija - LEADER pristup“

2a) "Funkcionalizacija izabranih LAG-ova" podržavajući njihove troškove poslovanja.

Odabrani LAG-ovi nakon potpisivanja ugovora sa ARR-om, 80% svih prihvatljivih troškova uzimaju kao avans.

Dok nakon završetka projekta, korisnik LAG mora priložiti potrebne dokaze, kao što su: fakture, obrazac radnih dana rukovodioca i stručnjaka, kao i CV rukovodioca CV stručnjaka, kao i postupak izbora rukovodioca ili stručnjaka i postupak odabira sredstva menadžera ili stručnjaka, kako za sredstva primljena

unapred, tako i za 20% sredstava koja se uplaćuju po završetku projekta. U slučaju neispunjavanja ovog uslova, korisnik LAG dužan je da vrati primljena sredstva.

Stepen javne podrške biće 100%.

Javna pomoć MPŠRR pruža se u dve rate: 80% kao avansno plaćanje i 20% nakon završetka projekta.

2b) „Implementacija Strategije Lokalnog Razvoja - SLR-a odabranih LAG-a“ gde promovišu i sprovede male projekte u skladu sa SLR-om.

Stepen-nivo javne podrške biće 80% od MPŠRR i 20% od drugih donatora ili odabranih članova LAG-a. Izbor projekta vrši se od LAG-a.

LAG-ovi takođe moraju podneti zahtev za plaćanje i avansno plaćanje.

9. INDIKATORI MERE

Tabela 3. Pokazatelj

Vrsta indikatora	Pokazatelj	Cilj 2020-21	
	303.1 - Stecanje veština i ohrabivanje stanovnika teritorija odabranih LAG-ova	12 LAG + MrRR	
	303.2 - Implementiranje lokalnih razvojnih strategija za odabrane LAG-a	12 LAG	
	Aktivnost 1: "Funkcionalizacija odabranih LAG-a" Aktivnost 2: "Podrška za implementaciju SLR LAG-a"	1. 12 LAG + MrRR 2. 12 LAG + MrRR	
Ulaz-imput		300.000	
Izlaz-output	Ukupni broj podržanih projekata	46	
	Od kojih	303.1 - Stecanje veština i ohrabivanje stanovnika teritorija odabranih LAG-a	13
		303.2 - Implementiranje lokalnih razvojnih strategija za odabrane LAG-a	33
		a) " Funkcionalizacija odabranih LAG-a "	13
		b) " Podrška za implementaciju SLR-a LAG-ova "	20
		303.3 - Projekti saradnje	0
	Vrednost ukupnih investicija		
	Od kojih	303.1 - Stecanje veština i ohrabivanje stanovnika teritorija odabranih LAG-a	13

		303.2 " Implementacija lokalnih razvojnih strategija"	33
		Aktivnost 1: " Funkcionalizacija odabranih LAG-a "	13
		Aktivnost 2: " Podrška za implementaciju SLR LAG-a "	20
Rezultat	Br. dodatnih ljudi koji prisustvuju sastancima LAG-a, bez članova generalne skupštine		100
	Br. LAG-a koji su u stanju da proizvode uspešne aplikacije		12
	Relevantnost aktivnosti saradnje kao što se procenjuje od učesnika (1 – veoma nizak, 2 - nisko, 3 - relevantno; 4 - Veoma relevantno		3
Uticaoj	Br. stanovnika u ruralnim sredinama koji imaju priliku da koriste od budućeg programa RR-a putem LAG-a		

10.GEOGRAFSKI OBIM MERE

Izabrani LAG-ovi pokrivaju 12 relevantnih kosovskih opština u kojima posluju. Jedan LAG predstavlja ruralno područje sa više od 10.000 stanovnika i manje od 150.000, uključujući gradić gradovi sa manje od 30.000 stanovnika. Teritorija koju predstavlja LAG treba da bude integralna sa ekonomskog, socijalnog i fizičkog (geografskog) stanovišta

MERE ZA NAVODNJAVANJE POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA

1. PRAVNA OSNOVA

Zakon Br.03/L-098 - O Poljoprivredi i ruralnom razvoju, (Službeni list Br.56/27 Julu 2009);

Zakon Br.04/L-090 - O izmenama i dopunama Zakona Br.03/L-098 - O Poljoprivredi i ruralnom razvoju, (Službeni list Br.28/16 Oktobar 2012);

Zakon Br.04/L-9 - O nadvodavanju Poljoprivrednih zemljišta, dt. 01 April 2007;

Zakon Br.0304/L-198 - O izmenama i dopunama Zakona Br. 04/L-9 O nadvodavanju Poljoprivrednih zemljišta, (Službeni list dt.16 Avgust 2010);

Zakon Br.04/L-26 - O Poljoprivrednom zemljištu, (Službeni list Br.13/dt. 01 Juni 2007);

Zakon Br.03/L-087 O Javnim proizvećima, (Službeni list Br. 31/15 Juni 2008)

Zakon Br. 04/L-111 O izmenama i dpunama Zakona Br. 03/L-087 O Javnim proizvećima (Službeni list Br.13/30 Maj 2012)

Zakon Br. 04/L-147 - O vodama Kosova, (Službeni list Br.10/ dana 29 April 2013);

Zakon Br.0304/L-214 - O proceni uticaja na životnu sredinu, (Službeni list Br.83/dt. 29 Oktobar 2010);

Zakon Br. 04/L-110 - O izgradnji, (Službeni list Br.18/ dana 03 Juli 2012);

Zakon Br.04/L-042 - O javnim nabavkama na Republici Kosovo, (Službeni list Br.18/dt. 19 Septembar 2011);

Zakon Br. 04/L-237 - O izmenama i dopunama Zakona Br. 04/L-042 O javnim nabavkama u Republici Kosovo, (Službeni list Br.25/17 April 2014).;

Zakon Br. 06/L -016 O poslovnim društvima (Službeni list Br.09/24 Maj 2018).

Zakon Br .07/L-001 O budžetskim izdavanjima za budžet Republike Kosovo za 2020. godinu (Službeni list Br.1/19 Mart 2020).

2.OBRAZLOŽENJE

Razvoj održive poljoprivrede, kao jednog od glavnih prioriteta Vlade Kosova, ne može se postići bez racionalnog korišćenja vodenih resursa i bez uspostavljanja, rehabilitacije i proširenja navodnjačke infrastrukture.

Dok su u drugim godišnjim dobama padavine su dovoljne, one su odsutne tokom gosišnjeg doba leta. Zbog toga se nameće potreba za akumulacijom, sakupljanjem i struktuiranjem vode da bi se tokom leta koristili za potrebe navodnjavanja biljnih kultura.

Tehničko stanje velikog dela navodnjačke infrastrukture nije dobra.

Brane, rezervoari vode, stanice za navodnjavanje, pumpe, kanali, cevi itd., trebaju sanaciju, novu izgradnju i redovno održavanje. Razvoj intenzivne i konkurentne poljoprivrede, u uslovima

slobodne tržišne privrede, nemoguć je bez razvoja sistema za navodnjavanje. Ovo postaje još važnije s obzirom na klimatske promene u poslednjim godinama i prognoze za budućnost.

3.OPŠTI CILJEVI

- Povećanje produktivnosti poljoprivrednih proizvoda;
- Povećanje prinosa i kvaliteta poljoprivrednih proizvoda;
- Povećanje sposobnosti konkurentnosti poljoprivrednih proizvoda;

3.1.POSEBNI CILJEVI

- Efikasno korišćenje vode za navodnjavanje i mogućnosti za diverzifikaciju poljoprivrednih kultura
- Povećanje/širenje poljoprivrednih površina pod navodnjavanjem
- Modernizacija sistema za navodnjavanje, smanjenje gubitaka i racionalnije korišćenje vode;
- Sanacija infrastrukture u postojećim sistemima za navodnjavanje.

4.POVEZIVANJE SA DRUGIM MERAMA U PPRR

- Ova mera je povezana sa drugim PPRR merama, kao što su:
- Mera 101 "Investiranje na fizičkim imovinama poljoprivrednih ekonomija".
-

5.KRAJNJI KORISNICI

Krajnji korisnici u okviru ove mere su:

- Poljoprivrednici, prema definiciji Zakonom Br. 04/L-090 o izmenama i dopunama Zakona Br. 03/1-098 o poljoprivredi i ruralnom razvoju;
- Udruženja korisnika navodnjavanja;
- Regionalne kompanije za navodnjavanje

6.ZAJEDNIČKI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI

- Saglasnost javne kompanije za navodnjavanje, u slučaju da podnosilac zahteva u svom projektu predvidi upotrebu sistema za navodnjavanje javnih preduzeća.
- Dokaz da poljoprivrednici imaju koristi od Mere 101 „Investiranje na fizičku imovinu u poljoprivredna gazdinstva“ su uključeni u projekat, ako ih ima;
- Prihvatljivi projekti finansiranja javnim sredstvima samo su projekti koji su nakon završetka investicije u funkciji u koju je investicija izvršena (mogu navodnjavati poljoprivredno zemljište) i to se mora dokazati u slučaju poslednje kontrole na terenu.

Ako projekti nakon završetka investicije nisu funkcionalni, korisnik je dužan vratiti finansirani iznos javne podrške koji je primljen kao avans. Svi korisnici projekata ruralnog razvoja dužni su da održavaju svoje investicije prema projektu odobrenom tokom 3 godine nakon realizacije projekta, sve dok traje period praćenja.

- Ako ne održava investicije, korisnik je dužan vratiti finansirani iznos javne podrške tokom perioda praćenja;
- Korisnicima se ne može dati novi projekat ako prethodni projekti nisu završeni u skladu sa ugovorom potpisanim sa ARP-om.
- U slučaju da projekat predviđa izgradnju, proširenje, sanaciju, aplikant se takođe mora prijaviti i:
 - Idejni projekat (tehnički) sa premerenjem i predračunom investicija-ulaganja.

U slučaju odabira projekata, pre potpisivanja ugovora korisnik mora podneti:

- Dozvola za izgradnju od strane nadležnog organa opštine
- Detaljan projekat, sa predmerenjem i predračunom;
- Procena uticaja na životnu sredinu, ako je zakonom predviđeno;

7. POSEBNI KRITERIJUMI PRIHVATLJIVOSTI

- Prijavljeni tehnički idejni projekat treba da pokaže smanjenje gubitaka vode na najmanje 20%, u slučajevima modernizacije postojećih sistema za navodnjavanje.
- Korisnik mora ugovoriti građevinske kompanije sa prethodnim iskustvom u poslednje tri godine u izgradnji sistema za navodnjavanje i vode potrebne u projektu i koji će garantovati građevinske radove najmanje 3 godine nakon završetka radova.
- Ugovorena kompanija mora poštovati kriterijume Administrativnog uputstva o merama i kriterijumima podrške u poljoprivredi i ruralnom razvoju 2020. godine, kao i zakone o javnim nabavkama na snazi.
- Korisnik mora podneti pismenu izjavu kojom garantuje da će učestvovati sa 20% ukupnog iznosa odobrenog za realizaciju projekta.
- Minimalna površina projekta pod navodnjavanjem treba da bude 10 ha.
- Aplikanti moraju dokazati vlasnička prava na svom zemljištu i svim zemljištima drugih poljoprivrednika na kojima će biti predložena investicija, što znači da cela površina kroz koju navodnjava prolazi i zemljište za navodnjavanje i pismena saglasnost (potpisana izjava koja takođe sadrži broj parcele za koju je data saglasnost) i lične podatke (kopija lične karte) vlasnika zemljišta za investiranje koje treba izvršiti. Pravo vlasništva se dokazuje vlasničkim certifikatom (posedovni list). Imovinska prava su takođe prihvaćena kada su vlasnik zemljišta i korisnik zemljišta koji će biti uključeni u investiciju/ navodnjavanje, su u bračnom odnosu ili u pravo liniji krvi bez granica (npr. Pradede, baka, deda, roditelj, deca, unuci, nećake i nećaci i tako dalje.) i to se dokazuje kroz večanog izvoda, izvod iz matične knjige rođenih i/ili izvod iz matične knjige umrlih. Takođe, korisnik zemljišta koji će biti uključen u investiciju/ navodnjavanje mora ispuniti

Deklaraciju pod zakletvom, koja dokazuje da je zemljište za koje podnosi zahtev je u njegovom nasleđu.

- Zemljišta zakupljena najmanje 10 godina notarsko overena.

8. PRIHVATLJIVE INVESTICIJE

- Prihvatljivi troškovi ograničeni su na one koje su listirane na Spisak prihvatljivih investicija za meru navodnjavanja poljoprivrednog zemljišta, predstavljena kao Aneks-prilog Br. 6 Vodiča za aplikante.
- Troškovi za izradu poslovnog plana ili predloga projekta prihvataju se do vrednosti od 3% opravdanih troškova, ali ne više od 1000 evra. U slučaju investicija koje pružaju skice, detaljan inženjerski dizajn, procenu uticaja na životnu sredinu, troškove za arhitekta i inženjera, razne dozvole i licence su prihvatljive do vrednosti od 7% opravdanih troškova, ali ne više od 3000 evra.

9. KRITERIJUMI ZA IZBOR

Tabela 1. Kriterijumi za izbor količine navodnjavanja poljoprivrednog zemljišta

Kriterijum	Parametar	Br. bodova
Troškovi - efikasni za širenje navodnjavanja površina i sanaciju postojeće mreže za navodnjavanje	Metoda izračuna: Nakon što su svi projekti ocenjeni, od prihvatljivih projekata će se stvoriti prihvatljiva hijerarhija troškova za ha, počev od najnižih do najviših. Projekt sa najnižim troškovima dobit će maksimalan broj bodova, dok će projekat s najvećom cenom po ha dobiti 0 (nula) bodova. Ostatak prihvatljivih projekata dobit će bodove (sa 2 decimala) prema ovom osnovnom kriterijumu njihove potrošnje za ha, dok će se rezultati raspodeliti podjednako. Proračun za poentiranje: $15 * (C_p - \max C) / (\min C - \max C)$ C _p - trošak za 1 ha dodatnog navodnjavanja ili 1 ha modernizovan za navodnjavanje projekta koji se ocenjuje. Min C - vrednost troškova za 1 ha dodatnog navodnjavanja ili 1 ha modernizovanog navodnjavanja projekta sa najnižom vrednosti po hektaru. Max C - vrednost troškova za 1 ha dodatno navodnjavano ili 1 ha modernizovanog navodnjavanja projekta sa najvišom vrednosti po hektaru.	Max. 15
Navodnjavana površina (ha)	≥ 10 - < 30 ha	20
	≥ 30 - < 50 ha	25

	≥ 50 - < 75 ha	35
	≥ 75 ha	40
Aplikant je član Udruženja korisnika vode za navodnjavanje poljoprivrednih zemljišta ili Regionalna kompanija za navodnjavanje		10
Broj poljoprivrednika registrovanih u Registru Farmi koji imaju koristi od projekta	1 - 10	10
	11 - 20	15
	Više od 20	20
Realizacija projekta uključuje korisnike mere Mere 101 „Investiranje u fizičku imovinu poljoprivrednih ekonomija“ u poslednje tri godine	1 - 5	5
	Više od 5	15
Ukupno		100

- **Napomena.** U slučajevima kada aplikanti imaju isti broj bodova, prednost se daje projektima prijavljenim ranije.

10.STEPEN JAVNE PODRŠKE

- Minimalna vrednost prihvatljivih troškova za projekat u okviru ove mere je 10,000 €, dok je maksimalna vrednost opravdanih troškova za projekat 200,000 €;
- Javna podrška iznosi 80% prihvatljivih troškova investicija.
- Plaćanje se može izvršiti u dvije rate, prvi dio javne podrške u iznosu od 50% vrši se u obliku avansa nakon potpisivanja ugovora sa korisnikom na njegov zahtev, pod uslovom da je bankarska garancija osigurana, a preostali deo 50%, plaća se nakon verifikacije završetka opšte investicije.
- Ako korisnik ne podnese zahtev za avansno plaćanje, cela uplata se vrši nakon verifikacije završetka opšte investicije.
- Bankovna garancija mora biti data samo za avansno plaćanje 50% javne podrške, odnosno do konačne odluke za uplatu / prihvatanje plaćanja ili odbijanje plaćanja
- Maksimalna javna pomoć za period sprovođenja programa za poljoprivredu i ruralni razvoj 2014-2020 za meru navodnjavanja poljoprivrednog zemljišta je 600.000 € po korisniku.

- Aplikant se može prijaviti za više projekata tokom perioda implementacije Programa poljoprivrede i ruralnog razvoja 2014–2020, u različitim godinama, pod uslovom da su prethodni projekti uspešno završeni i da javna podrška ne pređe navedeni iznos.

11.BUDŽET

Tabela 2. Raspodela planiranog budžeta:

Sektori	Vrednost u evrima	% budžeta
Navodnjavanje poljoprivrednih zemljišta	800.000	100%
Ukupno	800.000	100%

12.INDIKATORI MERE

Tabela 3. Indikatori praćenja-monitoringa

Vrsta indikatora	Indikator-pokazatelj	Cilj 2020-21
Podaci	Ukupna vrednost javne podrške	800,000
Proizvodnja	Ukupna vrednost investiranja	960,000
	Broj podržanih korisnika	7
Rezultat	Proširene navodnjavane površine	480
	Modernizovane površine za navodnjavanje	480
	Ukupan porast proizvodnje (u tonu) sa navodnjavanih površina kao direktan rezultat predloženih investicija, za :	
	Žitariće	1000
	Povrće	3,135
	Voće	4,705
	Grožđe	1,568

13.ADMINISTRATIVNI – UPRAVNI POSTUPAK

Ovu meru će sprovesti Agencija za razvoj poljoprivrede (ARP). Detaljni administrativni postupci biće predstavljeni u Administrativnom uputstvu koje odobrava ministar poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja.

14.ROK SPROVOĐENJA

Rok za sprovođenja projekata ove mere je 180 dana od dana potpisivanja ugovora sa ARP. Nakon perioda od 180 dana, korisnik ima još 15 dana da pripremi dokumentaciju i podnese zahtev za plaćanje, u slučaju da korisnik ne ispuni projekat u roku od 180 dana predviđenih ugovorom zbog atmosferskih uslova ARP može produžiti rok sa aneks ugovorom na određeni rok.

15. GEOGRAFSKI OBIM MERE

Ova mera se primenjuje na celokupnu teritoriju Republike Kosovo.